

ŠKUC

*galerija
škuc
the škuc
gallery
1978-1987*

L J U B L J A N A

Galerija ŠKUC Ljubljana 1978–1987

The ŠKUC Gallery Ljubljana 1978–1987

Uvod

Besedila nismo zastavili tako, da bi govorili o tistem, česar ni več, hočemo govoriti o tistem, *kar je bilo*. Dejavnost galerije ŠKUC je samo za nostalgije »duše« izgubljena, v resnici pa označuje odločilne stopnje zelo stvarne zgodovine in sedanjosti umetniške in kulturne tvornosti ter družbenega dogajanja – kot takšno jo bo treba tudi *konstituirati*. Ne gre pa samo za zgodovino, ki je tu mišljena zelo živo in dinamično, ampak pri marsikateri obliki umetniške prakse tudi za njene osnovne pogoje delovanja. Ta separat je hkrati *katalog* devetletne dejavnosti likovne redakcije ŠKUC-a oziroma galerije Študentskega kulturnega in umetniškega centra v Ljubljani od l. 1978, torej od pridobitve stalnih ŠKUC-ovih prostorov na Starem trgu 21 v Ljubljani, do l. 1987. Stalni prostori so pomenili odločilni preobrat v celotni dejavnosti ŠKUC-a. Omogočili so kontinuirano predstavljanje in izpeljavo programov večine posameznih sekcij/redakcij. Kljub *nasičenosti* skupnega prostora z likovnimi, gledališkimi, plesnimi programi itn. in mnogim organizacijskim in prostorskim pripetljajem pri izpeljavi načrtovanega programa je prav ta *zgodovina* programov konec sedemdesetih in v začetku osemdesetih let odločilno zaznamovala širjenje ŠKUC-ove dejavnosti in njeno umestitev v slovenskem kulturnem prostoru. V obdobju 1983/84 pa so po preselitvi ostalih redakcij in ŠKUC-ove upravno-pisarniške službe v Center interesnih dejavnosti mladih (CIDM) v Ljubljani ti prostori zaživeli predvsem kot razstavljeni prostor. Dejavnost likovne redakcije se je lahko dokončno poimenovala z bolj zvenečim in medijso prodornejšim imenom – *galerija ŠKUC*. Težavni kronologiji je treba dodati še naslednje podatke: od l. 1978 do 1987 je bilo postavljenih 152 razstav/projektov, od tega 23 skupinskih, s preostalimi projekti pa se je predstavilo več kot 225 ustvarjalcev in 23 skupin; 22 razstav je bilo medrepubliških, (predvsem v obdobju 1981–1987), na petnajstih pa so gostovali ustvarjalci in skupine iz tujine (predvsem v obdobju 1983–1987).

Preden se lotimo predstavitev osnutkov, postopkov, nastavkov in nenazadnje sprememb, ki jih je bila deležna ta tvornost in jih je prinesla slovenski (jugoslovanski) umetnosti osemdesetih let, je treba orisati *background*, ki v teh osnutkih sicer ni bil neposredno izražen, bil pa je vseskozi v njihovem ozadju.

Posebno obremenitev za uredništvo ŠKUC-ovih programov, pozneje pa programov galerije, je ob prostorski problematiki predstavljalo dejstvo, da dotacije kulturnih skupnosti, namenjene celotnemu obratovanju ŠKUC-a, niso nikoli zadoštvale za splošne obratovalne stroške najetih prostorov na Starem trgu 21 in ŠKUC-ovo poslovanje sploh. Že od samega začetka jih je bilo treba kriti iz dotacij za program posameznih redakcij, glede na delež ustvarjenih projektov v teh prostorih. Ta odločitev, ki je bila vse od

pridobitve prostorov napačna, toda v tedanjih razmerah edina rešitev, je bila trajen problem ŠKUC-ovega delovanja. Še danes npr. likovna redakcija ŠKUC-a kot edini uporabnik odteguje kar tretjino svojih programskih dotacij za pokrivanje stroškov galerijskega prostora, zato je bila galerija ŠKUC nekajkrat prisiljena za več mesecev prekiniti redno delo (l. 1982, 1983, 1984). To ciklično izmenjavanje obdobij, neznosne in težke gmotne razmere pri rednem izpolnjevanju programov, pa je »končno« doživelo svoj polom decembra l. 1984 z zahtevami Koordinacijskega odbora za prenovo stare Ljubljane, naj ŠKUC izprazni svoje programske prostore na Starem trgu 21. Čeprav je bilo kot formalni razlog navedeno dejstvo, da ŠKUC že od l. 1981(!) ni obnovil najemne pogodbe in da svojih prostorov ne zaseda programsko polno, je v bistvu šlo za dobesedno uredništvo grožnje stanovančev hiše, v kateri ima galerija ŠKUC svoje prostore, pa tudi za »možnost« širše družbene skupnosti, da dokončno odpravi tovrstno dejavnost iz urbane podobe »bele Ljubljane«.

Predvsem zaradi hitrega ukrepanja galerije ŠKUC prostorov niso odvzeli in tako se niso pridružili *dolgi zgodovini grobov alternativne mladinske kulture v Ljubljani*¹ – disku Študent/disku FV v Študentskem naselju, klubu K4 v CIDM-u, dvoranam v Šentvidu, Mostah, Šiški, Viču, »Amerikancu« itn.

ŠKUC in pozneje ŠKUC-Forum² se od drugih študentskih kulturnih središč v Jugoslaviji razlikuje tudi po tem, da je ŠKUC neprofesionalno društvo, ki je šele l. 1981 zaposlilo upravnik, programe so organizirali in izvajali vodje sekcij/redakcij – uredniki programov s številnimi sodelavci, ki so bili do l. 1987 v ŠKUC-u zaposleni honorarno. Tudi tukaj pa je treba zadevo natančno omejiti, od l. 1986/87 se je namreč število zaposlenih povečalo, žal je ta težnja po institucionalizaciji obšla urednike in realizatorje programa – razširile so se t. i. administracija, upravniško-tajniške službe in sistematična ureditev prej opisanega splošnega obratovanja ŠKUC-a. Navsezadnje pa tvornost galerije ŠKUC ni nekaj, kar bi samoumevno sledilo iz opisanih značilnosti programske, prostorske in materialne organizacije, to je bilo treba šele ustvariti. Obstaja izjava, da nihče ni nezamenljiv, toda to ni bilo nikoli zgodovinsko dokazano, zato lahko rečemo, da tvornost galerije ŠKUC ni bila zgolj posledica različnih dejavnikov, ampak tudi prizadevanj in daljnovidnosti majhnega števila ljudi – izoblikovanih urednikov, sodelavcev, organizatorjev in sopotniških umetniških osebnosti.

Strategija delovanja

Na grobo bi strategijo delovanja galerije ŠKUC označili kot delovanje, katerega najbolj odločilna lastnost je odprtost v najširšem smislu – s poudarkom na raziskovanju novih izraznih možnosti likovne govorice, in to ne glede na starost in položaj posameznika/skupine; ne gre za favo-

riziranje neke smeri ali estetike, ampak za podpiranje tiste umetniške tvornosti, ki se zaveda svojega položaja znotraj družbe in *pervertira* tradicionalni sistem branja, gledanja na umetniško delo – sistem, ki vidi umetniško delo samo kot uporabni predmet s tržno vrednostjo, predmet, ki estetsko poživlja okolje ali poudarja vsebino in je označen kot »humanistični pristop k človeku« ali kot »notranje izpovedno bogastvo avtorja – umetnika«.

Toda pri tej strategiji delovanja gre za več kot za preprosto socializacijo drugačnosti, različnosti, za razvpito frazo »pluralizma v kulturi«, v katerem različnost in drugačnost že vnaprej dobita pozitiven značaj, ne gre za nekakšno načelno razliko, za to, da bi vse, kar je različno, drugačno, zdaj predstavljali v galeriji ŠKUC, ampak za to, da bi vzpostavili nasprotje s tradicionalno likovno umetnostjo in njenim pojmovanjem. Kot je l. 1981 formuliral Dušan Mandič,³ *gre za razliko v mišljenju*, ki za svoj izraz zahteva drugačno strukturo likovne govorice. Tako pojmovana likovna govorica se zaveda družbene pogojenosti slikarstva, kiparstva itn., njegove jezikovne in s tem družbotvorne vloge – sprememba obstoječega meščanskega idealističnega koncepta in vloge umetnosti je mogoča prav s spremembo same likovne tvornosti in njenega pojmovanja/interpretacije.

ln če prehitavamo, lahko iz prej povedanega razberemo, zakaj je bila sočasna kritika tako negativno nastrojena do te umetniške tvornosti, in to ne samo v imenu nekega političnega razsojanja, ampak tudi v imenu (in predvsem zaradi) tistih kulturnih konceptov, ki ohranjajo povezavo s tistim, že v medvojnem času izoblikovanim razumevanjem narave likovnega dela, ki je globoko asimiliralo standarde meščanskega okolja.

Vrnimo se v l. 1978; ni slučaj, da so nove ŠKUC-ove prostore odprli prav s predstavitvijo dejavnosti skupine OHO, predvsem področja likovne umetnosti in njenih premen, ki so se ob koncu šestdesetih let dogajale v imenu konceptualizma, ter da je bil hkrati ob tem slovesnem odprtju koncert prve slovenske punkovske skupine – Pankrtov. Če je bila razstava svojevrstni spomenik dejavnosti skupine OHO, je koncert Pankrtov potrjeval prihod novega sloga mladinske kulture in subkulture, katerega energija in brezkompromisnost bosta na novo ovrednotili umetniško tvornost osemdesetih let.

V obdobju 1979–1981 se je v galerijskih prostorih predstavila večina likovnih umetnikov, ki danes sestavljajo ogrodje slovenske sodobne likovne tvornosti: Duba Sambolec, Jože Slak, Andraž Šalamun, Tugo Šušnik, Andrej Trobentar, Emerik Bernard, Lujo Vodopivec, Nuša in Srečo Dragan, Miha Vipotnik itn. Predstavila se je generacija, ki si je že med študijem na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani prizadevala v likovno dejavnost vpeljati nove parametre na podlagi izkušenj ameriških, delno pa

francoskih teoretikov in likovnih ustvarjalcev. Pravzaprav je za te likovne ustvarjalce pridobitev prostorov na Starem trgu 21 pomenila uredništev večletnih prizadevanj za pridobitev lastnih galerijskih prostorov, v katerih ne bo mogoče samo razstavljati, ampak se tudi pogovarjati, predavati in vpeljevati nove koncepte na področju likovne umetnosti ter prihajajoče težnje in usmeritve. Treba je namreč poudariti, da so bile obstoječe inštitucije, ki so predstavljale in razširjale likovno umetnost v sedemdesetih letih, izjemno zaprte in generaciji umetnikov, o kateri govorimo, nedostopne. V nenehni *diaspori* se je ta predstavljala v formalnih in neformalnih galerijskih prostorih, ki jih je najel Študentski kulturni center. Zato tudi ni presenetljivo, da je z odhodom Taje Vidmar-Brejca, dotedanje urednice škucovega galerijskega programa, sredi l. 1980 odšla tudi večina umetnikov in kritikov (Tomaž Brejca, Jure Mikuž itn.) te generacije; odšla v iskanje novih oblik organizacije in delovanja ter možnosti statusnega in gmotnega zavzetja in izoblikovanja lastnega mesta v sistemu slovenske likovne tvornosti.

Spomnimo se, da je l. 1978 vzporedno nastala prva predstava pocestnega gledališča Predrazpadom, da so l. 1979 Iztok Šmajc, Dušan Pirih-Hup in Jani Osojnik s številnimi sodelavci v galerijskih prostorih predstavili vizualno-zvočno inštalacijo – projekt Hidrogizma, da je junija l. 1980 v galerijskih prostorih nastopila tudi skupina Teater performance⁴ z istoimensko predstavo, sredi l. 1980 pa so na tradicionalni ŠKUC-ovi prireditvi Spomladanski festival v Križankah v Ljubljani sodelovali gledališke in glasbene skupine (med drugimi Papa kinjal band in skupina, ki se je predstavila s performansom Lenins'Dream of Coconuts itn.), konec l. 1980 pa je bil v disku Študent v Študentskem naselju sedemdnevni gledališko-kabaretski maraton, na katerem so se predstavile skupine – Papa kinjal band, Srp, FV 112/15,⁵ Racija v kliniki Mercator itn.

Pri tem poskusu *mapiranja* najpomembnejših kulturnih in umetnostnih dogodkov, ki so povratno učinkovali tudi na dogajanja na likovnem področju, se je treba časovno in ideološko vrniti v l. 1977, ko je prvič nastopila skupina Pankrti, se spomniti koncerta te skupine l. 1978, izida male plošče Pankrtov v *založbi ŠKUC-a* l. 1979, pop-punkerskega festivala v Mostah istega leta itn. ter glasbenih in besedilnih oddaj o punku, ljubljanskih punkerjih in dogajanju na svetovni glasbeni sceni, na radiu Študent, seveda pa tudi prvih ljubljanskih punkerjev, ki so izoblikovali nov slog mladinske subkulture, ki bo zaživela prav z alternativnim načinom življenja in tudi zabave ter umetniško-kulturne produkcije.

Ravno tako ni treba prezreti vzporedno porajajoče se mlajše generacije likovnikov (Matjaž Počivavšek, Tanja Špenko, Bojan Gorenc, Dušan Mandič, Boris Zaplatil, Milan Erič, Zvonko Čoh itn.), ki so v likovno tvornost vpeljevali nove oblike izražanja.

Ravno iz te, skorajda fizične zgostitve različnih dogajanj v ŠKUC-u (glasbena, filmska, gledališka, založniška produkcija itn.) ter ob delovanju občil – Radia Študent, Tribune, Mladine – so deloma izhajali tudi filmsko-likovni projekti Davorina Marca ali umetniški objekti Milana Eriča itn., predvsem pa *nova publika*, nov tip porabnikov, ki bodo pozneje tudi dejavno posegli v oblikova-

nje specifične umetniške in kulturne tvornosti ljubljanske alternativne scene.

Tako skuša že novembra l. 1980 v Trbovljah Dejan Knez s skupino sodelavcev prirediti likovno razstavo z naslovom Alternativa slovenski umetnosti.⁶ Razstava je hotela ob koncertih skupin Berlinski zid iz Ljubljane, Laibach iz Trbovelj in Kaos in Protest iz Reke predstaviti kratkometražne filme Davorina Marca ter slike, grafike in objekte desetih mladih likovnikov. Projektu so se zaradi njegovega radikalnega koncepta kmalu postavile po robu občinske strukture in bil je prepovedan, javnost je o njem zvedela s plakatov in z odzivov na prepoved. Razstava Alternativa slovenski kulturi, ki jo pozneje najdemo katalogizirano⁷ v dejavnosti skupine Laibach kot razstavo z naslovom AUSTELLUNG! LAIBACH KUNST, pa je vsebovala vse tisto, kar konstituira osnovno matrico razstavne dejavnosti in likovno-vizualne produkcije skupine Laibach (razstave aprila l. 1982, aprila l. 1983, maja l. 1984 v Galeriji ŠKUC itn.).

Projekt je hotel opozoriti na problematiko razvoja rockkulture, razvoja punkideologije in njenih metamorfoz, na vprašanje angažiranosti v umetnosti, odnosa med kičem in avantgardnostjo, na problem mesta in definicije kiča v likovni umetnosti ter na vlogo množične kulture in občil pri umetnostni tvornosti; plakati, ki so še najbolj razburili ljubljansko in trboveljsko »občinstvo« in so bili še posebej prepovedani, pa so problematizirali vlogo šoka v angažirani umetnosti itn.

Nova generacija urednikov in sodelavcev galerije ŠKUC je l. 1981 uvedla predstavitev številnih avtorjev iz drugih jugoslovanskih središč: Raše Todosijeviča, Dragana Papića, umetnikov iz Radne zajednice umjetnika iz Zagreba, Pina Ivančića, Vladimirja Dodiga-Trokuta, Tomislava Gotovca, Gorana Đorđevića itn. Te razstave/projekti so odpirale možnosti za vpogled v drugačne likovne prakse in omogočale vzpostavitev distance do trenutne in pretekle umetniške tvornosti; ob predstavitvah zagrebških in beograjskih konceptualistov pa je bilo še dodatno sproženo vprašanje, kako da je bila po tolikih letih tovrstne umetniške tvornosti v drugih kulturnih centrih ta šele l. 1981 ob posredovanju galerije ŠKUC prvič predstavljena slovenski javnosti.

Dušan Mandič je l. 1981 razstavil serijo svojih miniaturnih slik, ki zahtevajo od gledalca povsem nov način sprejemanja umetniškega dela. Odločilno je posegel tudi v interpretacijo likovnega dela z besedilom v katalogu, zastavili jo je s pozicijo *označevalca* in to na podlagi teoretičnega ozadja, izdelanega v samem slovenskem kulturnem prostoru, na podlagi besedil Slavoj Žižka, Rastka Močnika, Braca Rotarja, Zoje Skušek-Močnik itn. in prevodov tujih besedil.

Tukaj nakazani premik ni »samo« vsebinski, ampak, če temu lahko tako rečemo, tudi »oblikovni«. Katalog je bil izdelan v kserokstehnici in ob vabilu/razglednici na razstavo predstavlja še en nov tehnični detajl, ki bo odslej opozarjal na dejavnost galerije.

Goran Đorđević je l. 1981 razstavil približno *petdeset kopij* ene in iste slike z naslovom Glasniki apokalipse. Naslikal jo je v začetku sedemdesetih let kot gimnazijski maturant. Kot je povedal sam: »Odločil sem se, da ta izrazito grda, neokusna in poleg vsega diletantska slika, ki sem se je leta in leta sramoval, postane

pomembno umetniško delo.«⁸ S kopiranjem se je med attribute, značilne za sodobno umetnost, kot so novo, izvirno, avtorsko, vrnilo *ponavljanje, reproduciranje*, ki je neinventivno, nedomišljajsko, sterilno. »Če je izvirnik brez vrednosti – ali je taka tudi njegova kopija? Mislim, da so kopije Glasnikov... pomembnejše od izvirnika, ne glede na to, da se med seboj ne razlikujejo.«⁹

Fanzin

L. 1981 je štiriletni obstoj ljubljanskega punka pokazal, da se punkerjev ne da postavljati v vlogo nekakšnih ljubiteljev – fanov, ki so samo še porabniki določene zvrsti glasbe. Tudi številna posredovanja organov represivnih aparatov države niso mogla zabrisati kritičnega in socialnega konteksta te družbene kategorije pri nas. Toda ravno zaradi takih pritiskov, ki jim ni bila izpostavljena nobena druga družbena kategorija, se je realnost punkerjev tistim »od zunaj« kazala kot nekaj nerealnega. Takšen začarani krog se je lahko sproščal samo z določeno individualno avtodestrukcijo ali v neformalnih zbiranjih in pogovorih.

Prva številka ljubljanskega fanzina (izdanega januarja l. 1981 v založbi galerije ŠKUC s sodelovanjem Srečne galerije SKC iz Beograda) pa je pomenila možnost za to, da se realnost izrazi in konfrontira kot nekaj, kar že ves čas obstaja. Že prej omenjene razmere v Ljubljani pa so narekovale, da prvi ljubljanski fanzin (ki v pravem pomenu besede pomeni fan magazin in vsebuje pogovore z bendi, toplestvice, obvestila s tujih novovalovskih scen itn.) ni sledil umetno konstruirani punkestetiki takšnih fanzinov, ampak se je z avtorskimi prispevki štirih ljubljanskih punkbendov in številnih piscev izoblikoval avtentični besedilni in grafični dokument. Fanzin se je tako pojavil v Ljubljani kot nova oblika – občilo znotraj punk rock kulture (in je bil obenem *ničta* številka serije publikacij, ki so od oktobra l. 1981 izhajale v založbi *Galerije ŠKUC Izdaja*).

Prva številka Fanzina je bila *prepodana*, natančneje – po sestanku MK SZDL s predstavniki ŠKUC-a in avtorji je bilo odločeno, da fanzin v celoti ne more iziti. Kot je ugotovil Tomaž Mastnak,⁹ je prepoved merila predvsem na zatrtje *oblike*, ne pa vsebine.

Osupljiva je bila namreč moč te samorefleksije in samoorganizacije, ki je izhajala iz potrebe po drugačnem izražanju. Razlika je bila vzpostavljena že pri tisku (kserokstehnika), kajti že to je kazalo, da ta »samorefleksija« noče biti odvisna od neke tehnične perfekcije, ki zahteva dosti denarja, ampak da ravno v tej razliki in obenem svojevrstni nemožnosti kaže na neko drugačno *kulturo*.

Alternativni klub – disko FV

Na nekem drugem mestu, v undergroundu IV. bloka v Študentskem naselju v Ljubljani, v prostorih nekdanjega diska Študent, je začel jeseni l. 1981 delovati disko FV (ŠKD Forum), ki je ob predstavljanju punkovske in novovalovske glasbe vpeljal tudi vrsto novosti. Organiziran je bil *stenski časopis*, na katerem so vsak teden s sprejem zapisovali ali lepili izrezane in s kseroksom povečane aktualne militantne izjave politikov in kulturnikov. Nadaljevali so z rednimi tedenskimi razstavami fotokopiranih strani, fotografij iz novovalovskih časopisov in razstavami fotografov diska Študent, predvsem Siniše Lo-

pojde in Janeta Štravs. Klasične fotografske razstave so bile presežene z *barvnimi posegi* na fotografijah in s *kseroksfotografijami* ter z drugačno konotacijo – v ta prostor niso bile vnešene, v istem prostoru so namreč fotografirali in razstajali. Tako so npr. za fotografske razstave Siniše Lopojde značilni posegi v fotografijo, kot so izrezovanje, multipliciranje posameznih detajlov, barvanje fotografij, lepljenje geometrijskih dodatkov...

L. 1981 predstavlja tudi *napad* širše družbene skupnosti in posebej njenih množičnih občil (časopisa Dnevnik, Delo; RTV) na punkovsko gibanje v Ljubljani. V Dnevniku je bilo novembra l. 1981 objavljeno tendenciozno besedilo z naslovom *Kdo riše kljukaste križe*, ki skuša dotedanjo kritiko punka, že prekvalificiranega v »pubertetniško-pobalinski revolt«, spremeniti v politično dejanje. Zato tudi upravičeno beremo odzive nasprotne strani. »Kam vodi takšna manipulacija in komu je potrebno ustvarjati takšen teren javnega mnenja, ki že zdaj, še preden je celotna zadeva pravno dorečena (šlo je za skupino punkerjev, ki naj bi organizirali fašistične shode itn. in se imenovali Tretji reich), odobrava in bo sprejelo sankcije in povečano represijo, ki bo sledila, ne samo nad punk-rockerji, temveč tudi nad mladinsko ljubljansko sceno nasploh?«¹⁰

Večmedijski projekti v Galeriji ŠKUC – odpiranje novih možnosti za funkcioniranje kulture

L. 1982 prihaja v galeriji ŠKUC vzporedno s težnjami drugod v svetu do povezovanja različnih občil in umetniških praks: Jane Štravs in Siniša Lopojda, diavizija, Emil Memon, razstava slik, videoprojeksijska, ob zaprtju razstave koncert skupine Blaue Raiter iz Kopra, Laibach kunst, razstava slik, grafik in kopij ter bruit-rockkoncert skupine DRAINHUNDERT TAUZENT VERSCHIEDENE KRAWALLE, brata Osojnik in Dušan Pirih-Hup, slike, skulpture, koncert in gledališče, Davorin Marc, razstava kolažev in objektov, ob odprtju koncert skupine Vhodno-izhodna enota iz Izole, projekt avtoric Aine Šmid, Marine Gržinič, Barbare Borčić, ambientalna razstava, fotografije, diapozitivi in konceptualno izbrana glasba, Milan Erič in Zvonko Čoh, predstavitev risanke z naslovom *Poskušaj migati dvakrat*... Ob razstavi slik/intervencij na razglednicah Dušana Mandiča oktobra l. 1982 izide tudi *glasbena kaset* skupine Otroci socializma v produkciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja; to je hkrati prva kaset iz serije številnih glasbenih kaset slovenskih, jugoslovanskih in tujih ustvarjalcev ter skupin, ki bodo v naslednjih letih izšle bodisi samostojno bodisi v povezavi s publikacijo v produkciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja.

Vsi ti »večmedijski« projekti so se skupaj z izdajanjem publikacij in glasbenih kaset ter plakatov in avtorskih razglednic navezovali na obsežno tvornost galerije ŠKUC, ki je zajemala *odpiranje novih možnosti funkcioniranja v kulturi kot poskus celovitejšega zajetja realnosti*. Ti projekti so pomenili razveljavitev ločitve na dejavnosti, ki »sodijo« v galerije, in tiste, ki sodijo na cesto ali v klube (pogojujejo ozkost in omejenost kulturnih ustanov). Razčlemba teh projektov kaže na stične točke med umetnostjo in množično kulturo, ko se umetnost »umesti« raje znotraj množične kulture kot znotraj omejene in

mrtve umetnostne zgodovine, da bi dosegla *proizvedla realnosti*, ki so bile do zdaj domena množične kulture.¹¹

Samo delo z že najdenimi, že izdelanimi podobami v nasprotju s tem, kar »novo« predstavlja (in tukaj mislimo predvsem na novo podobo), ne nudi nobene možnosti za pobeg ali transcendenco, ampak samo poudarja neizbežni tržni mehanizem menjavanja podob, ki je v resnici zgolj *ponavljanje*. Pristop je nov ravno zaradi tega, ker nima nekakšnega sijaja novosti. Odraža pogled gledalca, ki je te podobe videl že prej. Umetnost brez transcendence, brez upanja? Kot da gre za samozavedajočo se uresničitev more totalitarizma – tovarne potrošnike kulture, ki jo reproducira/obnavlja sama umetnost.

Posegi v razglednice serijske proizvodnje s specifično ikonografijo, posegi v drugorazredne končne proizvode/podobe, razkrijejo lažnivost ikonografske vsebine teh razglednic, s tem pa predstav, ki so nam vsiljene. Lahko bi rekli, da so ta dela odraz represije in kontrole.

Ob razstavi Gorana Đorđevića in še prej konstitucijo in razvoj umetniških praks v začetku osemdesetih let opredeljuje pervertiranje tistih razločevalnih potez, ki so do zdaj oblikovale te procese: avtorstvo, izvirnost, avtentičnost in enkratnost.

Delo z najdenimi podobami se tako loči tudi od produkcije nove podobe, ki je bila ena izmed tistih teženj sodobne umetnosti, ki ji daje prednost inštitucionalizirani kritični aparat. Zato je nova podoba označena zgolj kot tista možnost, ki sledi naivni in arhetipski obliki izražanja, polni umetnostno-zgodovinskih klišejev primitivizma, in ni nič drugega kot *novi tradicionalizem*, ki se skriva za retoriko neposrednosti in si prizadeva najti »vedno bolj oddaljena področja kulturno neomadeževane čistosti«.

Ko se je zdelo, da je »ekscentrična« likovna praksa zavezana samo galerijam in »mrtvi« galerijski publiki, so večmedijski projekti privabili številno in heterogeno publiko, še več – graffiti, graffiti slikarstvo in zidni graffiti so zadevo tako rekoč obrnili na glavo.

Graffiti slikarstvo

Če hočemo konstruirati zgodovino graffiti slikarstva, ki se je pojavilo 1982, se je treba spomniti konca sedemdesetih let in zapisovanja grafitov po zidovih Ljubljane s sprejem zapisanih parol, imen punkovskih skupin, narisanih punkovskih simbolov – grafitov, ki so bili »posledica« nočnih akcij prvih ljubljanskih punkerjev.

Izraz »besa« punkerjev zaradi družbene represije, specifični »getoizirani« sleng na zidovih »neomadeževane« Ljubljane – je bil hkrati oblika identifikacije solidarnosti skozi prepoznavanje. Za »angleškimi parolami« in številkami v resnici stojijo imena punkovskih skupin, na začetku znana samo prvim punkerjem. Toda v »kulturi«, v kateri so bili grafiti punk-rockerjev »okarakterizirani in omejeni« samo na politično denunciacijo, so pri nas hitro opravili. Po »hitri in uspešni akciji organov javne varnosti« so punk-rockerski grafiti »izginili« z ljubljanskih zidov in se dokončno nastanili v undergroundu.

Tako je disko FV, ki je l. 1981 začel delovati v kletnih prostorih Študentskega naselja, začel tudi načrtno zapisovati grafito. Obiskovalci so po stenah diska FV zapisovali parole, imena

skupin... To novo/drugačno zapisovanje in šifriranje z včasih nerazumljivimi besedami in različnimi pisavami je izoblikovalo težko berljivi »divji stil«. Samo lastni vpis grafizma – je protagonistiom scene omogočal berljivost »divjega stila«, kar je obenem ločevalo »izučene« od tistih zunaj scene.

Vse to je povzročilo, da je decembra l. 1982 ob prvem nastopu skupine Meje kontrole št. 4¹² – projekciji avtorskega videa z naslovom *Ikone glamourja* – odmevi smrti in večeru izbrane glasbe – Dušan Mandič kot član skupine, hodnik diska FV opremil s *fotokopijami* grafita velikosti 5 × 2 m, izrisanega na papirju, izdelanega po *fotografiji* grafita s štirimi homoseksualci, vzeti iz revije ART PRESS. Tudi ob drugem projektu Meje kontrole št. 4 v disku FV se pojavi graffiti slika s šablono naslikano besedilo: »Hey you man watch me, you might be right I am a fool, but why don't you tell me, if you know a better tool.«

Avgusta l. 1983, tokrat v Mladinskem centru v Zgornji Šiški v Ljubljani, v novih prostorih diska FV, je Dušan Mandič v ozkem hodniku, ki vodi do samega plesišča, postavil dve novi sliki grafita. Tudi tokrat uporabi in predela fotografije izvornih grafitov s homoseksualci, ki občujejo. Na enem izmed grafitov, na katerem je slika izrisana s črno oljnatno barvo na rdeči podlagi z vsemi učinki, ki sodijo zraven (dripping, spray), je s šablono zapisano naslednje besedilo: »Follow me and my advice, stop to think, ain't this nice? I will tell you what to do, if you let me count for you. En, dva, tri.«

Novembra l. 1983, v okviru simpozija *Kaj je alternativa?*, zasledimo Mandičev s šablonami narejeni grafit rdečega falosa, prečrtanega z ikso, ki spominjajo na kljukaste križe, na plesišču pa se ponovi prvi grafit – fotokopija. Konec novembra je bila na samem plesišču diska FV razstava grafitov. Romana Uranjeka, Marka Kovačiča, Andreja Savskega in Dušana Mandiča z naslovom *Sv. Urh*.

Graffiti-slike so bile izdelane na temo ustreljenih partizanov na Sv. Urhu po knjigi s fotografsko dokumentacijo dogodkov. Kot pravita v besedilu, napisanem za radio Študent R. Uranjek in A. Savski: »Dogodki naše bližnje zgodovine, ki imajo potencial groze in neprijetnih občutkov, skrivajo v sebi tudi fascinantno estetsko žarčenje, kar vpliva na atmosferskost in sam ritual plesa. Kreativni moment koncipiranja razstave je v poudarjanju in izkoriščanju sugestivnosti izbrane teme. Konfrontacija akcijskih procesov slika-gledalec-prostor-glasba postane odločilni potencial, ki aktivira konzumente. Likovno delo se spreminja v delovanje in postane vidni trenutek načina eksistence.«

Neposredna uporaba tabuiziranih podob je ravno skozi graffiti slikarstvo predelana brez ironije, patosa ali parodije – v nasprotju z ustaljenim načinom obravnavanja takšne tematike. Omeniti velja tudi grafito skupine Kollaps, razstavljene novembra in decembra l. 1983 v disku FV. Ti so po načinu vizualne predstavitve bolj zavezani novi podobi in scenografiji – poslikani zidovi ob predstavi gledališke skupine Ane Monro v še neurejenih prostorih bodočega Centra interesnih dejavnosti mladih na Kersnikovi 4 v Ljubljani. Temeljili so na zgodovini gledališča, izdelani pa so bili po fotografijah gledaliških prizorov Bauhauusa.

Black hole, black magic, all so tragic... an antihell¹³

»Erotični graffiti«, predstavljeni februarja l. 1984 v undergroundu diska FV, v Mladinskem centru v Zgornji Šiški, ki jih je ustvarila skupina RROSE IRWIN SELAVY,¹⁴ so v graffiti slikarstvo vpeljali pornografske vsebine, ki so zavezane delovanju množičnih občil, njihova radikalizacija je dobivala že prej različne oblike v nastopih Laibacha, Borghesie, v videoprojektih skupin Meje kontrole št. 4, FV, v interpretacijah na razglednicah Dušana Mandiča, v publikacijah Galerija ŠKUC Izdaja...

Za natančnejšo opredelitev teh »perverzij«, ki so subverzije, povzemimo odgovor Dušana Mandiča na vprašanje:¹⁵ »Kako bi opredelil pornografijo kot temo tega graffiti-projekta in sploh nenehno konceptualizacijo pornografskih vsebin v ljubljanski subkulturni produkciji?«

»Če pogledamo zahodno umetniško produkcijo npr. novo podobo, je zanimivo, da ne najdemo takšnega pristopa; pornografija je na nek način na zahodu »prepovedana«. »Prepovedana« z ločitvijo na področje pornografije in področje kulture. Pornografija sodi v pornomagazine in se prodaja, kultura pa v tem primeru sodi v polje galerije. Pri nas je povsem drugačna scena, nimamo nobene »alternative«, zadeve se pač ne da ločiti na tak način, pornografija se ne prodaja po kioskih, ker je zares prepovedana. Zato je umestitev pornografije v sliko toliko bolj radikalen poseg, ki presega zahodno produkcijo in predstavlja specifikum ljubljanske subkulturne scene, z druge strani pa se vključuje v zahodne tokove. Če bi nova podoba na zahodu »vključila pornografijo«, bi jo tržišče zavrnilo, kajti na zahodu tržišče pogojuje umetniško produkcijo. Pri nas pa se ravno zato, ker ni umetniškega tržišča, celotna zadeva umesti v ideološko polje.«

V nasprotju z newyorškim graffiti slikarstvom, ki z združitvijo podob in besedil, vzetih z ovitkov ameriških stripov, ponovno pošilja v obtok disneyevske in marvelovske junake in pošasti, proizvaja fantastične vizije, v katere je položen skrivnostni pomen, pa je bila za graffiti slikarstvo ljubljanske subkulturne scene specifična ravno radikalna novost drugačne ikonografije in zaveznanost množični kulturi. Ne gre za izvirno risbo in kompozicijo, ampak za ponovno uporabo »že narejenih« podob, prevzetih iz tabuizirane seksualne tematike – s črpanjem »gradiva« iz obscenih prostorov, kot so javna stranišča, samski domovi itn.

V nasprotju z ekspresivnostjo fluorescenčnih in holivudsko monumentalnih newyorških grafitov je graffiti slikarstvo ljubljanske scene vezano na specifičen prostor diska FV ali prostore galerije ŠKUC (projekt poslikave t. i. pisarniških prostorov galerije ŠKUC z naslovom Histerija in njena retro-prijateljica l. 1984 itn.), s tem pa dostopno drugačni publiki – edinstven jugoslovanski pojav – nov pristop k sliki – v razmerah, ko je bila ikonografija drugorazredne jugoslovanske nove podobe predvsem *podlaga* za slikanje, ki ne prinaša nič novega.

Na vprašanje¹⁵: »Kaj te motivira, da kot akademski slikar, ki ima za sabo vrsto razstav v galerijah, izdeluješ graffite/graffiti slike v disku FV?« je Dušan Mandič odgovoril:

»Ves čas gre za učinek, ki se producira znotraj

določene družbene prakse. V bistvu delaš v relaciji do učinka, ki ga hočeš doseči in na ta način tudi izbiraš svojo publiko. Gre za to, da se umestiš v rock, v množično kulturo, da nočeš ostati na neki marginalni poziciji meščanske kulture, katere krajnji doseg je npr. znotraj teorije – fenomenologija – fetišizacija objekta... pravzaprav tukaj ne gre za alternativo, gre za umestitev prakse v množično kulturo, rock kulturo. Slika, graffiti slika, postane moment znotraj rokvske produkcije, kot je plošča, glasba, image«...

Borut Vogelcnik pa v istem intervjuju¹⁵ poudarja, da uradno likovno umetnost označuje preprosto dejstvo, da izgublja svojo socialno vlogo, kajti deluje kot obrtni izdelek, ravno z graffiti pa si jo likovna umetnost spet pridobiva.

In še več, slikarstvo, fotografija, grafično oblikovanje itn. so bili tako opredeljeni s celo vrsto odločilnih detajlov: s pomenom, ki ga imajo različne tehnike od fotokopiranja do uporabe videa... z uporabo diapozitivov, s »tehničnimi« prvinami, kot so način izdajanja kaset in fanzinov, celo z imageom, »živo« sceno v klubu, s pojavom različnih oblik seksualnosti, ki so deviantne za prevladujočo družbeno »normalnost«...

In prav skozi te detaje so ves čas opozarjali, da so slikarstvo, fotografija in grafično oblikovanje le del vizualnega, ki je opredeljeno z globalno ljubljansko subkulturno sceno.

Za tako predrzno umestitev/imenovanje tvornosti posameznih ustvarjalcev in skupin ljubljanske subkulturne scene, ki so se predstavljali in delovali v GALERIJ ŠKUC in disku FV, se nismo odločili zato, ker njihovega dela ne bi mogli opredeliti s klasičnim umetniškim področjem: slikarstvom, fotografijo – nasprotno – ravno specifična njihove tvornosti znotraj slikarstva, fotografije, grafičnega oblikovanja, videa, filma... je »uhajala« varnemu predalčkanju in parceliziranju.

Lahko rečemo, da so tvorci in ustvarjalnost, orisani v tem besedilu, predstavljali svojevrstno *apoteozo vizualnega*, katere totalen (če že ne totalitaren) pogled je vseboval vsak vidik/pogled kulture; slikarstvo, literaturo, kiparstvo, arhitekturo, glasbo, fotografijo, tipografijo, film, video, modo in oblikovanje.

Vse to vzpostavlja drugačna razmerja protislovnosti-neenakosti-podrejenosti med posameznimi umetniškimi praksami tako, da lahko rečemo, da si likovna umetnost osemdesetih let ne more lastiti vizualne produkcije oziroma da se *likovne umetnosti* ne da brati, če ne upoštevamo najširšega področja *vizualnega*. Vsaka reafirmacija umetniškega mora namreč upoštevati popolno spremembo polja, do katere je prišlo. Kot smo nekoč zapisali, se seveda spremeni celotno polje branja medvojne slovenske grafične umetnosti v trenutku, ko ta postane del koncertov skupine Laibach.

Ljubljanska subkulturna/alternativna produkcija

Ko je bila pred leti ta oznaka skonstruirana in poslana v medijski obtok, ko se je sama scena tako rekoč od znotraj imenovala in skozi skupni imenovalc tudi prepoznala s svojim poimenovanjem se torej ta alternativna/subkulturna produkcija ni razlikovala samo na sebi, ampak tudi

za sebe,¹⁶ je termin predvsem označeval mehanizme nastajanja in delovanja te scene – njeno nemožnost in onemogočenje, da bi ta produkcija dejansko delovala kot kultura in umetnost. Obenem je s tem, da ni bila »kultura«, ampak subkultura, najbolj plastično označila lastno materialno in medijsko nezmožnost delovanja. Navsezadnje prostori, v katerih deluje ŠKUC-Forum, in dotacije, ki jih za svoje delovanje prejema, niso niti najmanj »kulturni«.

Na drugi strani, na strani vladajoče ideologije in kulture, pa je neka »alternativa« potrebna, če za nič drugega, zato, da priča o njeni demokratičnosti in pluralizmu. »Demokratičnost in pluralizem« pa dejansko zakriva za cinično držo vladajoče kulture, ki potrebuje »alternativo« toliko, kolikor bo ta ostala v alternativnem, getoiziranem prostoru, nikoli sprejetem v območje »kulture«.

Slišalo se bo paradoksalno, toda to oznako je treba jemati zelo cinično, saj je ta scena ravno kot svoj ustvarjalni predpogoj vsebovala stališče, da kakšna alternativa ni možna, oziroma da »alternativa nima alternative«.¹⁶

Ljubljanska subkulturna scena je po prelomu, ki ga je naredil punk, aktualizirala in problematizirala zatrite/neizražene teme sodobne kulture in umetnosti:

1. razmerje do množične kulture in občil,
2. pomen ustvarjalnih postopkov in tehnike množične kulture za avantgardno umetnost in kulturo,
3. nezmožnost prodora v osrednja množična občila,
4. posebej pa je za to subkulturno sceno značilna nezadovoljiva tehnično-produkcijska osnova za uresničevanje lastnih programov.

Obenem lahko nakažemo vprašljivost same uporabe termina »množična kultura« v slovenskem/jugoslovanskem kulturnem prostoru, in sicer zato, ker glavnino množične kulture pri nas tvorijo popevkarstvo, narodnozabavna glasba; ljubiteljstvo in amaterstvo kot obliki porabe v prostem času. Gre za popolno nerazvitost tega področja v *tehnološkem smislu*, ko niti osrednje ustanove kulture in umetnosti, pa tudi tiste, ki ustvarjajo to množično kulturo, nimajo na razpolago vseh potrebnih in zdaj v svetu že razširjenih naprav, če pa jih imajo, najmanj za desetletje zaostajajo za uporabo drugod po svetu. Gre za popolno oblikovanje in vsebinsko konzervativnost pri izbiri možnosti, ki so na voljo. K temu je treba prišteti še zapletene in dolgotrajne procedure ob izdajanju plošč, kaset, knjig in trdovratno odklanjanje vključitve projektov, ki bi povzročili kakovostni premik v množični kulturi. Zato je jasno, da večino projektov ŠKUC-Forum, radia Študent itn. ni bilo mogoče konceptualizirati kot enakopravne znotraj takšne množične kulture in da je treba večino teh projektov umestiti na področje subkulture.

Skratka, udarili bomo povsem v prazno, če ne bomo upoštevali spremembe »novega referencialnega ozadja«, ki ga je prinesla prav ta ljubljanska subkulturna scena in ljubljanska subkulturna vizualna scena kot kulturni, umetniški pojav osemdesetih let v Jugoslaviji. Pri uveljavitvi in tematizaciji novih produkcij (postopkov) znotraj umetnostnega polja namreč ni več mogoče mimo sprememb, ki jih je prinesla umetniška tvornost ŠKUC-Forum, širše vzeto pa politično in medijsko delovanje radia Študent, revije

Mladina itn.: delovanje kluba FV, organizacija koncertov tujih in domačih skupin, projekcije filmov, multimediální projekti in grafiti slikarstvo, produkcija/distribucija video- in glasbenih kaset, ŠKUC-Forumova avtorsko-dokumentarna videoprodukcija, založba Galerija ŠKUC Izdaja in založba FV, izdajanje publikacij, glasila ŠKUC-Forum Viks, izdajanje knjig slovenskih teoretikov in pomembnejših prevodov del iz svetovne teorije (Studia Humanitatis), izdajanje plošč, publikacij, ne nazadnje pa pojav družbenih gibanj. Natančneje – specifična kulturna in umetniška tvornost je proizvedla zavezujoče, temeljne premike, ki se tičejo posameznih občil in umetniških praks: v glasbi je Laibach odprl povsem nove razsežnosti učinkovanja rock-koncertov; v gledališču je že pred gledališčem Sester Scipion nespregledljivo gledališče Ane Monroe; v likovni umetnosti vrsta izrednih fotografov, skupina IR-WIN, performanci Mareta Kovačiča in Borghesia, multimediální projekti itn. Ti avtorji niso ustvarili samo »premikov«, dobesedno na novo so konstituirali, odprli nove produkcije in prakse, drugim praksam pa podarili relevanten status. Linije sile modi in imageu kot takemu, skupina FV novemu koncertu diskokluba, Galerija ŠKUC in založba FV pa sta z izdajo kaset, fanzinov, publikacij in videokaset ustvarili mrežo najpomembnejših zvočnih in vizualnih informacij. Keller, Borghesia, Marjan Osole-Max, Meje kontrole št. 4 itn., so postavili avtorsko videoprodukcijo na povsem nove temelje...

Prinesla je tudi celo vrsto socializacijskih procesov, nove oblike socialnega delovanja in obnašanja, nove načine sprejemanja vladajočega toka »deviantnih« družbenih in umetniških dejanskosti.

Znotraj tega konteksta je treba npr. razumeti projekt Magnus. ŠKUC-Forum ga je prvič pripravil l. 1984 kot poskus ponovnega prevrednotenja tistega, kar gaykultura pomeni v Jugoslaviji. Tu mislimo predvsem na ustvarjeni program: filme, razstave, predavanja o homoseksualnosti in gaykulturi. Odmevi na projekt Magnus pa so pokazali, kako je bil potreben ta »coming out« gaykulture oziroma homoseksualcev v Jugoslaviji. V Srbiji in nekaterih drugih republikah so projekt dobesedno »raztrgali« in pokazali, da je to vprašanje zares travmatično, boleče in predvsem nerazumljeno...

Če se omejimo samo na tisto, kar se je imenovalo likovna oziroma vizualna produkcija ljubljanske subkulturne scene, potem so za samo »sliko« nespregledljivi učinki grafiti slikarstva; z juktapozicijo, s primerjanjem različnih načinov predstavitve (slikarstvo in fotografija) oziroma s tematizacijo slikarstva, ki se na specifičen način sklicuje na fotografijo kot na mehanično analogijo stvarnosti, ki implicira sintagmo »to se je resnično zgodilo«, in katerega izbor katastrofalnih, pornografskih, medijskih podob je poudarjen ravno s prepričljivostjo fotografij, na katere se sklicuje; z razvojem figurativnega jezika, ki se neposredno navezuje na politične in družbene teme; z uvajanjem napisov v sliko, ki naknadno osvetljujejo politično razsežnost same podobe; z uporabo številnih instanttehnik: polaroida, kseroksa, videa itn.

Prav tako so učinki grafiti slikarstva in večmedijskih projektov nespregledljivi za problematizacijo položaja galerij – če so npr. grafiti predstavljeni najprej v klubih, to vključuje povsem novo

publiko, rockavditorij, šele naknadno pa galerije. In če smo nekeje na sredi tega besedila poudarili, da je pri večini projektov v galeriji ŠKUC šlo za odpiranje novih možnosti delovanja v kulturi kot poskus celovitejšega zajetja realnosti, je zdaj treba dodati, da to niso bile podobe realnosti, ampak specifične in dvomljive realnosti same podobe.

Moda

Linije sile so decembra l. 1983 v galeriji ŠKUC uprizorile modno revijo kot performance heterogenih imageov – niso ponudile le novega kroja obleke ali novo vrsto blaga ali novih modnih dodatkov, ampak so uprizorile spektakel.

To je bil več kot samo eden izmed večmedijskih projektov v galeriji ŠKUC.

Predstavljal je pionirski začetek *medijske* problematizacije mode – oblačenja, obnašanja, uniformiranja in imagea kot samostojne oblike produkcije, kot relevantnega področja, ki ni več samo spremljevalna prvina drugih občil – glasbe, videa, filma itn.

Hedbigoeva sintagma, ki jo najdemo zapisano v Viksu:¹⁷ *preživeti v stilu in s stilom* je bila jasno izražena s projektom Linije sile. Poza, ki jo prevečkrat zamenjujemo s pozerstvom, je konceptualizirana kot edina možna pristnost naše samoupravne vsakdanjosti.

Obenem pa so Linije sile, ravno kot oblika večmedijskega poveličevanja potrošniškega spektakla, ki se kaže tudi kot prepričljivi model množične zabave, učinkovale cinično med skoraj megalomanskimi hotenji – zastavitvijo celotne zabave – na eni in gmotno in prostorsko nezmožnostjo ljubljanske subscene na drugi strani.

Na koncu naj dodamo, da sta »spontanost in home-made uličnega imagea«, ki sta se začela manifestirati v prostorih diska FV kot del tistega, kar lahko imenujemo »prepričljiva oblika kulturnega žura« – združitve zabave in kulture, PRIŠLA kot zares pristen spektakel v galerijske prostore.

Arhitektura

Tudi arhitektura ni bila izvzeta iz tega procesa. Do zdaj so bile opravljene številne predstavitve – beograjske skupine mlajših arhitektov, skupine Meč (1982), razstava študentov FAGG iz Ljubljane s predavanjem (1982), razstava črno-belih fotografij na temo arhitekture z okroglo mizo (1983), razstava arhitekturnih projektov mlajših slovenskih arhitektov z naslovom »Arhi« ter predavanja (1984), promocija arhitekturno-oblikovne intervencije v prostorih galerije ŠKUC studia Blenur A iz Ljubljane (1985) – vse do enega izmed najpomembnejših arhitekturnih projektov v Sloveniji in Jugoslaviji – predstavitve mlade sovjetske arhitekture z naslovom *Od oblačila do mesta* (razstava fotografij, arhitekturnih načrtov, modne revije, predavanja in razgovori – 1986). Tako se je problematizirala arhitektura, posebej mlajša slovenska arhitektura in nove generacije študentov arhitekture, ki v primerjavi z ostalimi likovnimi praksami ni bila enakovredno obravnavana in predstavljena.

Fotografija

Od prve predstavitve v galerijskih prostorih fotografov FV marca l. 1982 (razstavljalja sta Jane Štravs in Siniša Lopojda) so se izoblikovali

različni pristopi in tehnike fotografskega občila v ljubljanskem medijskem prostoru.

Štravs in Lopojda sta izoblikovala tudi specifično obliko predstavitve diapozitivov – *diavizijo*. Z uporabo dveh diapojektorjev in vmesnim členom – svetlobnim potenciometrom – ter zvočno-ritmično glasbeno spremljavo sta avtorja simultano projicirala dva diapozitiva (drugega poleg drugega ali drugega prek drugega) ter s tem postopkom ustvarjala posebno filmoidno vzdušje in različne pomske sklope uporabljenega slikovnega gradiva.

Junija l. 1982 zasledimo projekt skupine, ki so jo sestavljale B. Borčić, A. Šmid in M. Gržinič; gre za fotografije s skonstruiranimi scenami/realnostjo, z vpeljavo radikalnih ikonografskih/vsebinskih prvin, kot so prvine sadomazohizma, črne erotike itn., v katerih »igrajo« same ustvarjalke.

V razstavi/projektu ZADNJI PLES Janeta Štravs januarja l. 1983 so predstavljeni skonstruirani prostorski položaji treh ženskih figur. Posamezna fotografija razstavljenega serije učinkuje kot izrezana sekvenca nekega imaginarnega dogajanja – filma. Filmoidni »feeling« je poudarjen tudi z zabrisanim gibanjem – dinamično, ekspresijo obrazov in z vpeljavo mitiziranega holivudskega simbola M. Monroe, vključenega v scenografijo fotografije.

Razstava fotografij fotografov diska FV maja l. 1983 – Siniša Lopojde, Božidarja Dolenca, Mirze Džumhura, Igorja Virovca in Janeta Štravs in izid publikacije Galerija Škuc Izdaja ter razstava Jožeta Suhadolnika in Dušana Osterca oktobra l. 1983 pa poudarita vse značilnosti dokumentarne/novovalovske fotografije, ki svojo pristnost doseže tako, da ujame specifično koncertno/živo/pozersko sceno dogajanj v FV in dogajanj na domačih in tujih rockovskih/novovalovskih koncertih, ki jih je prirejal ŠKUC.

Ena izmed najpomembnejših razstav v l. 1984 je bila tudi fotografska razstava Janeta Štravs in Jožeta Suhadolnika. Štravsove fotografije s te razstave, posebej njegove modne fotografije – interpretacije že interpretiranega imagea v projektu LINIJE SILE – serija fotografij z izrazito erotično vsebino in fotografije s skupino BORGHESIA poudarjajo postmodernistično značilnost večine svetovne modne fotografije – dvoumnega razmerja med fikcijo in realnostjo, pri tem pa ustvarjajo težko določljivo kontekstualnost »zgodbam« v fotografijah in psihosocialno imagerijo.

Zdi se nam pomembno poudariti, da Štravsova fotografija ni nova fotografija simboličnega in utopičnega ali kakor koli že to imenujemo, to je »nova« fotografija spornosti/dvomljivosti/problematičnosti. Ključni termin pri interpretaciji Štravsovih fotografij je konstrukcija. Štravs, Suhadolnik ter ostali fotografi ljubljanske subscene ne simbolizirajo fotografije in njene radikalizirane množičnomedijske vsebine – ljubljanska subscene je konstruirana s temi fotografijami in v njih. To pa pomeni, da ne smemo interpretirati/brati fotografij kot podobe o ljubljanski subkulturni sceni, ampak *ljubljansko subkulturno sceno kot podobo*.

Marca in aprila l. 1985 so se v okviru meseca fotografije predstavili trije ustvarjalci, ki so nase opozorili že s svojimi razstavami in se vpisali v generacijo nove slovenske fotografije.

Jože Suhadolnik se je predstavil s serijo repor-

terskih fotografij, kot jih opredeljuje H. C. Bresson. »Mislim, da alternativne fotografije v našem kulturnem prostoru ne predstavlja več *fashion* fotografija v smislu Helmuta Newtona, ki jo prakticirajo nekateri ljubljanski fotografi, zato je moje zanimanje usmerjeno v t. i. reportersko fotografijo v smislu H. C. Bressona, sicer pa me sploh ne zanima, da bi produciral tisto, kar se imenuje alternativna fotografija...« – tako lahko povzamemo stališče Jožeta Suhadolnika o lastnem fotografskem ustvarjanju.

Scene iz prvega gaydiska (Magnus 84), iz performansov skupine LINIJE SILE, iz predstav Podjetja za proizvodnjo fikcije, punkerji in rockerji iz diska Študent in koncerti ... večletna dejavnost ljubljanske alternativne scene je dokumentirana s fotografijami Božidarja Dolenca.

Kronologija nekega časa in dejavnosti je podana z bizarnimi detajli, ne samo z nepredvidljivim kotom in izrezom, ampak predvsem s čakanjem na situacijo: nič ni vnaprej domnenega, insceniranega, postavljenega v »umetni« kontekst...; »inscenacija« pride pozneje, ko so fotografije razstavljene v galerijskih prostorih v četvericah ali dvojicah na podlagi določene zelo enostavne, toda impresivne simbolike.

Koncerti skupin Laibach, Test Department, X-mal Deutschland, Einsturzende Neubauten – fotografski posnetki z Atonal festivala v Berlinu ali s koncertov teh skupin v Ljubljani predstavljajo večino fotografskega gradiva Dušana Gerlice. Vmeščajo ga v tisto fotografsko produkcijo in raziskovanje, ki sta zavezana *žanru rockfotografije*.

Toda namesto da bi opravili s tovrstno žanrsko fotografijo in žanrsko fotografijo sploh, ki se sprejema po kodificiranih pravilih in tako predstavlja omejitve avtorjeve »avtonomnosti« in »izvirnosti«, se zdi, da je za nekatere fotografe šele žanrski kod tisto možno ozadje, na katerem lahko pokažejo svoje raziskovalne in avtorske sposobnosti.

Tako Gerlici uspe predvsem s spremembami kompozicije in izrezov istega negativa, z raziskovanjem fotografskega pozitivna in negativna, s katerim povzroči posebno *teksturo fotografije*, in z različnimi velikostmi in formati posameznih fotografij reproducirati in rekonstruirati vzdušje in dogajanje, ki je specifično za posamezne skupine in izvajalce, pa tudi za *posamezne fotografije*.

Obenem je poudarjeno dejstvo, da je žanru rock fotografije – še posebej z »revolucijo« punkovske in novovalovske fotografije – uspelo ustvariti celotni *mitični univerzum*, *močno referencialno ozadje*, ki je enakovredno tako univerzumu reporterske kot modne fotografije.

Založba Galerija ŠKUC Izdaja

S prvo številko publikacije Galerija ŠKUC Izdaja je oktobra l. 1981 galerija ŠKUC ob razstavnih dejavnosti začela s povsem novo obliko produkcije, ki se je pozneje preimenovala v založbo Galerija ŠKUC Izdaja. Predstavljala je namreč tiste oblike vizualizacije, ki so bile v podrejenem položaju v primerjavi z ustaljenimi načini likovnega izražanja, tukaj mislimo predvsem na grafično oblikovanje in na izdajanje publikacij, plakatov, avtorskih razglednic, kasneje tudi glasbenih kaset.

Publikacije (do l. 1987 je izšlo 38 števil) so nedvomno novost v založniški dejavnosti, zanje

je značilno novo občilo, kseroks, ki s svojo specifično (nenatančnostjo preslikave) omogoča nove grafične kakovosti. Vsaka številka je »avtorski projekt«, ki ga označuje nov pristop h grafičnemu mediju, v katerem avtor po svoje oblikuje besedila (proza, poezija) in vizualno podobo (fotografija, risba) cele številke. S takšnim pristopom in z majhno naklado (50 do 350 števil) se publikacija Galerija ŠKUC Izdaja istoimenske založbe kaže kot umetniška redkost, ki jo lahko opredelimo kot *sodobno grafično mapo*.

Do l. 1987 je bilo izdanih štirinajst glasbenih kaset, na katerih se je predstavilo osemnajst glasbenih skupin ali samostojnih ustvarjalcev iz Slovenije, Jugoslavije in tujine. Glasbene kasete so bile v začetku zasnovane kot »ozvočene publikacije«, toda takoj po izdaji prvih kaset so postale eden izmed najbolj pomembnih dokumentov trenutnega glasbenega dogajanja pri nas. Izhajale so povsem neodvisno od velikih založb, v majhnih, toda izjemno dragocenih nakladah (do l. 1987 je bilo izdanih 4110 kaset). Plakat, ki je na začetku osemdesetih let učinkoval zgolj kot obvestilo, se je s tehničnimi možnostmi fotokopirnega stroja (povečava in pomanjšava), z navezovanjem na publikacije in uporabo že razstavljenega slikovnega gradiva v disku FV in galeriji ŠKUC (fotografije, fotokopije) razvil v samostojno občilo, značilno za ljubljansko subkulturno sceno. Oblikovanje plakatov, letakov je zaznamovala tudi neprestana ikonografska angažiranost. Tako se je aktualizirala sprotna problematika diska FV in ljubljanske subkulturne scene (nasilna izselitev diska FV, afera Vidmar...). Posebej bi bilo treba v tem kratkem ekskurzu omeniti avtorske plakate skupine Laibach. Za koncertne plakate in plakate za razstave Laibach kulta je značilna uporaba slikovnega gradiva »nazi-kunst« umetnosti in sklicevanje na vizualne in likovne rešitve iz zgodovine umetnosti, ki so s predelavo dobile povsem drugačen pomen.

Pri tem je treba upoštevati še učinkovitost preseñenja, ki dekoncentrira navade, pridobljene z vsakdanjo izkušnjo gledanja, mehanizem šoka, optične premike, nove postopke barvanja in tiskanja ter kompleksno simbolično vrednost uporabljenih figur in znakov. Rezultat je koncept grafičnega oblikovanja, ki se ne postavlja v vlogo sodnika in ne predstavlja poenostavljeno. Tako zastavljeni celotni koncept oblikovanja priključuje v spomin zgodovinska avantgardna gibanja in pojav Heartfieldove fotomontaže, pri katerem postanejo načela in večina »konstrukcije knjige«, prelom in fotomontaža glavna načela pri izdelovanju političnega plakata. Kot pravi Benjamin H. D. Buchloch v študiji Alegorični postopki: prisvojitve in montaža v sodobni umetnosti, sta se G. Grosz in J. Heartfield že l. 1916, ko sta iznašla strategijo montaže, zavedala umetniških in kulturnih moči alegoričnih metod prisvojitve, primerjave in fragmentacije.

Izvirnost je na strani ponavljanja

Problematika kopiranja v delih beograjskega umetnika Gorana Đorđevića lahko povzamemo takole: »Kopiranje je zelo enostaven postopek. Izberemo delo, ki se imenuje oz. označi kot izvirnik, in skušamo ponoviti njegove oblikovne lastnosti. Rezultat takšnega postopka je kopija, ki se pri dosledno izpeljanem postopku skoraj

ne razlikuje od izvirnika. Med Mondrianovo kompozicijo in kopijo, ki sem jo naredil, npr. skorajda ni razlike. Toda slika, ki jo je naredil Mondrian, je najverjetneje rezultat njegovega zanimanja za odnose/razmerja med površino in barvo, medtem ko je njena kopija *posledica mojega zanimanja za sam problem kopiranja*. Lahko sklenemo, da se te slike, ki so oblikovno enake, povsem razlikujejo na pomenski ravni. Toda to ni vse. Predmet Mondrianovega zanimanja je berljiv s same slike, tega pa ne moremo reči za njeno kopijo. Kopija je slika po vseh slikarskih parametrih, pa vendar se njena ideja nahaja zunaj slike.«¹⁸ Kopije lahko razumemo tudi kot določeno interpretacijo uporabljenih predlog. S ponavljanjem predloge prenesemo iz prvotnega v drug kontekst, kar se kaže v spremembi pomena teh slik. V nekaterih Đorđevićevih projektih (razstava kopij /slik in kipov/ marca l. 1984 v Galeriji ŠKUC, razstava slik z naslovom Prizori moderne umetnosti aprila l. 1985) so Mondrian, Andre, Buren preslikani v osladne prizore iz kičastih reprodukcij, s čimer je njihovo delo uvedel v ikonični kontekst, ki že nosi določen pomen.

»Navsezadnje – ali niso dela Burena, Beysa ali Andrea predstavljena v zgodovini umetnosti ravno s prej omenjenimi kičreprodukcijami?«¹⁸ Celotno problematiko, ki je izpostavljena s procesom kopiranja, lahko označimo z besedami Walterja Benjamina kot problematiko »aure izvirnosti«, ki obkroža umetnino v času, a je označena in določena z mediji mehanične reprodukcije.

To svojevrstno rekonstruiranje umetniških in zgodovinskih projektov pa je doživelo svoj evforični sklep z Zadnjo futuristično razstavo maja l. 1986, katere avtor se je podpisal kot Kazimir Malevič. Projekt rekonstruira slike z istoimenske Malevičeve razstave, prvič predstavljene v Petrogradu l. 1922. Pri tem ne rekonstruira samo večine slik s petrograjske razstave, ampak v ŠKUC-ovem galerijskem prostoru ponavlja tudi poslikan ambient in razpostavitve slik z izvirne razstave. To svojevrstno umetniško dejanje je vključevalo tudi serijo novih neosuprematističnih slik, narejenih s suprematističnimi prvini v tehniki gobelina ali v povezavi z antičnimi reliefi in skulpturami.

Ustvarjanje kopij, ki si prizadevajo za pristnost, in avtentičnih slik, ki znotraj konteksta ponavljajo in kopiranja učinkujejo kot kopija, spodnaša enostavno kontekstualnost in branje enega in drugega dela projekta.

Obenem si lahko v spomin priključimo problematiko ponavljanja na diskurzivni ravni. Tukaj mislimo na predavanje z naslovom *Walter Benjamin: Mondrian '63–'96*, organizirano v okviru cikla predavanj z naslovom Umetnost ob koncu tisočletja v Cankarjevem domu junija l. 1986. »Tudi če bi za trenutek verjeli, da je bilo po kakem čudežu za to priložnost mogoče priskrbeti izvirna Mondrianova dela, bi nas kaj kmalu zbežal podatek, ki ga najdemo na samih slikah. Kdor bo pozorneje pogledal te slike, bo lahko opazil, da zares nosijo Mondrianov podpis, vendar se nam zdi datiranje – najmanj, kar lahko rečemo – malo čudno. Slike so namreč datirane s številkami '63, '79, '83, '86, '92, '96.«¹⁹ (...) Ne vemo, ali je obe kopiji delal isti avtor. Morda sta to dve kopiji dveh različnih avtorjev. Če je tako, v kakšnem medsebojnem odnosu bi potem

mogli biti ti dve sliki? V kakšnem odnosu bi bili do izvirnika? In kaj, če je povsem drugače? Če je, recimo, neki drugi avtor kopiral prvega? Kopija kopije. V kakšnem odnosu sta tedaj ti dve sliki? In v kakšnem odnosu je druga kopija do svojega pravzora? Če naj bom iskren, me vsa ta vprašanja precej begajo. Celo tisti, recimo jim tako, odgovori, do katerih smo prišli v tej razlagi, so samo pogojni, ker temeljijo na predpostavkah in ne na dejstvih. Edina prava dejstva so slike, ki so pred nami. Tako preproste slike in tako zapletena vprašanja. Še vedno ne vemo, kdo je avtor teh slik, kdaj so nastale in kakšen je njihov pomen. Nikakršne opore nimajo niti v koordinatah časa niti v koordinatah identitete niti v koordinatah pomena. Slike preprosto lebdijo in edini dognani smisel njihovega obstajanja, ki ga lahko z gotovostjo sprejmemo, so ta vprašanja sama.¹⁹

Was ist Kunst

Nova strategija realizacije in reprezentacije, ki jo je v slovenski likovni in širši kulturni prostor vpeljal Irwin,²⁰ je eksplicirana na razstavah skupine IRWIN ob novoletni prodajni razstavi v galeriji ŠKUC I. 1984/85 s sliko Vstajenje gledališča sester Scipion Nasice, predstavljeno v projektu Nove tendence v umetnosti in množični kulturi '80 v galeriji ŠKUC februarja l. 1985 in s projektom Was ist Kunst maja l. 1985.

Slike iz projekta Was ist Kunst, ki jih lahko označimo tudi kot klasične »štafelajne« slike (olje, platno, okvir, majhen format), predstavljajo predvsem montažo ponovitev -izmov, ki tvorijo slovensko zgodovino umetnosti: soerealizma in modernizma šestdesetih let – slednji je prisoten kot negativna izkušnja, kot zamuda za modernizmom Zahoda, kot neke vrste kičprodukcija.

Lahko rečemo, da je vsa kombinatorika pikturalne ikonografije v slikah skorajda strogo zavezana slovenskemu kulturnemu prostoru, tudi tedaj, ko ne gre za reinterpretacijo in poustvarjanje likovnih modelov preteklosti, ampak sodobnosti – za uporabo laibachovske ikonografije. Kot pravi Irwin, gre za eklektizem par excellence, »za totalni konzervativizem« in hkrati totalni novum, za izzivalnost ikonografije, ki se navezuje na Laibach.

Pri sklicevanju na zgodovino umetnosti skupini Irwin ne gre za preprosto »citiranje«, prepisovanje, dopisovanje zgodovine, ampak za postopke konstrukcije in dekonstrukcije. Irwin vzpostavlja reprezentacijske konstrukcije zgodovine slovenske likovne umetnosti kot »zgodovino, ki se spominja« – izpostavljajo, eksplicirajo in interpretirajo zatrite točke predpisane zgodovine slovenske umetnosti – v nasprotju s simulacijo, ki se začneja z zamenljivostjo pojmov (J. Baudrillard) in sloni na načelih nevtralizacije in neopredeljenosti. Pri skupini Irwin tudi ne gre za nikakršno nostalgijo po preteklosti.

Ravno nasprotno, »prodornost projekta Was ist Kunst« je treba dojeti skozi madeže na sicer klasično zastavljeni štafelajni sliki. Gre za mesta na sliki, ki delujejo interpelativno, ki gledalca subjektivirajo, ga določijo za svojega gledalca. Ta točka naslavljanja je mesto, v katerem se riše Laibach v sliki, točka, ki naknadno premesti prvotni pogled gledalca, točka, ki sliko naknadno obarva z drugačno barvo in premesti pomen. Tisto, kar poudarjamo, je ravno ukvarjanje Irwina s problemom produkcije subjekta v umetnosti,

v nasprotju z zastarelo problematizacijo subjekta produkcije. Na to je opozoril že Rastko Močnik v predavanju²¹ o postmodernizmu v okviru projekta Nove tendence v umetnosti in množični kulturi '80 v galeriji ŠKUC februarja l. 1985 ob razčlembi Irwinove slike z naslovom Vstajenje gledališča sester Scipion Nasice. Ta slika, ki je svojevrstna študija o perspektivi, ne omogoča gledalcu samo, da vidi perspektivo v sliki, ampak tudi sebe, kako gleda perspektivo. Obenem predstavlja projekt Was ist Kunst uveljavitev likovnosti v klasičnem smislu pikturalnosti in ne na način zgodbe-mitologije. Ikonografija različnih -izmov se skozi postopek ponavljanja in povezovanja različnih slikarskih tehnik, natančneje z montažo odtisnjene grafike na platno in slikarske tehnike, z združevanjem več risb v različnih perspektivah, z uporabo kinetične umetnosti itn., »kaže kot re-kreativni postopek, ki proizvaja nov likovni jezik«. Novum, ki ga je v slovensko likovno umetnost prinesla razstava Was ist Kunst skupine Irwin, ni samo v obliki na ravni zahtevnega, zapletenega načina izpeljave posamezne slike, ampak tudi v strategiji predstavitve tega projekta. Mimogrede, je »razpoka«, ki se kaže pri uporabi postopkov t. i. ljubljanske subkulturne scene in ki jih označujemo kot postopke in uvajanje vsebin, zavezanih ideološkemu funkcioniranju množičnih občil – skorajda povsem izčrpana permutacija opozicij teh vsebin.

Rečemo lahko namreč, da je prvim letom ljubljanske vizualne produkcije (1981–1984), ki so bila najbolj zanimiva in jih lahko označimo kot konstitutivna, borbena leta, sledila produkcijska doba, proizvodnja tovrstnih podob, katere ponavljajnost ne proizvaja več tako zavezujočih medijskih učinkov.

Strategija reprezentacije

Slike iz projekta Was ist Kunst so bile razstavljene tudi v zasebnem stanovanju v Ljubljani od začetka aprila l. 1985 do l. 1986 in na ogled samo povablencem. Strategija reprezentacije je bila v tem primeru vrsta (zavestne) ideološke mistifikacije, za katero se zdi, da uprizarja in problematizira zasebnost in zaprtost mesta, v katerem se vzpostavlja zgodovina umetnosti. Hkrati povnanja neko konstitutivno ideološko ozadje celotnega projekta, prepoved javnega nastopanja skupine Laibach v Ljubljani l. 1985.

Veš slikar svoj dolg

Pri poskusu mapiranja najbolj tvornih projektov, predstavljenih v galeriji ŠKUC, ne moremo mimo projekta z naslovom Veš slikar svoj dolg, predstavljenega februarja l. 1986.

Plastična ambientalizacija prostora je bila oblikovana s krhkimi, barvitimi, reliefnimi ornamentami organskih ali geometrijskih oblik (izdelanih iz pigmenta, peska, zemlje, kleja, voska), z grotesknimi glavami iz svinca in gline, z objekti – gmotami barve in taljenega svinca, s slikami – »kičastimi ikonami« itn., vse je bilo natančno razstavljeno po tleh in zidovih galerije. Svetlobna inštalacija je dodatno poudarjala barvitost ali temo posamezne »scenografije« ter lažno perspektivnost galerijskega prostora.

Popolni ambient, ki je kljub svoji krhkosti in minljivosti (čeprav dokumentiran na videu in fotografiji) predstavljal ambient moči, v katerem pa je bil odnos med posamezno podobo in

celoto imagerije – ki je bolj spominjala na gledališče ali inscenacijo za performance, ki se je po začetnem happeningu z gorečimi baklami odvijal samo še v gledalčevem spominu – kičasto sakralen. Natančneje – posamezne reciklirane ali na novo izdelane in »zmontirane« podoobe so dobile status retorične figure – status epigrafa »nove« realnosti, uprizorjene v galerijskih prostorih hkrati kot »antično« pokopališče in urbano smetišče.

Svinec, zemlja, klej, vosek, pigment, ogenj in povezovanje različnih likovnih tehnik učinkuje kot svojevrstno sprevačanje estetike materiala, katere sakralno-ikonične reference so lahko fotomontaže in kolaži dadaistov. Tako razstava Veš slikar svoj dolg ponovno aktualizira, toda skozi povsem drugačno vizualizacijo, enega izmed vidikov specifične strategije realizacije slik/objektov, ki jo je v slovenskem kulturnem prostoru vpeljala skupina IRWIN: kombiniranje najrazličnejših materialov in tehnik kot postopek, ki proizvaja ključne ikonografske premike.

Koncept razstave Veš slikar svoj dolg lahko označimo kot svojevrstno »arheologijo molka«, kot »govor« o zamolčanem v sistemu umetnosti, ki ga privlačijo prakse in izkušnje na njenih robovih in mejah v nasprotju s konceptom Neue Slowenische Kunst (enega izmed najbolj ustvarjalnih kolektivov v slovenski umetnosti, ki ga sestavljajo skupine Laibach, Irwin, Scipion), ki je potemtakem arheologija vednosti, govor o tistem, »kar je že izrečeno«. Drugače povedano, tisto, kar je učinkovalo pri tej razstavi, prej zapade logiki nezavednega kakor logiki strategije, ki učinkuje pri umetniškem konceptu NSK. »Logika nezavednega« je bila dodatno uresničena z dejstvom, da nikjer nismo zasledili, kdo so avtorji razstave.

Zato lahko razstavo Veš slikar svoj dolg razumemo nadvse romantično, kot ljubzensko gesto do kulture in umetnosti lastnega naroda, ki se celo odpove imenu, ker verjame, da je tisto, kar delo samo prinaša, dovolj za vpis v njeno zgodovino. Spregleda pa diskurz gospodarja, ki v resnici to umetnost in kulturo oblikuje, v kateri se »boji bijejo« predvsem za ime (spomnimo se gonje okrog skupine Laibach), malokoga zanima, kaj delo samo prinaša (spomnimo se negativnih, skoraj histeričnih kritik, ki so doletele Gledališče sester Scipion Nasice).

Navsezadnje devetletne zgodovine ni mogoče rekonstruirati drugače kot z bolj ali manj uspešnimi interpretacijami oziroma z izdelovanjem svojevrstne mape najbolj pomembnih dogajanj in njihovih produktivnih konceptov, ki bodo šele zdaj zahtevali ponovno interpretacijo.

Zahvaliti se moramo glavnemu in odgovornemu uredniku revije Sinteza, Stanetu Berniku, za prijazno povabilo, naj ustvarjanje predstavimo tudi najširši javnosti, oziroma Ljubljanski kulturni skupnosti, ki je to povabilo gmotno podprla. Zahvaliti pa se je treba vsem, ki so s svojim delom in prizadevanjem tako tvornost vsa ta leta tudi omogočali; čeprav zahvala za tolikšno delo ne pomeni več kot vljudnostno frazo.

OPOMBE

¹ Gl. besedilo Pavleta Gantarja, Ljubljana je..., priloga Pogledi – Novi rock II., Realni prostori drugačnosti, Mladina, št. 31, 1986, Ljubljana.

² Po pridobitvi novih prostorov v okviru Centra interes-

nih dejavnosti mladih na Kersnikovi 4 v Ljubljani sta ŠKUC in ŠKD Forum združila svoje upravno-administrativne službe in predstavljata večino svojih projektov pod skupnim imenom ŠKUC-Forum.

³ Dušan Mandič, besedilo v katalogu ob razstavi v galeriji ŠKUC, založba Galerija ŠKUC Izdaja, 1981, Ljubljana.

⁴ Teater performance sta ustanovila Marina Gržinič in Dušan Mandič skupaj z Zemirom Alajbegović in Nevenom Kordo (pozneje ustanovitelja gledališča FV112/15); I. 1980 M. G., D. M. in Aina Šmid nastopijo v performansu Lenin's Dreams of Coconuts; istega leta M. G. in A. Š. ustanovita glasbeno skupino Racija v kliniki Mercator.

⁵ Skupina FV112/15 je začela delovati kot gledališka skupina v okviru ŠKD Forum, sčasoma pa se je preusmerila v organizacijo mladinskega alternativnega kluba – diska FV. Skupino sestavljajo Neven Korda, Zemira Alajbegović, Sergej Horvatin, Dario Seraval, Aldo Ivančić, Siniša Lopojska, Anita Lopojska itn.

⁶ Gl. besedilo Franza Xaverja Črno-beli šok v Trbovljah, zbornik *Punk pod Slovenci*, KRT, 1984, Ljubljana.

⁷ Gl. VIKS (ŠKUC-Forumovo glasilo) št. 3, Galerija ŠKUC in RK ZSMS, 1985, Ljubljana.

⁸ Iz intervjuja Slobodana Mijuškovića z beograjskim umetnikom Goranom Đorđevićem, objavljenega v reviji Časopis studenata istorije umetnosti (3+4 f), Beograd.

⁹ Tomaž Mastnak, Machen wir uns diese Stadt wieder rein, priloga Pogledi – Novi rock II., Realni prostori drugačnosti, Mladina, št. 30, 1986, Ljubljana.

¹⁰ Aina Šmid, Marina Gržinič, Odgovor na članek Kdo riše Kljukaste križe, Nedeljski dnevnik, 1981, Ljubljana.

¹¹ Gl. besedilo Marine Gržinič, Barbare Borčić, Nov projekt v Galeriji ŠKUC, Tribuna, št. 2, 1982, Ljubljana.

¹² Skupino so sestavljali Aina Šmid, Dušan Mandič, Marina Gržinič in Barbara Borčić.

¹³ Napis na enem izmed grafitov Dušana Mandiča.

¹⁴ Skupino so tedaj sestavljali Borut Vogelnik, Roman Uranjek, Dušan Mandič, Andrej Savski, Mare Kovačič.

¹⁵ Iz intervjuja Zemiře Alajbegović z D. Mandičem, Borutom Vogelnikom, Andrejem Savskim, Romanom Uranjkom in Maretom Kovačičem.

¹⁶ Gl. besedilo Rastka Močnika, Postmodernizem in alternativa (I. in II. del), EKRA, št. 5/6 in št. 7/8, 1985, Ljubljana.

¹⁷ VIKS, št. 1 – Nasilje in reprezentacija, ŠKUC-Forum, 1983, Ljubljana.

¹⁸ Gl. opombo št. 6.

¹⁹ Iz predavanj.

²⁰ Skupino od I. 1984/85 sestavljajo Dušan Mandič, Borut Vogelnik, Roman Uranjek, Andrej Savski in Miran Mohar.

²¹ Gl. opombo št. 16.

Pripravila Marina Gržinič, Ljubljana

Dokumentacija dejavnosti likovne redakcije ŠKUC-a – Galerije ŠKUC 1978–1987

O. UREDNIKI/REDAKTORJI IN SODELAVCI GALERIJE ŠKUC

I. RAZSTAVE – PROJEKTI

A. Seznam razstav, večmedijskih projektov, predstavitev, predavanj... v Galeriji ŠKUC

A. I. Reprodukcije

B. Seznam medrepubliških in mednarodnih predstavitev likovne produkcije ŠKUC-a ter razstav/projektov, prirejenih zunaj galerijskih prostorov ŠKUC-a

B. I. Reprodukcije

II. ZALOŽBA GALERIJA ŠKUC IZDAJA

A. Publikacije Galerija ŠKUC izdaja

B. Glasbene kasete

C. Druge izdajateljske in soizdajateljske dejavnosti Galerije ŠKUC

A. B. C. I. REPRODUKCIJE

III. IZBRANA BIBLIOGRAFIJA O DEJAVNOSTI GALERIJE ŠKUC in ŠKUC-Foruma

O. UREDNIKI/REDAKTORJI IN SODELAVCI GALERIJE ŠKUC

– do sredine I. 1980:

urednik/redaktor Taja Vidmar-Brejč

– 1980–1982:

urednik/redaktor Dušan Mandič, sodelavki Barbara Borčić in Marina Gržinič

– 1982–1987:

urednik/redaktor Marina Gržinič, sodelavci Barbara Borčić (koredaktor do I. 1986), Dušan Mandič (od I. 1983 do I. 1985), Dušan Merklin (zaposlen v ŠKUC-u kot hišnik/ekonom), Boris Balant (od I. 1985, od septembra I. 1986 urednik/redaktor galerije), Joško Pajer (od I. 1985/86), Iztok Švab (v I. 1985), Damjan Kozole (v I. 1985), Mirko Simič (v I. 1986), Agata Pevec (od I. 1986) in mnogi drugi občasni sodelavci, uredniki in sodelavci ŠKUC-Forumovih sekcij/redacij in vsi avtorji/skupine, ki so razstavljali v galeriji ŠKUC ali z njo sodelovali pri izvedbi svojih projektov.

I. RAZSTAVE – PROJEKTI

A.) Seznam razstav, večmedijskih projektov, predstavitev, predavanj... v galeriji ŠKUC

1978

Skupina OHO

– razstava dokumentacije, projekcija filmov, predavanja Tomaža Brejca, pogovor z Markom Pogačnikom o življenju v Šempasu (6. 10.–25. 12.)

– katalog OHO 1966–1971 avtorja Tomaža Brejca, založba ŠKUC 78/16; dokumentacija OHO-ja 1970 (ciklostil)*

* Opis podatkov ob posamezni razstavi/projektu:

Ob vsaki razstavi/projektu je najprej naveden avtor oziroma nosilec projekta in mesto ali država, v kateri živi in deluje (če ni navedbe kraja, gre za Ljubljano); pri skupinskih predstavah, anonimnih avtorjih ali na zahtevo avtorja razstave/projekta je na prvem mestu naslov

– sledijo opredelitev razstave/projekta, navedba naslova, seznam vseh spremljajočih dogodkov, navedba soorganizatorjev ali kakršnekoli druge pomembne posebnosti projekta

– v oklepaju je datum predstavitve

1979

Vesna Černivec, Iztok Šmajš

Razstava risb in slik; projekt HIDROGIZMA (Dušana Piriha-Hupa, Janija Osojnika, Iztoka Šmajsa in drugih) (5.–16. 3.)

Plakat/zloženka (besedilo I. Osojnika)

Mladen Jernejc

Razstava slik

(26. 3.–6. 4.)

Plakat (oblikoval M. Jernejc)

Alfred Damm

Razstava fotografij in fotoprojektov

(9.–14. 4.)

Bartol Lukič

Razstava fotografij z naslovom MAIN STREET; med razstavo so bili predvajani filmi Bartola Lukiča in Francija Slaka

(16.–21. 4.)

Plakat

Vele Tašovski, Jože Slak

Razstava slik; ob odprtju akcija J. Slaka v sodelovanju z M. Brecljem, I. Volaričem-Feom, B. Ogorevcem, M. Jesihom in gospodično L. Poezija, vizualije Francija Slaka; predavanje Emerika Bernarda – Slikarstvo med postopki in estetiko

(23. 4.–4. 5.)

Plakat

Miha Vipotnik

Videoprojekcija

(9. in 10. 5.)

Kostja Gatnik

Razstava stripov

(14.–19. 5.)

Andraž Šalamun, Tugo Šušnik, Andrej Trobentar

Razstava slik

(21. 5.–2. 6.)

Mario Palli (Trst, Italija), Livio Schiozzi (Gorica, Italija)

Razstava slik

(5.–19. 6.)

Plakat/zloženka (besedilo Petra Krečiča)

Dijaki šole za oblikovanje

Razstava slik, risb, grafik in objektov

(20.–26. 6.)

Dušan Pirih-Hup

Ambientalna razstava z naslovom D. P.-HUP IN PRIJATELJI

(2.–17. 7.)

Plakat (oblikoval D. P.-Hup)

Studio Signum (L. Grašič, Ž. Kladnik, N. Slapar, F. in O. Zagoričnik)

Razstava konkretna in vizualna poezije

(20.–27. 7.)

Katalog (spremno besedilo F. Zagoričnika, ciklostil)

– nazadnje navajamo vse spremno gradivo ob razstavi/projektu; če ni posebnih navedkov, je gradivo tiskano, založnik pa Galerija ŠKUC oziroma likovna redakcija ŠKUC-a. Ob tem je treba pripomniti, da so bile vse razstave/projekti objavljene tudi v **ŠKUC-ovih dnevniških programskih obvestilih** v časopisu Delo in na Radiu Student, občasno tudi v časopisu Dnevnik in na Radiu Glas Ljubljane, objava posameznih projektov na kulturnih straneh časopisov in revij, recenzije in drugi kritično teoretični spisi o programih Galerije ŠKUC pa so navedeni v izbrani bibliografiji o programu Galerije ŠKUC in ŠKUC-Foruma v celoti.

Giorgio Valvassori (Gorica, Italija)

Razstava grafik in objektov
(10.–22. 9.)

Katalog (izdan v sodelovanju s Pilonovo galerijo, Ajdovščina, in Gorenjskim muzejem, Kranj; spremno besedilo napisal Brane Kovič)

Tanja Špenko, Bojan Gorenc, Lojze Konec

Razstava slik in objektov
(24. 9.–6. 10.)

Plakat/zloženka (besedilo B. Gorenc)

Dušan Mandič

Razstava slik
(5.–26. 11.)

Nuša in Srečo Dragan

Videoprojekcija in razstava fotodokumentacije z naslovom ODTIS ZAVESTI N. + S. DRAGAN
(3.–12. 12.)

Katalog (izdan v sodelovanju s Salonom Muzeja suvremene umetnosti, Beograd, in Galerijo Nova, Zagreb; spremni besedili napisali Tomaž Brejc ter N. in S. Dragan)

Matjaž Počivavšek

Razstava skulptur
(13. 12.–8. 1.)

Vabilo/razglednica

Druge oblike dejavnosti v I. 1979

Redni pogovori z avtorji razstav

1980

9. mednarodna razstava fotografije

Razstavo priredila ŠOLT in Foto-kino zveza Slovenije
(16.–30. 1.)

Katalog (izdal ŠOLT)

Cveto Zlate

Razstava fotografij
(18. 2.–3. 3.)

Plakat (oblikoval C. Zlate)

Lojze Čemažar

Razstava slik
(3.–17. 3.)

Boris Benčič (Koper)

Slikarska akcija z naslovom PREVERJANJE POVRŠINE/EGO CENTER ZA UNIČENJE – PONOVRNO UNIČENJE DEL – KI ŠE SMRDIJO PO UMETNOSTI
(18. 3.)

Plakat-zloženka (oblikoval B. Benčič)

Boris Zaplatil

Razstava slik in objektov
(24. 3.–6. 4.)

Davorin Marc

Razstava objektov in projekcija filmov
(7.–13. 4.)

Emerik Bernard, Lujo Vodopivec

Razstava slik in skulptur
(14.–26. 4.)

Plakat (besedilo E. Bernarda Domneva o zasuku v zgodovino)

Milan Erič, Tomaž Kolarič, Emil Memon

Razstava objektov, skulptur in videoprojekt
(5.–26. 5.)

Plakat (oblikoval T. Kolarič)

Dušan Kirbiš

Razstava slik
(27. 5.–8. 6.)

Plakat (oblikoval D. Kirbiš)

Milan Kašelj, Mladen Marinkov, Dušan Todorović (Novi Sad)

Razstava slik, risb, grafik in skulptur
(9.–22. 6.)

Katalog (izdan v sodelovanju z Galerijo Posavskega muzeja, Brežice, in Galerijo Rotovž, Maribor; spremni besedili napisala J. Mikuz in Đ. Jovič)

Todorče Atanasov, Cveto Zlate

Razstava slik; ob razstavi je bil tudi zagovor podiplomskega študija avtorjev na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani
(20.–30. 6.)

Metka Breznik

Razstava batikov
(4.–20. 9.)

Plakat (oblikovala Marjetica Potrč)

Marjan Drev, Brigita Požegar

Razstava slik in skulptur
(23. 9.–8. 10.)

Plakat (oblikovala B. Požegar)

22. republiška razstava fotografije

Razstavo so priredili Foto sekcija Delo, Foto-kino zveza Slovenije in Foto grupa ŠOLT
(13.–25. 10.)

Katalog (izdali prireditelji)

Marjan Osole

Projekt bivanja v prostorih ŠKUC-a
(27. 10.–2. 11.)

Nevenka Gregorčič

Razstava objektov z naslovom NEVENKA VENEC
(3.–16. 11.)

Tugo Šušnik

Razstava slik
(26. 11.–10. 12.)

Katalog (izdan v sodelovanju s Pilonovo galerijo, Ajdovščina; spremno besedilo napisal T. Brejc)

Milena Braniselj-Krajc, Milena Gregorčič

Razstava skulptur, grafik in risb
(12.–21. 12.)

Katalog/zloženka (pokrovitelj kataloga Kovinoplastika Lož; spremno besedilo in vodenje razgovora A. Bassin)

Zvonko Čoh, Igor Kregar

Gost na razstavi: MILAN ERIČ; razstava slik, objektov in projekcija risanege filma Z. Čoha
(22. 12.–4. 1. 1981)

Plakat (oblikovala Z. Čoh in I. Kregar)

1981

Iris Skubin, Jože Muhovič

Razstava slik, risb in grafik
(5.–18. 1.)

Vabilo, plakat (oblikovala I. Skubin)

Raša Todosijević (Beograd)

Razstava risb, objektov in fotodokumentacije; ob odprtju predavanje ustvarjalca o lastnem delu
(2.–15. 2.)

Plakat z naslovom Was ist Kunst Marinela Koželj (oblikoval R. Todosijević)

Pino Ivančić (Pula)

Razstava objektov
(16.–21. 2.)

Vabilo/zloženka

Dušan Mandič

Razstava slik
(23. 2.–7. 3.)

Vabilo/razglednica, katalog (spremno besedilo D. Mandiča, kseroks); plakat, posvečen Katarzyni Kobro (kseroks)

Božidar Dolenc

Razstava fotografij in projekcija diapozitivov
(9.–14. 3.)

Goran Đorđević (Beograd)

Razstava slik in risb z naslovom GLASNIKI APOKALIPSE – KOPIJE
(16.–28. 3.)

Vabilo/razglednica

Anita Saksida-Jakac, Borut Hlupič, Iztok Osojnik

Razstava slik, risb, grafik in fotomontaž
(30. 3.–4. 4.)

Katalog z naslovom Branje za višjo stopnjo (kseroks)

Emil Memon

Razstava fotografij - slik, grafik in projekcija filma
(8.–18. 4.)

Vabilo/razglednica

Predstavitel SKC (Studentski kulturni centar) iz Beograda

Program:

– projekti: M. Marković, V. Sovilij, Z. Santrač, N. Ružić, V. Miklič, M. Vujašin, M. Tanić, S. Rudić, M. Prodanović

– zvočne inštalacije: J. Mišević, D. Jovanović, Z. Belić

– projekcija filmov in diapozitivov – predstavitev projektov Galerije SKC (B. Tomić, B. Pejić)

– razstava dokumentacije projektov galerije SRETNA NOVA UMETNOST (S. Timotijević, D. Papić)

– predstavitev delavnice SIC (Studentski izdavaški centar – Z. Papić), predstavitev knjige z naslovom MALJEVIĆ – SUPREMATIZAM. BESPREDMETNOST (S. Mijušković), razgovor vseh navzočih

(22.–25. 4.)

Fred Gruden, Sergej Kapus

Razstava slik
(4.–23. 5.)

Besedili Sergeja Kapusa z naslovom Vloga in karakter svetlobe v Grudnovi podobi Enigma in Likovna kritika in operativni karakter slikarstva ter besedilo Jureta Detele z naslovom Uvod v interpretacijo slike z naslovom Dopolnitev pravila, ki jo je Sergej Kapus slikal od oktobra 1980 do marca 1981, 160 × 200 cm (vse ciklostil)

Dubravka Sambolec

Razstava skulptur
(1.–12. 6.)

Vabilo/razglednica

Bojan Gorenc

Razstava grafik z naslovom TRDNOST SPREMINJANJA; ob razstavi je izšla grafična mapa desetih linrezov z naslovom Nekaterne barve razlike
(15.–26. 6.)

Vabilo/razglednica (originalni linrez v tristo izvodih, ročni tisk), plakat (v desetih izvodih, ročno izdelan), besedilo B. Gorenc (kseroks)

Noviji oblici fotografije u Vojvodini

Razstava fotografij po izboru Save Stepanova, voditelja Foto galerije, Novi Sad

(7.–12. 9.)

Katalog (izdala RK ZSMS v okviru prireditve Dnevi vojvodinske kulture v Sloveniji, nov. 1980; spremno besedilo napisal S. Stepanov)

Milan Erič

Razstava risb in grafik
(16.-26. 9.)
Vabilo (kseroks)

Predstavitel RZU (Radna zajednica umetnika) iz Zagreba

program:
– projekti/razstave: D. Čada, Ž. Kipke, V. Martek, R. Radovanović, M. Stilinović, S. Stilinović, B. Ivandić, M. Molnar, G. Petercol, D. Rakoci, D. Šimičić, F. Vučemi-
lović, V. Delimar, Ž. Jerman, V. Dodig-Trokut, T. Gotovac, Z. Kutnjak in A. Maračić
– akcije: T. Gotovac – UMJETNIK PROŠI MILODAR (na Prešernovem trgu); V. Delimar in Ž. Jerman (v ŠKUC-u)
– razgovori z umetniki RZU; zapis razgovorov je bil objavljen v publikaciji št. 1, izdani v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA oktobra l. 1981, Ljubljana (28. 9.–18. 10.)
Plakat

Predstavitel Srečne galerije iz Beograda

– galerija deluje v okviru SKC, Beograd
program:
– razstava polaroidov z naslovom INSTANT POLAROID (R. Todosijević, D. Papić, B. Komadina, V. Jovanović, M. Pešić, I. Hendpres, L. Šimunić, D. Vukadinović, J. Vlahović, G. Matić, Z. Popović, S. Timotijević, V. Gudac, V. Dodig-Trokut, M. Stilinović, D. Tauber
– razstava fotografij in fotokopij D. Papića z naslovom KOPIJE-REPRODUKCIJE (19.–24. 10.)
Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Savo Valentiničič

Razstava slik
(26. 10.–7. 11.)
Vabilo/razglednica

Iztok Šmajš

Ambientalna razstava z naslovom LINIJA, TEKSTURA, PROSTOR II; razgovor z Andrejem Detelo – Diskusija o različnih pogledih na entropijo (16.–29. 11.)
Vabilo/razglednica

Janez Zupanc

Razstava slik in risb
(7.-19. 12.)
Vabilo/razglednica

Ostale dejavnosti v l. 1981

– redni pogovori z avtorji razstav/projektov

1982

Jernej Vilfan

Razstava slik
(1.-13. 2.)
Vabilo/razglednica, besedilo J. Vilfana z naslovom Trideset let slikarstva (kseroks)

Zvonimir Pliskovac (Rijeka)

Razstava kolažev
(15.–27. 2.)
Vabilo/razglednica

Jane Štravs, Siniša Lopojda

Razstava fotografij in intervencij na fotografijah (koloriranje, izrezovanje itd.) (8.–13. 3.)
Plakat (kseroks)

Vladimir Dodig-Trokut (Zagreb)

Razstavi z naslovoma ANTIMUZEJ in AMULETI-ČINI-ARKANE; akcija SEDENJE V IZLOŽBI ŠKUC-a; predavanje V. D.-Trokuta z naslovom Okultizem, magija, kabala (15.-27. 3.)
Vabilo, katalog z naslovom Solve, plakat (vse kseroks)

Skupina meč (Beograd)

Razstava arhitekturnih projektov M. Čehovina, D. Eči-movića, S. Maldinija, M. Mušiča in S. Žutića; razgovor z navzočimi ustvarjalci; razstava prirejena v sodelovanju z Društvom arhitektov, Ljubljana (29. 3.–3. 4.)
Vabilo (kseroks), katalog (izdal SKC, Beograd, november 1981)

Razstava študentov FAGG iz Ljubljane

Razstava načrtov, skic, maket in risb; razgovor in predavanje Braca Rotarja BIOLOGIZMI V ARHITEKTURI – koreferent predavanja Pavle Gantar (5.-11. 4.)
Vabilo/razglednica, plakat (kseroks), besedilo – izhodišča razstave (kseroks)

Dušan Zidar

Razstava Risb
(12.–18. 4.)
Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Razstava vizualij ob predstavitvi filmov F. Slaka – The End

Razstavljali so: Z. Papić, J. Slak, I. Volarič-Feo, M. Szczepanski, W. Wolynski, S. Lem, M. Deren, M. Avramović, T. Gotovac, F. Slak (12.–16. 4.)

Emil Memon

Razstava slik in videoprojekcija; ob zaprtju razstave koncert skupine BLAUE REITER iz Kopra v Galeriji Škuc (19.–27. 4.)

Laibach Kunst

Razstava slik, grafik in fotokopij; BRUIT-ROCK KONCERT skupine DREIHUNDERT TAUSEND VERSCHIEDENE KRAWALLE v Galeriji ŠKUC (28. 4.)
Vabilo z besedilom, plakat (oboje kseroks)

Iztok Osojnik, Gorazd Osojnik, Dušan Pirih-Hup, Tomaž Kolarič

Razstava slik, skulptur in objektov; koncert FULL ZWARE KAWALARR; predstava gledališča ANE MONRO; predstava AVIOOONOŠ (4.-8. 5.)
Katalog (kseroks)

Tomislav Gotovac (Zagreb)

Videoprojekcija umetniške akcije z naslovom BRANJE DAILY NEWS-a, (Amsterdam, 20. dec. 1979); projekcija filmov: DOKUMENTACIJE AKCIJE – OBJEKTA »100«, ELLA, S, PRIJEPodne JEDNOG FAUNA, PLAVI JAHAC, KRUŽNICA, T, GLENN MILLER I, 29, ALAMO, M, DOKUMENTACIJA AKCIJE-OBJEKTA JEBACINA IN RAD SA KURCEM (17.–19. 5.)
Program (kseroks)

Razstava del učencev Vzgojnega zavoda Janez Levce iz Ljubljane

(24.–30. 5.)

Davorin Marc

Razstava kolažev in objektov; predstavitev publikacije št. 6 D. Marca v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA; ob odprtju razstave koncert skupine VHODNO-IZHODNA ENOTA iz Izole v Galeriji ŠKUC (31. 5.–5. 6.)
Plakati, katalog (oboje kseroks)

Aina Šmid, Marina Gržinić, Barbara Borčić

Ambientalna razstava – fotografije, diapozitivi in konceptualno izbrana glasba (7.-12. 6.)
Vabilo/razglednica, besedilo, plakat (napisale in oblikovale avtorice, oboje kseroks)

Predstavitel dejavnosti likovne sekcije ŠKUC-a

Predstavitel dejavnosti z diapozitivi ter publikacijami in plakati, izišli pri založbi GALERIJA ŠKUC IZDAJA; predstavitev publikacije št. 7 Vsi ste izdajalci Marjana M. Brezovarja in Milana Koširja v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA; predvajanje glasbe KELLER-ja (junij)

Milan Erič, Zvonko Čoh

Projekcija risanege filma POSKUŠAJ MIGATI 2 × (produkcija Filmske redakcije ŠKUC-a) (junij)

Bojan Gorenc

Razstava KAKO SLIKE PRIHAJAJO (27. 9.–15. 10.)
Vabilo/razglednica (originalni linorez v tristo izvodih, ročni tisk)

Dušan Mandič

Razstava slik - intervencij na razglednicah; projekcija diapozitivov in razstava pisem D. Mandiča Marini Gržinić, napisanih v času služenja v JLA; predstavitev publikacije št. 9 Dušana Mandiča in B. Razkolnikofa (Braneta Bitenca) ter kasete št. 1 skupine OTROCI SOCIALIZMA; oboje v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (18.-22. 10.)
Vabilo/razglednica (besedilo D. Mandiča); plakat (kseroks)

1983

Jane Štravs

Razstava fotografij ZADNJI PLES; predstavitev publikacije št. 10 J. Štravs v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (17.-22. 1.)
Vabilo/razglednica, katalog, plakat (oboje kseroks)

Dubravka Sambolec

Razstava slik in risb
(31. 1.-12. 2.)
Vabilo/razglednica

Raša Todosijević (Beograd)

Razstava risb ČLOVEK, KI LIŽE LIZIKO (2.-10. 3.)
Vabilo (besedilo R. Todosijevića, kseroks)

Pod krinko kritike stalinizma

Zvočno-vizualni projekt, razstava dokumentov in plakatov; projekt izveden v sodelovanju z Radiom Študent, Ljubljana (4. 3.)
Vabilo (kseroks), knjiga vtisov, dva plakata

Andrej Trobentar, Pavle Učakar

Razstava slik
(14.-26. 3.)
Vabilo/razglednica

1. medklubska razstava črno-belih fotografij na temo arhitekture

Razstava prirejena v sodelovanju s študenti FAGG, Ljubljana, in ŠOLT-om ob kongresu KSAJ (Kongres zveze arhitektov Jugoslavije); okrogla miza z naslovom Družba - arhitektura (4.-10. 4.)
Vabilo (kseroks), katalog (izdala ŠOLT in FAGG)

Marko Kovačič

Razstava objektov; performance M. Kovačiča z naslovom CASUS BELLI; po performancu je nastal avtorski video CASUS BELLI M. Kovačiča (VHS, barvni, 17 min., ŠKUC-Forum videoprodukcija); projekcija filma M. Kovačiča (v produkciji Filmske redakcije ŠKUC-a) (11.-16. 4.)
Vabilo/razglednica, plakat (kseroks)

Laibach Kunst

Razstava slik, grafik in plakatov; projekcija avtorskega videa DOCUMENTS OF OPPRESSION (ŠKUC-Forum videoprojekcija); predstavitev publikacije št. 17 skupine Laibach in kasete št. 4 skupin Laibach in Last Few Days (London), oboje v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (21.4.)
Vabilo (besedilo, kseroks), plakat

Razstava fotografov diska Študent (ŠKD Forum)

Program:
– razstava fotografij S. Lopojde, J. Štravs, I. Virovca, B. Dolenca in M. Džumhurja
– projekcija dokumentarnih in avtorskih videoprojek-

to, nastalih v produkciji ŠKUC-Foruma (FV 112/15, Meje kontrole št. 4, G. Devide...)
- **diavizija** S. Lopojde in J. Štravs
- predstavitev publikacije št. 18 fotografov diska Študent v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA
- predstavitev publikacije št. 19 in kasete št. 6 skupine BORGHESIA, oboje v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (16.-21. 5.)
Vabilo (kseroks), plakat

Jože Slak

Razstava slik in risb; ob odprtju na literarnem večeru so sodelovali P. Mlakar, B. Ogorevc, I. Volarič-Feo, J. Slak (31. 5.-5. 6.)
Vabilo (kseroks)

Razstava grafične delavnice ŠKD Forum

Razstava plakatov, grafik, risb, fotografij in kseroksov A. Razzaka, D. Piriha-Hupa in J. Štravs (19.-24. 9.)
Vabilo, plakat

Jože Suhadolnik, Dušan Osterc

Razstava dokumentarnih fotografij projektov in koncertov, izvedenih v okviru ŠKUC-Foruma, in avtorskih fotografij; konceptualno izbrana glasba (3.-8. 10.)
Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Robert Randall, Frank Bendinelli (Avstralija)

Predstavitev videoinštalacij VIDEO AS ART/SPACES in LOVE STORIES II.; projekcija videa FOREIGN AFFAIRE; predstavitev dela v videomediju z diapozitivi in predavanjem obeh ustvarjalcev; predstavitev mednarodnim videofestivalom C. D. '83 v Ljubljani (10. 10.)
Vabilo (kseroks)

Mauro Baldati (Rim, Italija)

Razstava avtorskodokumentarnih fotografij imageov in poz posameznikov in skupin v italijanskih mestih; predstavitev italijanske revije FRIGIDAIRE in predvajanje italijanske novovalovske glasbe; projekt nastal v sodelovanju z italijansko ambasado v Beogradu (14.-19. 11.)
Vabilo/razglednica

Abbildungen Variete (Maribor)

Predstavitev projekta z naslovom MANIFESTACIJA DELOVANJA SKUPINE ABBILDUNGEN VARIETE - večmedijskega performanca s projekcijo diapozitivov, videa, akterji in glasbo; predstavitev publikacije št. 20 in kasete št. 8 skupine ABBILDUNGEN VARIETE, oboje v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (21. 11.)
Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Linije sile

Strategija showa, novega oblikovanja, imageov in dizajna; projekt realizirale: Tanja Lakovnik, Lidija Bernik, Aina Šmid, Lela B. Njatin in Mojca Pungerčar; predstavitev publikacije št. 22 skupine LINIJE SILE v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (5. 12.)
Vabilo/razglednica, plakat

1984

Tanja Špenko

Razstava slik; ob odprtju je bila premiera avtorsko-dokumentarnega videoprojekta - videožurnala z naslovom KALEJDOSKOP, ŠT. 1 Marine Gržinič in Andreja Lupinca (VHS, barvni, 10 min, ŠKUC-Forum videoprodukcija) (6.-18. 2.)
Vabilo, katalog

Jože Suhadolnik, Jane Štravs

Razstava fotografij; ob odprtju razstave je bila premiera avtorsko-dokumentarnega videoprojekta - videožurnala KALEJDOSKOP, ŠT. 2, ALI MODA IN FOTOGRAFIJA LJUBLJANSKE SUBKULTURNE SCENE Marine Gržinič in Andreja Lupinca (VHS, barvni, 20 min, ŠKUC-Forum videoprodukcija); (5.-17. 3.)
Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Goran Dordevič (Beograd)

Razstava **kopij** (slik in kipov); projekcija videa z naslovom GLASNIKI APOKALIPSE G. Dordeviča (19.-25. 3.)
Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Šime Strikoman (Zagreb)

Predstavitev projekta z naslovom METAMORFOZE - FOTOGRAFIJE, video- in dia-videomaterial (30. 3.)
Vabilo, plakat (oboje, kseroks)

Rose Irwin Selavy

projekt HISTERIJA IN NJENA RETRO PRIJATELJICA - poslikava t. i. »pisarniških prostorov« Galerije ŠKUC; projekt dokumentiran v okviru avtorsko-dokumentarnega videoprojekta z naslovom KALEJDOSKOP, ŠT. 3, ALI GRAFFIZMI, GRAFFITI SLIKARSTVO, ZIDNI GRAFFITI LJUBLJANSKE SUBKULTURNE SCENE Marine Gržinič in Andreja Lupinca (VHS, barvni, 20 min, ŠKUC-Forum videoprodukcija) (marec-april 1985)

R Irwin S

Projekt BACK TO THE USA - vseboval je:
- rekonstrukcijo slik, fotografij in inštalacij ameriških umetnikov (N. Africano, J. Ahearn, J. Borofsky, R. Bosman, N. Jenney, R. Kushner, M. Mullican, C. Sherman), ki so bili predstavljeni na ameriški potujoči razstavi Back to the USA I. 1984; izvedba: M. Kovačič, D. Mandič, A. Savski, B. Štokelj, B. Vogelnic in R. Uranjek; ob slikah in inštalacijah je bil izdelan tudi avtorski videoprojekt CINDY SHERMAN ALI HISTERIJA PRODUKCIJA PREDSTAVLJA REKONSTRUKCIJO FOTOGRAFIJ CINDY SHERMAN D. Mandiča (VHS, barvni, 4 min, ŠKUC-Forum videoprodukcija) - vsakodnevne programe
• odprtje s konceptualno izbrano glasbo
• predstavitev videoprojekta PIER 46 skupine Borghezia (ŠKUC-Forum videoprodukcija) in avtorsko-dokumentarnega videoprojekta GRAFFITI, ŠT. 4 Irme Mežnarič in Barbare Borčić (VHS, barvni, 10 min, ŠKUC-Forum videoprodukcija)
• projekt Sweet movie - projekcija filmov po izboru H. Gobca
• komorni večer - nastop Š. Drolc, B. Cavazze itd.
• družabni večer v kavarni UNION
- predstavitev publikacije št. 21 z naslovom Back to the USA skupine R IRWIN S v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA
- projekt dokumentiran v okviru avtorsko-dokumentarnega videoprojekta BACK TO THE USA Irme Mežnarič in Barbare Borčić (VHS, barvni, 15 min, ŠKUC-Forum videoprodukcija) (2.-8. 4.)
Vabilo/razglednica, plakat (oblikoval D. Mandič), plakat (kseroks)

Keller

Razstava fotokopij, projekcija filma in avtorskega videa MIŠICE IN KITE; predstavitev publikacije št. 22/a Mišice in kite in kasete št. 10 KELLER-ja, oboje v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (9.-11. 4.)
Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Vlado Martek (Zagreb)

Razstava slik in risb (16.-22. 4.)
Vabilo (kseroks)

Magnus

Projekt HOMOSEKSUALNOST IN KULTURA; vseboval je razstavo, filmske in videoprojekcije, razpravo in predavanja, disko itd.; v Galeriji ŠKUC je bila razstava homoseksualnega tiska, projekcija filmov in gay-rock-idea ter predstavitev 2. številke ŠKUC-Forumovega glasila VIKS z naslovom Homoseksualnost in kultura; nosilec in zasnova projekta ŠKUC-Forum, Ljubljana (23.-29. 4.)
Vabilo/razglednica, letak s programom (kseroks), plakat (tiskan, oblikovala A. Ivančič in D. Mandič; kseroks)

Laibach Kunst

Projekt THE OCCUPIED EUROPE TOUR - razstava plakatov, dokumentarnih fotografij s turneje skupine Laibach po Evropi; projekcija videa; predstavitev publi-

kacije št. 23 Over the Europe in kasete št. 12 Vstajenje v Berlinu skupine Laibach, oboje v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (5. 5.)
Vabilo (kseroks), plakat

Bojan Gorenc

Razstava podob/raz-stava podobe V KROGU ČLOVEKA IN O SLIKI (7.-19. 5.)
Vabilo/razglednica (originalni linorez v tristo izvodih, ročni tisk), katalog (originalni linorez v sedemindesetih izvodih, ročni tisk)

Mladen Stilinović (Zagreb)

Inštalacije (21.-27. 5.)
Vabilo (kseroks)

Dušan Osterc

Razstava fotografij LJUDJE - LUTKE, projekcija diapozitivov in glasbena inštalacija (6.-10. 11.)
Vabilo/razglednica, plakat (kseroks)

APXI

Razstava arhitekturnih projektov mlajših slovenskih arhitektov (P. Pahor, R. Bahovec, S. Ostan, M. Starič, skupina WILD PIGS ON RUN (A. Kolenc, M. Požlep)); predavanja A. Vodopivca, J. Koželja in J. Zlodreta (13.-18. 11.)
Vabilo/razglednica, plakat

Nova Evropa

Predstavitev zagrebške publikacije z enakim naslovom (izvedba: Dejan Kršič, Zagreb), razstava fotografij in dokumentov/kolažev Dejana Kršiča; (nov./dec.)

Dušan Mandič

Razstava MORILEC BREZ TRUPLA, LJUBIMEC BREZ OBJEKTA, TRUPLO BREZ MORILCA Grafiti, slike, video, diapozitivi, predstavitev publikacije št. 30 (katalog ob razstavi, spremni besedili napisala M. Gržinič in D. Mandič) v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA (11.-17. 12.)
Vabilo/razglednica, katalog (publikacija + kseroks), plakat (oblikoval D. Mandič)

Novoletna prodajna razstava

- razstava slik, grafik, fotografij, publikacij, kaset, revij itd.
- avtorji: T. Špenko, B. Gorenc, R IRWIN S, LAIBACH KUNST, Wild Pigs on Run, B. Dolenc, R. Bahovec, R. Albedwin, P. Učakar, T. Kolarič, B. Klančar, G. Hussain, B. Dimitrovski
- predstavitev publikacije št. 30/a (katalog ob razstavi pripravil I. Švab) v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA; razstava prirejena v sodelovanju z likovno delavnico ŠKD Forum (18.-29. 12.)
Vabilo, katalog (publikacija), plakat (vse kseroks)

Ostali programi v I. 1984

Erotični prostor - ureditev izložbe/okna Galerije ŠKUC z modeli in celostnimi imagei; izvedba: Lela B. Njatin, Lidija Bernik, Tanja Lakovnik in Mojca Pungerčar (februar-junij)

Video-box-bar - projekcija avtorskih in dokumentarnih videoprojektov po izboru obiskovalcev Galerije ŠKUC; projekt izveden v sodelovanju s glasbeno sekcijo ŠKD-Forum (ob sobotah, od februarja do junija)

Usher nočne videoprojekcije - projekcije filmov na videotrakovih, ponovitve svetovnih filmskih uspešnic in underground filmske produkcije; projekt izveden v sodelovanju s filmsko redakcijo ŠKUC-a (ob torkih, od novembra I. 1984 do januarja I. 1985)

Dokumentiranje programov Galerije ŠKUC na videu - I. 1984 je Galerija ŠKUC začela, ob že ustaljenem dokumentiranju vseh svojih razstav/projektov z diapozitivi in/ali fotografijami, s snemanjem in dokumentiranjem vseh razstav/projektov z videom; to je bil začetek novega načina dokumentiranja programa, njegov na-

men pa je oblikovanje videoteke Galerije ŠKUC; razstave/projekte so z videom dokumentirali v sodelovanju z videoredakcijo ŠKUC-Foruma

1985

Amalia Perez Molek (Argentina), Edmundo Perez Rivas (Mehika), Albedwin Razzak (Irak)

Razstava slik in grafik; razstava prirejena v sodelovanju s Klubom mednarodnega prijateljstva in likovno delavnico ŠKD Forum (15.-22. 1.)

Vabilo (tiskano in kseroksirano), plakat

Razstava plakatov leto 1984

Razstava izvedena v sodelovanju z Marksističnim centrom Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani; okrogla miza na temo Plakat - leto 1984 (22.-27. 1.)

Vabilo/razglednica, plakat (oba izdal Marksistični center Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani)

Nove tendence v umetnosti in množični kulturi '80

Razstava, videoprojekcije, predavanja, VIKS št. 3; projekt je vseboval:

- razstavo slovenskih avtorjev po izboru Tomislava Vignjeviča, študenta umetnostne zgodovine: Metka Krašovec, Tugo Sušnik, R IRWIN S, Laibach, Janez Bernik, Andraž Šalamun, Duba Sambolec, Emerik Bernard, Jože Slak

- projekcijo avtorskih in dokumentarnih videoprojektov avtorjev in skupin, ki delujejo v slovenskem kulturnem prostoru: KELLER, Borghesia, Miha Vipotnik, ljubljanska hard-core scena, NIET

- predavanja R. Močnika Postmodernizem in alternativa, T. Hribarja O postmodernizmu, D. Rupla O poziciji moderne umetnosti danes in N. Grafenauerja O avtopoetiki

- predstavitev tretje tematske številke ŠKUC-Forumovega glasila VIKS Nove tendence v umetnosti in množični kulturi '80 (številko uredila M. Gržinič, izdala Galerija ŠKUC in RK ZSMS)

- predstavitev avtorsko-dokumentarnega videoprojekta - videožurnala NOVE TENDENCE V UMETNOSTI IN MNOŽIČNI KULTURI M. Gržinič, A. Lupinca in D. Kozoleta (VHS, barvni, 10 min, ŠKUC-Forumova videoprojekcija); projekt Nove tendence v umetnosti in množični kulturi '80 je bil izveden v sodelovanju z RK ZSMS (19. 2.-10. 3.)

Vabilo/razglednica, program (kseroks)

Jože Suhadolnik

Razstava fotografij v okviru meseca fotografije v Galeriji ŠKUC

(19.-26. 3.)

Vabilo/razglednica, plakat (kseroks)

Bojan Kavčič

Predavanje z naslovom Videoumetnost v relaciji do televizije in filma

(21. 3.)

Božidar Dolenc

Razstava fotografij v okviru meseca fotografije v Galeriji ŠKUC

(26. 3.-2. 4.)

Vabilo/razglednica, plakat (kseroks)

Dušan Gerlica

Razstava fotografij v okviru meseca fotografije v Galeriji ŠKUC

(2.-8. 4.)

Vabilo/razglednica, plakat (izdal avtor v samozaložbi)

Brane Kovič

Predavanje Prolegomena za filozofijo fotografije

(5. 4.)

Vabilo (kseroks)

Janez Zupanc

Inštalacija HUACA (Peru 1982, Bolivija 1984) in razgovor ob projekciji diapozitivov

(9.-12. 4.)

Vabilo/razglednica

Goran Dordevič (Beograd)

Razstava slik PRIZORI MODERNE UMETNOSTI; predavanje G. Dordeviča Osebni vtisi o umetnosti v New Yorku ob projekciji diapozitivov in fotografij

(16.-28. 4.)

Vabilo/razglednica

Irwin

Razstava slik WAS IST KUNST, vstop samo z vabili; javni razgovor o razstavi, sodelovala sta J. Denegri (Bg.) in B. Kovič, razgovor vodila M. Gržinič; ob projektu posnet avtorsko-dokumentarni videoprojekt WAS IST KUNST M. Gržinič in A. Lupinca (U-matic, barvni, 5 min, ŠKUC-Forum videoprodukcija) (7. in 8. 5.)

Vabilo/razglednica

Magnus '85

Projekt je vseboval razstavi, filmske in videoprojekcije, predavanja, disco itd.; v Galeriji ŠKUC sta bili razstavi MAGNUS PODOBE (Pariz-Ljubljana) in HOMO-SEKSUALCI IN POLITIKA OD LETA 1900; nosilec in zasnovalec projekta - sekcija Magnus, ŠKUC-Forum, Ljubljana

(13.-27. 5.)

Vabilo/razglednica, program (kseroks), plakat

Peter Mlakar

Predstavitev publikacije št. 31 Lepe Kartažanke v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA; predstavitev s projekcijo diapozitivov in videoperformancem P. Mlakarja

(23. 5.)

Vabilo (kseroks)

Studio Blenuria

Predstavitev arhitekturnega posega v t. i. pisarniške prostore Galerije ŠKUC

(10. 6. - do nadaljnega)

Vabilo/razglednica

Skupina - (tch, tch, tch) - Maria Kozic, Philip Brophy (Avstralija)

Predstavitev dela skupine - filmska in videoprojekcija ter predvajanje avtorske glasbe

(11. 6.)

Vabilo (kseroks)

Dennis Gonzalez (ZDA)

Razstava kolažev in kseroksov; ob odprtju koncert Tria Dennisa Gonzaleza (ZDA) v Galeriji ŠKUC; projekt izveden v okviru prireditve Sodobna improvizirana glasba v Ljubljani

(28. 5.-3. 6.)

Vabilo (kseroks), katalog, plakat (oboje izdal prireditelj)

Jane Štravs

Razstava fotografij; predstavitev projekta Nostalglični izrez (fotografije, obleke, video, diapozitivi) Nade Vodušek, Eme Kugler in J. Štravs

(18.-26. 6.)

Vabilo/razglednica

Marjan Čehovin (Beograd)

Predavanje s področja arhitekture Izvedeni objekti ruskih konstruktivistov v Moskvi ob projekciji diapozitivov

(27. 6.)

Vabilo, plakat (oboje kseroks)

Linije sile

Razstava oblek, ročno tiskanega blaga in modnih fotografij (fotografije Jože Suhadolnik)

(29. 6.)

Bojan Gorenc

Grafično-slikarska razstava NIČ NI ENAKO

(10.-22. 9.)

Vabilo/razglednica (originalni linorez v tristo izvodih, ročni tisk), plakat (v desetih izvodih, ročni tisk), katalog/avtorska mapa (originalni linorezi v stodvanajstih izvodih) - izdana kot publikacija št. 32 v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA

Vlastica Delimar (Zagreb)

Razstava z naslovom ŽENSKA NI BOJEVNIK

Vlado Martek (Zagreb)

Razstava HERMAFRODITSKI BOJEVNIK; ob odprtju razstave je bila izvedena akcija in projiciran video

Vlastice Delimar

(24.-30. 9.)

Vabilo (kseroks)

Janez Mišo Knez

Razstava grafik; ob odprtju razstave projekcija diapozitivov

(3.-13. 10.)

Vabilo/razglednica, letak (kseroks)

Mileta Prodanovič (Beograd)

Razstava slik SIGILLUM TEMPLI

(21.-23. 10.)

Vabilo/razglednica

Alix Cleo Roubaud (Kanada)

Razstava fotografij (1979-1983); prirejena v sodelovanju s kanadsko ambasado iz Beograda in ZAMTES-om iz Ljubljane

(4.-10. 11.)

Vabilo/razglednica, katalog, plakat (oboje izdala prireditelj)

Tanja Špenko

Razstava slik, študij za prostor slik in sitotiskov

(12.-25. 11.)

Vabilo/razglednica, katalog

FV video - Promocija videokasete Iskanje izgubljenega časa

Predstavitev 2. komercialnega projekta FV VIDEA (ŠKUC-FORUM) z naslovom ISKANJE IZGUBLJENEGA ČASA skupin ODPADKI CIVILIZACIJE, U. B. R., TOŽIBABE, EPIDEMIJA in III. KATEGORIJA; razstava HARD-CORE-PUNK plakatov: med razstavo so bili vsak dan predvajani glasbeni videospoti; predstavitev hard-core plošče

(25.-28. 11.)

Vabilo/razglednica, plakat

Pier Paolo Pasolini (Italija)

Razstava fotografij ob retrospektivi Pasolinijevih filmov v Ljubljani; projekt izveden v sodelovanju s filmsko redakcijo ŠKUC-a

(2.-7. 12.)

Vabilo/razglednica, plakat (izdala filmska redakcija ŠKUC-a)

Iztok Osojnik, Dušan Pirih-Hup

Razstava slik in risb

(10.-21. 12.)

Vabilo/razglednica

Specialni novoletni program

Program:

- GREINER in KROPILAK (Zagreb)

razstava grafičnega designa VSI EVROPSKI DNEVI

- RICARDO FUGLISTAHLER (Amsterdam, Nizozemska)

videoinštalacija FISH in predstavitev avtorjevih videoprojektov LOOP, NIGHT SOIL in UND DIE SIELE ERWERBEN IN GEDULD

- JUGOSLOVANSKA MODA V 50-ih LETIH

razstava - ambientalna postavitev

- PODJETJE ZA PROIZVODNJO FIKCIJE

predstava INŠPEKTOR (25. in 26. 12.)

- USHER NOČNE VIDEOPROJEKCIJE

projekcija filma J. J. BENEIX Mesec v dreku (27. 12.)

- GLEDALIŠČE CUT SISTEM

predstava MADRID, GOYA, PRADO, STRELJANJE

TALCEV (29. 12.)

- specialni videoprogram (23.-30. 12.)

Vabilo/razglednici (za celoten program in posebej za razstavo grafičnega designa Greinerja in Kropilaka), plakat (kseroks)

Ostali programi v I. 1985

- VIDEO-BOX-BAR je skušal podati aktualni prerez dogajanj in produkcij na področju glasbenega avtorsko-dokumentarnega videospota; projekt izveden v sodelovanju z glasbeno redakcijo ŠKD-Forum (ob ponedeljkih, sredah, četrtek, petkih in sobotah, celo leto)

– **USHER NOČNE VIDEO PROJEKCIJE** – nadaljevanje programskega ciklusa predvajanja filmov na videotrakovih, začeta 1. 1984

Galerija ŠKUC je l. 1985 in v letu 1986 organizacijsko (prostor, pomoč pri izpeljavi programov), delno pa tudi gmočno podprla programe (družabna srečanja, predavanja, razgovore ter razstavne projekte) dveh na novo ustanovljenih sekcij ŠKUC-Foruma – **Magnus** in **Lilit**.

Trajna prodajna razstava v preurejenih prostorih Galerije ŠKUC – prodajna razstava slik, objektov, grafik, fotografij ter publikacij, plakatov, kaset, izdanih v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA ter drugih ŠKUC-ovih in tujih alternativnih založb; (od junija l. 1985 naprej)

1986

Igor Fistrič

Razstava slik in risb

(5.-16. 2.)

Vabilo/razglednica, katalog (izdal avtor v samozaložbi)

Nataša Ribič, Jošt Rotar

Razstava risb, slik in fotografij

(18. 2.-5. 3.)

Vabilo/razglednica, katalog (spremno besedilo J. Rotarja), plakat izdala avtorja v samozaložbi)

Veš slikar svoj dolg

Ambientalna razstava anonimnih avtorjev ob projektu je bil posnet avtorsko-dokumentarni videoprojekt z enakim naslovom (ŠKUC-Forum videoprodukcije)

(6.-18. 3.)

Vabilo/razglednica, katalog s spremnim besedilom

Jože Suhadolnik

Razstava fotografij

(26. 3.-13. 4.)

Vabilo/razglednica, katalog

Darja Prelec

Razstava risb, slik, kolažev, graffitov, videa in inštalacija z naslovom ZA RETROPOP; razstava prirejena v sodelovanju z Bežigrasjo galerijo, Ljubljana

(17. 4.-5. 5.)

Vabilo/razglednica, katalog (spremno besedilo D. Prelec)

Zadnja futuristična razstava

Razstava je vsebovala rekonstrukcije slik K. Maleviča in originalna dela na temo Malevičevih slik; kot avtor razstave je bil podpisan K. Malevič

(10.-13. 5.)

Vabilo/razglednica

Aina Šmid, Marina Gržinič

Predstaviteljski avtorski videoprojekt TRENUTKI ODLOČITVE (U-matic, barvni, 13.59 min, koprodukcija: ŠKUC-Forum, Marjan Osole-Max, produkcija: Cankarjev dom, 1985, Ljubljana)

(12. 5.)

Vabilo/razglednica

MLADA SOVJETSKA ARHITEKTURA - od oblačil do mest

Razstava fotografij, arh. načrtov, modna revija in razgovor; gosta na razstavi: Jurij Avvakumov, znanstveni sodelavec Fakultete za arhitekturo v Moskvi in Andris Kronbergs, namestnik glavnega arhitekta mesta Rige; pogovor z gostoma vodil dipl. arh. Janko Zlodre ob projekciji diapozitivov; projekt izveden v sodelovanju z Zvezo arhitektov Sovjetske zveze; podprlo ga je Društvo arhitektov Ljubljana - zamisel in izvedba razstave - M. Gržinič

(15.-25. 5.)

Vabilo/razglednica

Bojan Gorenc, Slobodan Mijušković (Beograd), Petar Čuković (Beograd)

Razgovor ob predstavitvi publikacije št. 34, ki jo je v celoti uredil Bojan Gorenc (prevod, uvod in likovna oprema), v produkciji založbe GALERIJA ŠKUC IZDAJA; vsebina publikacije: prevod besedila Kazimira S. Maleviča z naslovom »Bog ni zapustil prestola. Umetnost. Cerkev. Tovarna« in prevoda iz knjige Emma-

nuella Martineauja **Malevič in filozofija. Vprašanje abstraktnega slikarstva**: Malevičeva pot (4. pogl., III. del) ter **Metoda** (4. pogl., III. del) - razgovor vodila M. Gržinič

(29. 5.)

Vabilo/razglednica

Razstava nagrajencev Zlate ptice 1986

Razstava prirejena v sodelovanju z RK ZSMS v okviru prireditve Druga godba

(26. 5.-1. 6.)

Vabilo/zloženka (skupna informacija za celotno prireditve Druga godba)

Magnus '86

Projekt je vseboval razstavo, filmske in videoprojekcije itd.; v Galeriji ŠKUC razstava fotografij OBSCENE ŽENSKE avstrijske umetnice Kriste Beinstein; nosilec in zasnova projekta sekcija Magnus, ŠKUC-Forum, Ljubljana

(7.-14. 6.)

Plakat

Teo Tavželj, Evris Alexandrou (Ciper)

Razstava s področja arhitekture

(2.-27. 9.)

Vabilo/razglednica

Bojan Gorenc

Razstava slik in objektov z naslovom GLEDANJE IN VELIKA ANONIMNOST

(30. 9.-25. 10.)

Vabilo/razglednica, katalog, plakat (ročne izdelave)

Nada Vodušek, Matija Praznik

Razstava fotografij

(28. 10.-1. 11.)

Vabilo/razglednica

Ogledi iz moderne umetnosti

Razstava slik in kipov neznanih avtorjev; rekonstrukcije

(11. 11.-9. 12.)

Vabilo/razglednica, katalog

Psihiatrična ustanova in občan; srečanje Ljubljana-Trst

Razstavi, okrogla miza, predavanja, delovne skupine; prireditelji: Cankarjev dom, Univerzitetna psihiatrična klinika ter Galerija ŠKUC; v Galeriji ŠKUC razstava fotografij Photo Imagea iz Trsta in Sonje Lebedinec iz Ljubljane

(15.-17. 12.)

Vabilo/razglednica, program

Brane Bitenc, Esad Babačić

Pesniški večer

(sredina decembra)

Novoletna pregledna razstava

Razstavljali so I. Fistrič, Ožbolt/Jordan, M. Modic, J. Štravs, J. Rotar, S. Lebedinec, D. Gerlica, D. P.-Hup, N. Ribič, B. Gorenc in IRWIN

(22.-30. 12.)

Vabilo (kseroks)

Ostali programi v l. 1986:

Nadaljevanje z ostalimi programskimi dejavnostmi iz l. 1985

I. RAZSTAVE – PROJEKTI

A. I. Reprodukcije

1978

1. SKUPINA OHO

Triglav, 30. 12. 1968, Ljubljana, M. Matanović, D. Nez, D. Dellabernardina (iz kataloga)

1979

1. MARIO PALLI, LIVIO SCHIOZZI

slika M. Pallija (s plakata/zloženke)

2. DUŠAN PIRIH-HUP

avtorska fotografija (s plakata/zloženke)

3. GIORGIO VALVASSORI

Brez naslova, les, vrv, 1978 (iz kataloga)

4. TANJA ŠPENKO, BOJAN GORENEC, ALOJZ KONEC

A. Konec; Hov-hov (slika) – kaseta, magnetofonski zapis (posnetek)

5. NUŠA IN SREČO DRAGAN

Masculin, Feminin, Trigon 79, Graz (iz kataloga)

1980

1. LOJZE ČEMAŽAR

slika

2. EMERIK BERNARD, LUJO VODOPIVEC

a) slika E. Bernarda

b) L. Vodopivec; Hiša, 1980

3. MILAN ERIČ, TOMAŽ KOLARIČ, EMIL MEMON

objekt M. Eriča (z razstave)

4. TUGO ŠUŠNIK

slika (z razstave)

5. ZVONKO ČOH, IGOR KREGAR

slika Z. Čoha

1981

1. IRIS SKUBIN, JOŽE MUHOVIČ

avtorsko vabilo na razstavo

2. RAŠA TODOSIJEVIČ

a) avtorski plakat Was ist kunst Marinela Koželj

b) predavanje avtorja o lastnem delu v Galeriji ŠKUC

1978/1

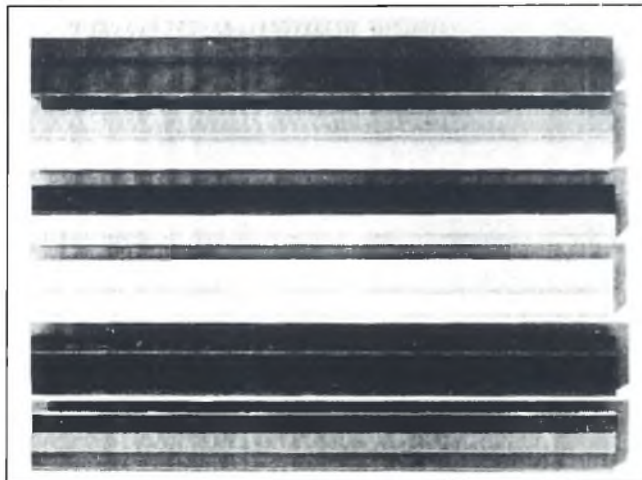
1979/2

DUŠAN PIRIH HUP & prijatelji

razstava 2. do 16. julija 79
ŠKUC stari trg 21, Lj

1979/1

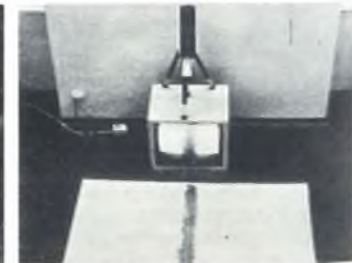
1979/4

1979/3

1979/5

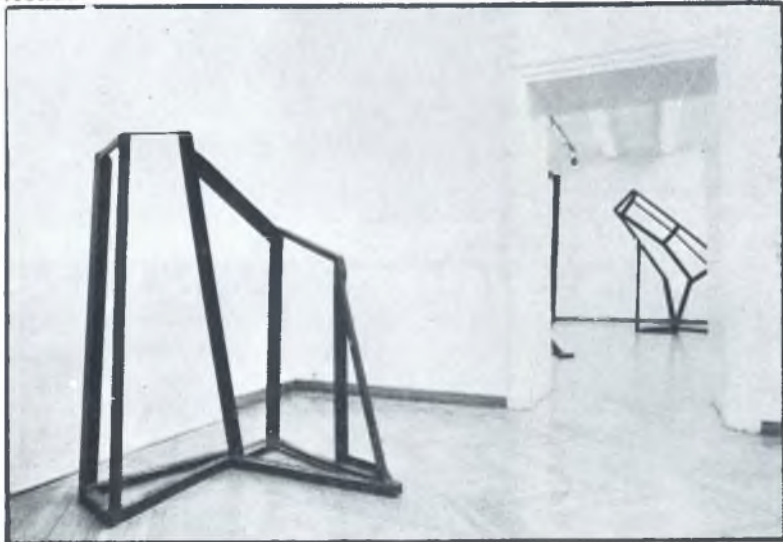
1980/1

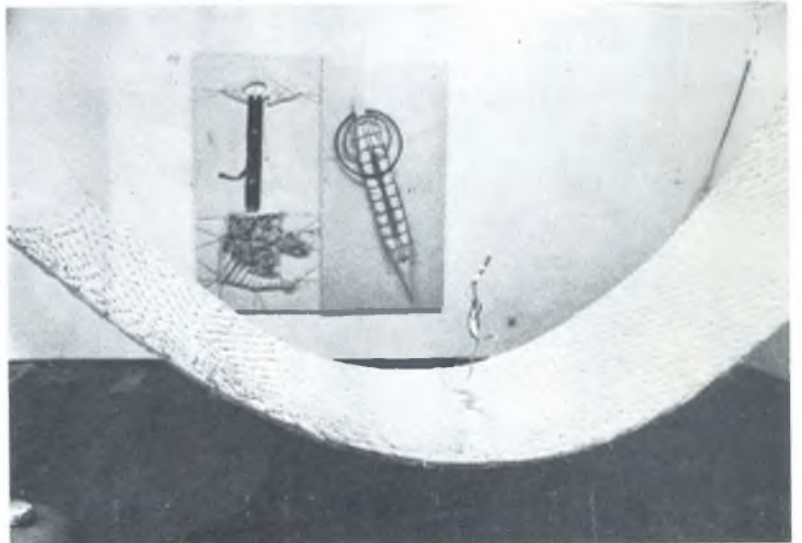
1980/2a

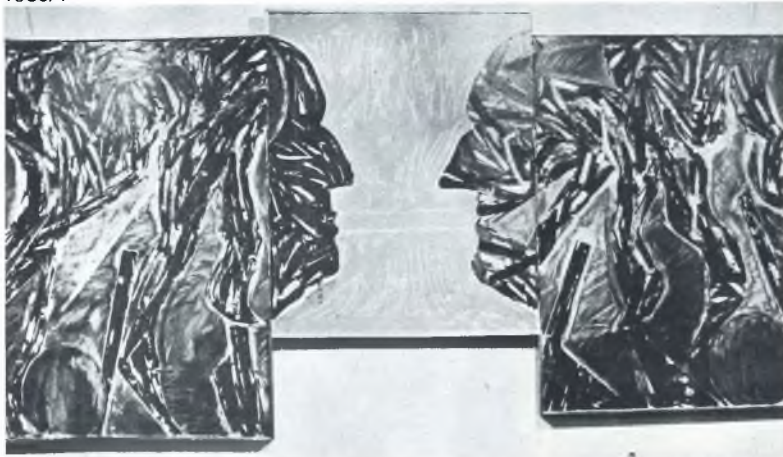
1980/2b

1980/3

1980/4

1980/5

1981/1

1981/2a

1981/2b

1981/10

1981/11

1981/12

1981/13

ŠKUC-ERIG - RISBE - GRAFIKE - SEPT. 16-26 - OTVORITEV - SREDA - 11. JERU, 81

1981/15

1981/14

1981/16

1981/17

1981/18

1982

1. JERNEJ VILFAN
slika (z razstave)
2. ZVONIMIR PLISKOVAC
kolaž (z razstave)
3. JANE ŠTRAVS, SINIŠA LOPOJDA
avtorski plakat za razstavo
4. VLADIMIR DODIG-TROKUT
dokumentacija akcije
5. SKUPINA MEČ
Slobodan Maldini; Hram vertikalne simetrije, 1980 (iz kataloga)
6. RAZSTAVA ŠTUDENTOV FAGG IZ LJUBLJANE
vabilo na razstavo
7. EMIL MEMON
z razstave
8. LAIBACH KUNST
a) z razstave
b) koncert v Galeriji ŠKUC
9. IZTOK OSOJNIK, GORAZD OSOJNIK, DUŠAN PIRIH-HUP, TOMAŽ KOLARIČ
iz kataloga
10. TOMISLAV GOTOVAC
delo/akcija (predstavljena v okviru filmske projekcije v Galeriji ŠKUC)
11. DAVORIN MARC
a) z razstave
b) koncert v Galeriji ŠKUC
12. AINA ŠMID, MARINA GRŽINIČ, BARBARA BORČIČ
a) z razstave
b) avtorska fotografija, 1 x 1 m, č/b
13. BOJAN GORENEC
z razstave
14. DUŠAN MANDIČ
slike - intervencije na razglednicah (z razstave)

1982/1

1982/2

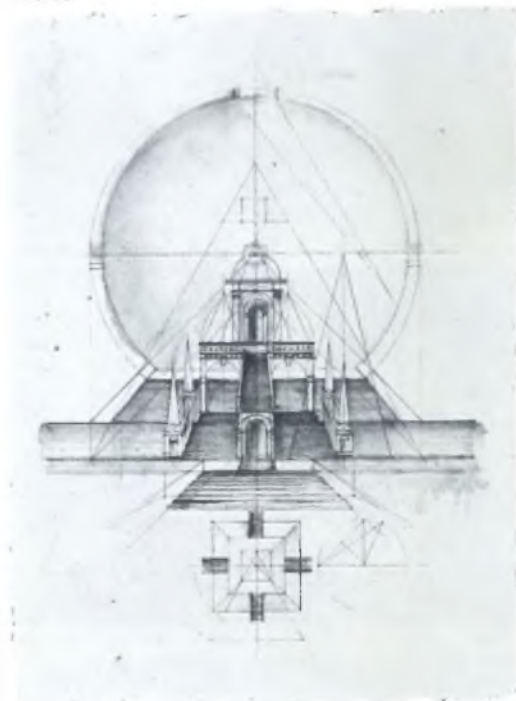
1982/4

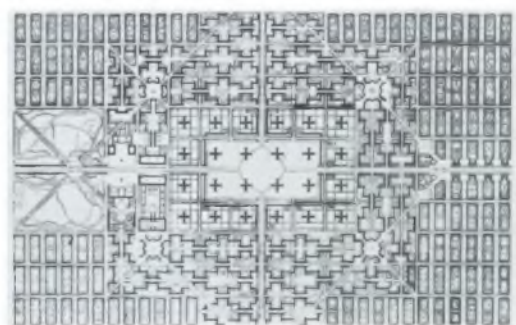
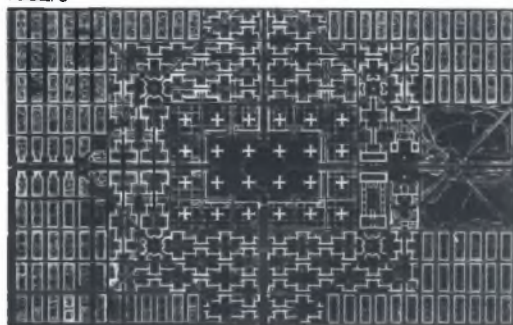
1982/3

1982/5

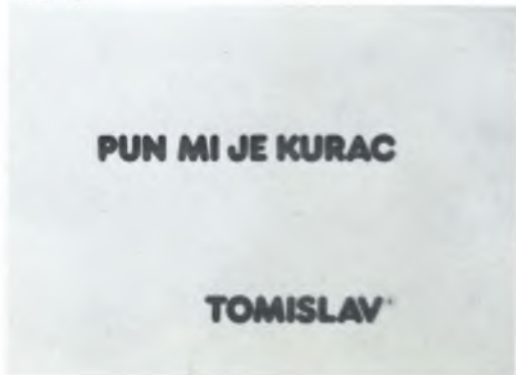
1982/6

1982/9

1982/10

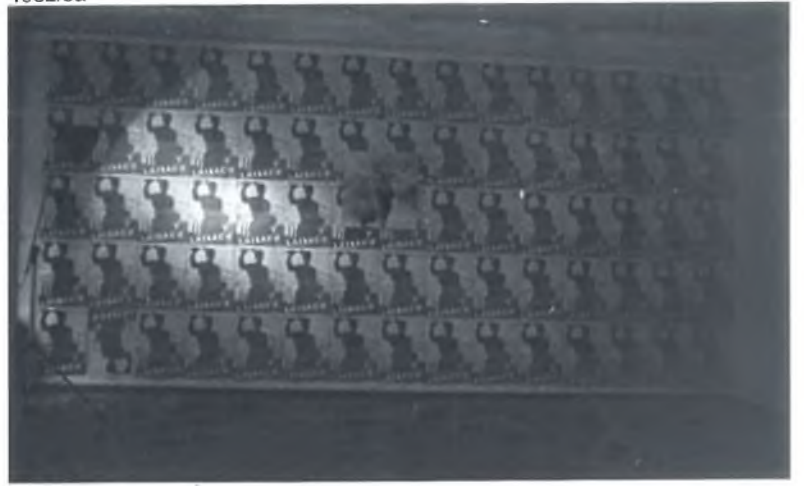

1982/7

1982/8a

1982/11a

1982/8b

1982/11b

1982/13

1982/12a

1982/12b

1982/14

1983

1. JANE ŠTRAVS
avtorska fotografija (z razstave)
2. DUBRAVKA SAMBOLEC
risba/skulptura (z razstave)
3. RAŠA TODOSIJEVIČ
risba (z razstave)
4. POD KRINKO KRITIKE STALINIZMA
z razstave
5. ANDREJ TROBENTAR, PAVLE UČAKAR
risba avtorjev (z vabila)
6. 1. MEDKLUBSKA RAZSTAVA ČRNO-BELIH FOTOGRAFIJ NA TEMO ARHITEKTURA
Jaka Bregar; Zapuščena, 1. nagrada za posamezno fotografijo (z razstave)
7. MARKO KOVAČIČ
prizor iz performanca
8. LAIBACH KUNST
a) z razstave
b) slika, avtorsko delo člana skupine Laibach
9. RAZSTAVA FOTOGRAFOV DISKA ŠTUDENT
plakat za disko Študent - fotografija in grafično oblikovanje: Siniša Lopoja
10. JOŽE SLAK
slika
11. JOŽE SUHADOLNIK, DUŠAN OSTERC
fotografija D. Osterca (z razstave)
12. ROBERT RANDALL, FRANK BENDINELLI
a) videopredstavitve v Galeriji ŠKUC
b) prizor z avtorskega videa
13. MAURO BALDRATI
avtorska fotografija Disko FV - Ljubljana (z razstave)
14. ABBILDUNGEN VARIETE
avtorsko vabilo na razstavo

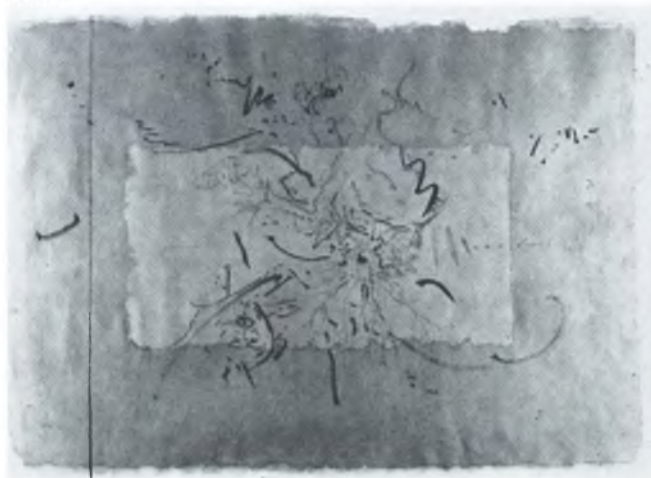
1983/1

1983/4

1983/5

1983/6

1983/2

1983/3

1983/7

1983/8a

1983/8b

1983/9

1983/11

1983/10

1983/12a

1983/13

1983/14

1983/12b

15. LINIJE SILE

- a) modna revija v Galeriji ŠKUC
- b) celostni image z modne revije

1984

1. TANJA ŠPENKO

slika (z razstave)

2. JOŽE SUHADOLNIK, JANE ŠTRAVS

fotografija J. Štravs (z razstave)

3. GORAN ĐORĐEVIĆ

z razstave

4. ŠIME STRIKOMAN

avtorska fotografija (z razstave/projekta)

5. R IRWIN S

graffiti slika v prostorih Galerije ŠKUC

6. R IRWIN S

a), b) z razstave

7. VLADO MARTEK

avtorsko vabilo na razstavo

8. MAGNUS

vabilo na prireditev

9. BOJAN GORENEC

originalni linorez, ročni tisk (z vabila)

10. MLADEN STILINOVIĆ

avtorsko vabilo na razstavo

11. DUŠAN OSTERC

avtorska fotografija (z razstave)

12. APXV

avtorsko vabilo na razstavo, grafično oblikovanje: R Bahovec in skupina Wild pigs on run

13. DUŠAN MANDIČ

graffiti slika (z razstave)

1983/15a

1983/15b

1984/1

1984/2

1984/3

1984/5

1984/4

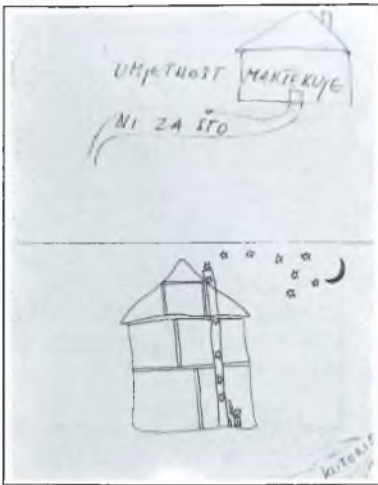
1984/6a

1984/6b

1984/7

1984/8

1984/9

1984/10

1984/11

1984/12

1984/13

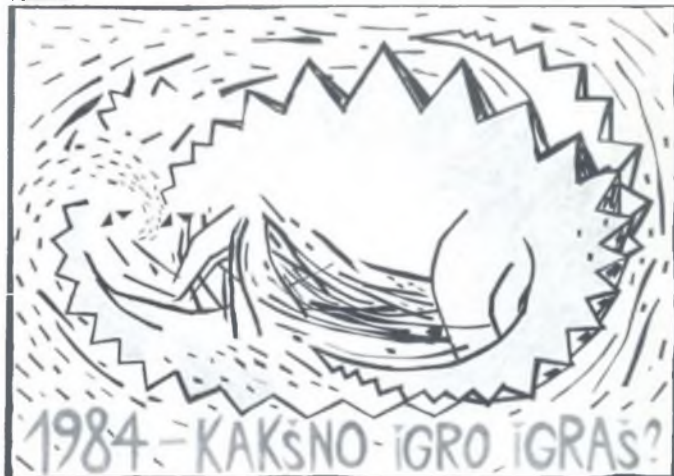
1985

1. AMALIA PEREZ MOLEK, EDMUNDO RIVAS ALBEDWIN RAZZAK
iz avtorskega vabila na razstavo
2. RAZSTAVA PLAKATOV LETO 1984
Bogo Zupančič, plakat LETO 1984, 2. nagrada (z razstave)
3. NOVE TENDENCE V UMETNOSTI IN MNOŽIČNI KULTURI '80
dela (z razstave):
a) Metke Krašovec
b) Dube Sambolec
c) Tuga Sušnika
d) Janeza Bernika
e) Andraža Šalamuna
f) Emerika Bernarda
g) Jožeta Slaka
h) Laibach kunsta
i) R IRWIN S
4. JOŽE SUHADOLNIK
avtorska fotografija (z razstave)
5. BOŽIDAR DOLENC
avtorska fotografija (z razstave)
6. DUŠAN GEHLICA
avtorska fotografija, Nico, 1984, Ljubljana (z razstave)
7. JANEZ ZUPANC
inštalacija v Galeriji ŠKUC
8. GORAN ĐORĐEVIĆ
z razstave

1985/1

1985/2

1985/3a

1985/3c

1985/3b

1985/3d

1985/3e

1985/3f

1985/3g

1985/3h

1985/3i

1985/4

1985/5

1985/6

1985/7

1985/8

9. IRWIN

a) z razstave

b) slika

10. MAGNUS

Magnus podobe (Ljubljana-Pariz) (z razstave)

11. PETER MLAKAR

stran iz publikacije, grafično oblikovnje: Studio za oblikovanje Neueunsthandlung, Ljubljana

12. STUDIO BLENURIA

arhitekturno-obiikovni poseg v prostore Galerije ŠKUC

13. —

prizor iz videoprojekta TELEVISION WORKS

14. DENNIS GONZALES

razstava in koncert v Galeriji ŠKUC

15. JANE STRAVS

a) avtorska modna fotografija

b) projekt Nostalgični izrez v Galeriji ŠKUC

16. LINIJE SILE

z razstave

17. BOJAN GORENEC

z razstave

18. VLASTICA DELIMAR, VLADO MARTEK

a) razstava in akcija V. Delimar

b) V. Martek (z razstave)

19. JANEZ MIŠO KNEZ

z razstave

20. MILETA PRODANOVIČ

z razstave

1985/9a

1985/9b

1985/10

1985/11

1985/12

1985/13

1985/14

1985/15a

1985/15b

1985/16

1985/17

1985/18a

1985/18b

1985/19

1985/20

21. ALIX CLEO ROUBAUD
avtorska fotografija (z razstave)

22. TANJA ŠPENKO
a), b) z razstave

23. FV VIDEO - PREDSTAVITEV KASETE ISKANJE
IZGUBLJENEGA ČASA

avtorsko vabilo na razstavo/predstavitvev

24. IZTOK OSOJNIK, DUŠAN PIRIH-HUP
risba avtorjev (z vabila)

25. SPECIALNI NOVOLETNI PROGRAM

a) grafično oblikovanje Greinerja in Kropilaka (z raz-
stave)

b) gledališče PODJETJE ZA PROIZVODNJO FIKCIJE
(z vabila)

26. TRAJNA PRODAJNA RAZSTAVA V PREUREJE-
NIH PROSTORIH GALERIJE ŠKUC

z razstave

1986

1. IGOR FISTRICH
z razstave

2. NATAŠA RIBIČ, JOŠT ROTAR

a) N. Ribič, Dvolična, tuš, svinčnik, 1985 (z razstave)

b) fotografija J. Rotarja, Kontrapunkt, 1985 (z raz-
stave)

3. VEŠ SLIKAR SVOJ DOLG

a), b) z razstave

4. JOŽE SUHADOLNIK

avtorska fotografija, Avtoportret, 1986 (iz kataloga)

5. DARJA PRELEC

risba za prostorsko inštalacijo v Galeriji ŠKUC z
naslovom Odreči se (iz kataloga)

6. ZADNJA FUTURISTIČNA RAZSTAVA

a), b) z razstave

1985/21

1985/23

1985/22a

1985/24

1985/25a

1985/22b

1985/25b

1985/26

1986/1

1986/2a

1986/2b

1986/3a

1986/3b

1986/4

1986/5

1986/6a

1986/6b

1986/7

- 7. AINA ŠMID, MARINA GRŽINIČ
prizor z videa
- 8. MLADA SOVJETSKA ARHITEKTURA - OD OBLAČIL DO MEST
a) z razstave
b) modna revija v Galeriji ŠKUC
c) plakat za razstavo sovjetske arhitekture v Parizu, grafično oblikovanje: J. Avvakumov (z vabila na razstavo v Galeriji ŠKUC)
- 9. BOJAN GORENEC, SLOBODAN MIJUŠKOVIĆ, PETAR ČUKOVIĆ
vabilo na razgovor, grafično oblikovanje: B. Gorenc
- 10. RAZSTAVA NAGRAJENCEV ZLATE PTICE 1986
Neuslowenische kunst, vgravirana zahvala RK ZSMS in tedniku Mladina za podelitev priznanja Zlata ptica '86 za celostni umetniški koncept (z razstave)
- 11. TEO TAVZELJ, EVRIS ALEXANDROU
z razstave
- 12. BOJAN GORENEC
z razstave
- 13. NADA VODUŠEK, MATIJA PRAZNIK
fotografija M. Praznika (z razstave)
- 14. OGLEDI IZ MODERNE UMETNOSTI
a), b) z razstave
- 15. PSIHIATRIČNA USTANOVA IN OBČAN
fotografija S. Lebedinec (z razstave)

1986/8b

1986/9

КРЪ!М!Р 'МЪА!ЛЕВ!И!ОЧЪ.
 Bog ni zapustil prestola.
 Umetnost. Cerkev. Tovarna.
 $\pi \circ + \Delta \square = 0$ $2+1 \cdot 22+7 \cdot 4+10=48$
 ЦЕРКОВЬ,   ФАБРИКА,
 La question méthode phénomène Le chemin de
 Vprašanje abstrakcije.
 Mabeвнч ип ђо з ођа.
 T'Emprnel Mar-tineau:

1986/8a

1986/8c

1986/10

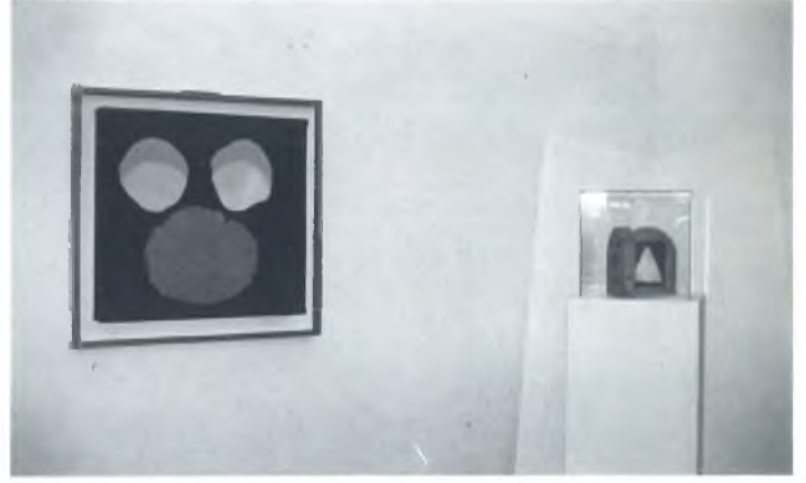

1986/11

1986/12

1986/13

1986/14a

1986/14b

1986/15

I. RAZSTAVE – PROJEKTI

B. Seznam medrepubliških in mednarodnih predstavitev likovne produkcije ŠKUC-a in razstav/projektov, prirejenih zunaj galerijskih prostorov ŠKUC-a

1980

Razstava z naslovom AUSSTELLUNG! LAIBACH KUNST!, Delavski dom, Trbovlje; soorganizacija razstave – Galerija ŠKUC; razstava je bila prepovedana (september/oktober)

– trije plakati v tehniki linoreza

1981

11. bienale mladih jugoslovanskih umetnikov, Moderna galerija, Reka; predstavitev avtorjev in dejavnosti likovne sekcije ŠKUC-a

Program predstavitve:

– razstava Zvonka Čoha, Milana Eriča, Bojana Gorenca, Dušana Mandiča, Dušana Piriha-Hupa, Tanje Špenko in Sava Valentiniča; razstava fotodokumentacije umetnikov, ki so razstavljali v Galeriji ŠKUC v obdobju 1980/81

– projekcija kratkih filmov Davorina Marca in Emila Memona ter risanke Zvonka Čoha in Milana Eriča

– performance Bežeči Japonec počestnega gledališča Predrazpadom (30. 6.–6. 7.)

– katalog (izdal prireditelj)

1983

Internacionalno srečanje o mladinski kulturi: I love you, fuck you – „Mladinske tolpe“? Ne, hvala. Forum Boario, Rim, Italija; predstavile so se naslednje države: ZDA, Velika Britanija, Francija, Nizozemska, ZRN, Španija, Švedska, Italija in Jugoslavija; Jugoslavijo je predstavljala produkcija ŠKUC-a – predstavitev ljubljanske subkulturne vizualne produkcije (razstava, video, diskusija...) po izboru M. Gržinič in D. Mandiča ter glasbene produkcije – koncert skupine Pankrti, nastop P. Mlakarja – po izboru I. Vidmarja; prireditelja ARCI/KIDS, Rim in mesto Rim (7.–13. 9.)

– program, letak – plakat (izdala prireditelj)

Predstavitve – koncert skupin STRESS D. A. in U. B. R. v Bologni, Italija; prireditelja: Galerija ŠKUC in skupina RAF PUNK v okviru lastne založbe plošč in kaset ATTACK PUNK RECORDS, Bologna (15. 10.)

Simpozij KAJ JE ALTERNATIVA, Mladinski center Zg. Šiška, Ljubljana; v okviru simpozija je bila prirejena razstava s predstavitvijo avtorjev, ki delujejo v okviru GALERIJE ŠKUC in DISKA FV; grafiti D. Mandiča, plakati diska FV S. Lopojde, kseroksirane fotografije – J. Štravs in D. Marca, projekcije diapozitivov projektov Galerije ŠKUC in DISKA FV, projekcija ŠKUC-Forum videoprodukcije in predstavitev prve številke VIKS-a (razstavo priredila Galerija ŠKUC); prireditelji simpozija: ŠKUC-Forum, Radio Študent in Marksistični center ZKS

(4. in 5. 11.)

– informativni letak, plakat (oblikoval D. Mandič) – oboje izdali prireditelji

1984

Predstavitve z naslovom Prostor video - Yugowave, Galerija Lillo, Mestre, Italija; predstavitev ljubljanske subkulturne vizualne scene; grafiti D. Mandiča, kseroksirane fotografije in diapozitivi J. Štravs, kseroksirane fotografije J. Suhadolnika, predstavitev Galerije ŠKUC in diska FV 112/15 ter videoprodukcije ŠKUC-Foruma; zasnova razstave – M. Gržinič, postavitev razstave M. Gržinič in D. Mandič; predstavitev priredili založbi Materiali Sonori Distribution in Maso Kids, Italija (4.-7. 4.)

– katalog (izvedba – M. Gržinič, produkcija Galerije ŠKUC, kseroks), plakat (izdala prireditelj)

Manifestacija Tendence, prolog k prvemu bienalu mladinskih produkcij mediteranskega področja, Barcelona, Španija; predstavile so se naslednje države:

ve: Španija, Italija, Francija, Grčija in Jugoslavija; Jugoslavijo je predstavljala produkcija ŠKUC-Foruma (skupina Borghesia, D. Mandič, ŠKUC-Forum videoprodukcija in Filmska produkcija ŠKUC-a); izbor programa in organizacija predstavitve – M. Gržinič, manifestacijo priredili ARCI/KIDS, Italija in Zveza mladine in športa mesta Barcelone (25.–28. 10.)

– letak, katalog, plakat (vse izdali prireditelji)

1985

Razstava Nova slovenska vizualna scena, Avstrijska hiša, Kulturni center ZOI '84, Sarajevo; predstavitev Galerije ŠKUC, Diska FV, gledališča Ane Monro (fotografije, kseroksi), razstava avtorskih fotografij J. V. Štravs in R. Dolenca, razstava plakatov diska FV in predstavitev ŠKUC-Forum videoprodukcije; zasnova in postavitev razstave – M. Gržinič, izbor in predstavitev videoprodukcije – R. Pavlovič (24.–31. 5.)

– vabilo, plakat (oboje izdal prireditelj, kseroks)

Bienale kulturnih produkcij mladih mediteranske Evrope, Barcelona, Španija; predstavile so se naslednje države: Španija, Francija, Italija, Grčija, Portugalska in Jugoslavija; Jugoslavijo so predstavljali mladi ustvarjalci mesta Ljubljane (več kot 40 avtorjev), ki delujejo predvsem v okviru ŠKUC-Foruma in CIDM; izbor programa – M. Gržinič; prireditelji srečanja v Jugoslaviji – RK ZSMS, MK ZSMS – Ljubljana in Galerija ŠKUC; nosilec projekta – mesto Barcelona (15.–24. 11.)

– katalog, plakati (oboje izdal nosilec projekta)

1986

Razstava Umetnost – kritika sredi '80, Umetniški paviljon Collegium artisticum, Sarajevo; predstavitev likovne tvornosti Jugoslavije po izboru republiških selektorjev – komisar razstave J. Denegri; slovensko likovno tvornost sta predstavljala izbora T. Brejca in M. Gržinič; v okviru izbora M. Gržinič so bili predstavljeni naslednji avtorji in skupine: IRWIN, gledališče Sester Scipion Nasice, studio BLENURIA, skupina Meje kontrole, ŠKUC-Forum videoprodukcija, skupina LINIJE SILE in Dušan Gerlica; prireditelj – Umetniški paviljon Collegium artisticum, Sarajevo (7.–28. 2.)

– katalog, plakat (oboje izdal prireditelj)

Predavanje Walter Benjamin: Mondrian '63–'96; predavanje v okviru cikla predavanj Umetnost na koncu tisočletja; prireditelji: Galerija ŠKUC, Marksistični center ZKS in Cankarjev dom (2. 6.)

– vabilo/razglednica (izdala Galerija ŠKUC)

Evropski festival novih umetniških prostorov z naslovom D'art room '86, Caserme rosse, Bologna, Italija; predstavitev programa Galerije ŠKUC in ŠKUC-Foruma; razstava avtorjev D. Prelec, N. Ribič, J. Rotarja, J. Štravs; koncert skupine S.O.R. itd., izbor programa – M. Gržinič, izvedba – Joško Pajer; prireditelj NOWALL, Bologna (21.–28. 9.)

– katalog (kseroks), plakat (oboje izdal prireditelj)

Bienale kulturnih produkcij mladih mediteranske Evrope, Solun, Grčija; predstavile so se naslednje države: Grčija, Španija, Italija, Francija, Portugalska, Ciper in Jugoslavija; Jugoslavijo sta predstavljali mesti Ljubljana in Dubrovnik; prireditelji predstavitve mesta Ljubljane – MK ZSMS, RK ZSMS in Galerija ŠKUC; izbor programa – M. Gržinič, izvedba – M. Gržinič, Boris Balant in Joško Pajer; predstavilo se je več kot 40 mladih ustvarjalcev iz Ljubljane, ki večinoma delujejo v okviru ŠKUC-Foruma in CIDM, Ljubljana; nosilec projekta – Ministrstvo kulture Grčije, Generalni sekretariat mladine Grčije in mesto Solun (21.–30. 11.)

– katalog, plakat (oboje izdal nosilec projekta); plakat mladih ustvarjalcev mesta Ljubljane (izdal MK ZSMS, Ljubljana, oblikovala Janez Jordan in Alen Ožbolt)

I. RAZSTAVE – PROJEKTI

B. I. Reprodukcije

1980

1. **AUSSTELLUNG! LAIBACH KUNST!** plakat za razstavo (prepovedan)

1981

1. **11. BIENALE MLADIH JUGOSLOVANSKIH UMETNIKOV**

a), b) predstavitev umetnikov in dejavnosti likovne redakcije ŠKUC-a (z razstave)

1983

1. **I LOVE YOU, FUCK YOU – „MLADINSKE TOLPE“? NE, HVALA**

predstavitev ljubljanske subkulturne vizualne produkcije (z razstave)

2. **KAJ JE ALTERNATIVA**

informativni letak – vabilo, oblikoval D. Mandič

1984

1. **PROSTOR VIDEO – YUGOWAVE**

a), b) predstavitev ljubljanske subkulturne vizualne produkcije (z razstave)

1986

1. **UMETNOST – KRITIKA SREDI '80**

a) IRWIN, ciklus petih sliklinštalacija, KURJA VAS, ŽABJA VAS... (z razstave)

1980/1

laibach

1981/1a

1981/1b

1983/1

1983/2

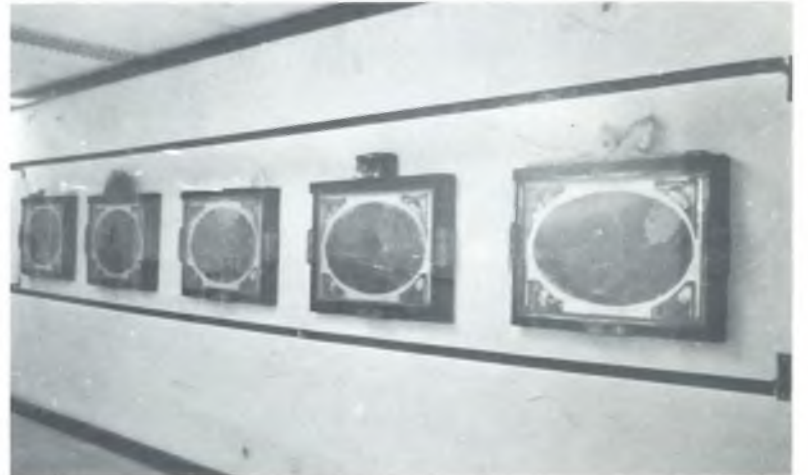
1984/1a

1984/1b

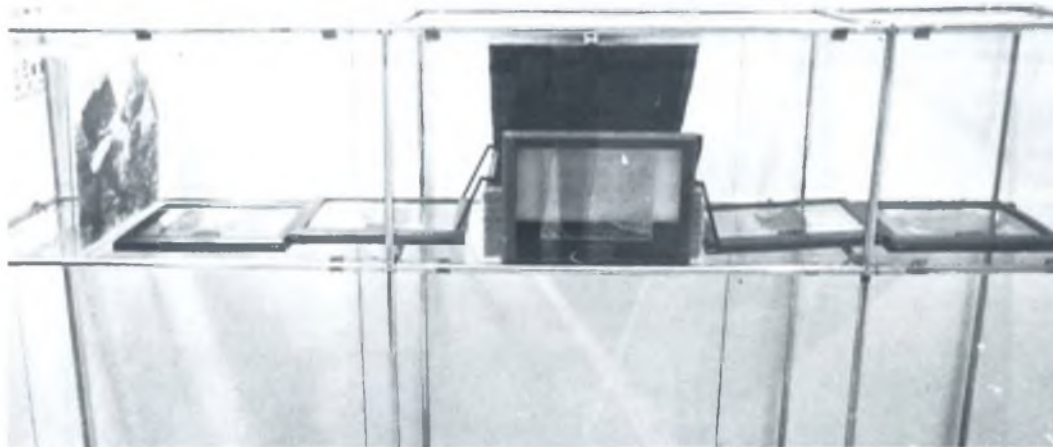

1986/1a

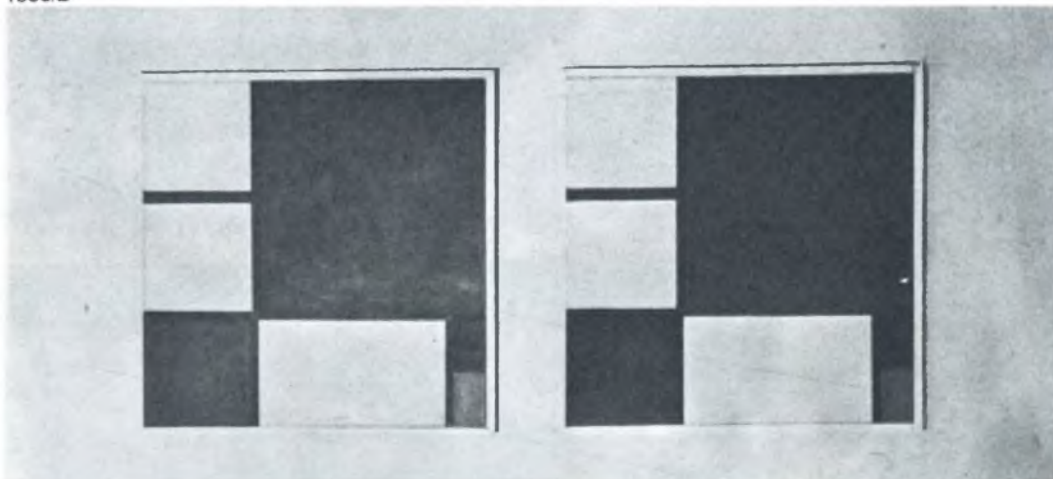

b) gledališče SESTER SCIPION NASICE, Kovček za duhovno uporabo (oblikovanje kovčka: studio za oblikovanje Neukunsthandlung – pozneje NOVI KOLEKTIVIZEM), z razstave
 2. WALTER BENJAMIN: MONDRIAN '63—'96 vabilo na predavanje
 3. BIENALE KULTURNIH PRODUKCIJ MLADIH MEDITERANSKE EVROPE V SOLUNU likovno področje – razstavalništalacija Alena Ožbolta in Janeza Jordana, Ljubljana
 1986/1b

1986/2

1986/3

II. ZALOŽBA GALERIJA ŠKUC IZDAJA

a) Publikacije Galerija ŠKUC izdaja (P. GŠI)*

P. GŠI št. 0: neizdan FANZIN, urednici: M. Gržinič in Aina Šmid; zasnovan v sodelovanju z galerijo SREČNA NOVA UMETNOST (SKC, Beograd); junij 1981

P. GŠI št. 1: prevod besedila o fotografiji z naslovom *Brutality Chic* (Stilizirana brutalnost), Rosette Brooks, objavljenega v reviji ZG št. 2, London, 1980 (prevod Barbara Borčič in Marina Gržinič) ter zapis pogovorov z avtorji Radne zajednice umjetnika iz Zagreba; v celoti uredili: M. Gržinič, B. Borčič; grafično oblikovanje: M. Gržinič, oktober 1981, naklada: 50 izvodov; ponatis: december 1981, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 2: v celoti uredil (besedila, risbe): B. Razkolnikof (Brane Bitenc); november 1981, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 3: ODNOS VLADAJOČE IDEOLOGIJE DO SUBKULTURE; v celoti uredile: B. Borčič, M. Gržinič, A. Šmid; december 1981, naklada: 50 izvodov; ponatis: marec 1982, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 4: ČE BI BIL ROJEN PRED SVOJO MAMO, BI BIL SVOBODEN – pesmi Esada Babačiča-Carja; grafično oblikovanje: M. Gržinič; januar 1982, naklada: 100 izvodov; ponatis: marec 1982, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 5: uredila: B. Razkolnikof (B. Bitenc) – pesmi, D. Mandič (razglednice, grafično oblikovanje); marec 1982, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 6: uredil: Davorin Marc; junij 1982, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 7: VSI STE IZDAJALCI - pesmi Milana Koširja-Milča in Marjana M. Brezovarja-Murija; grafično oblikovanje: M. Gržinič (zamisel in izvedba), B. Borčič (izvedba); junij 1982, naklada: 150 izvodov

P. GŠI št. 8: IZID DRUGE ŠTEVILKE PUNK PROBLEMOV ALI MANIPULACIJA ZNOTRAJ MARGINALNEGA REZERVATA; uredile (besedilo, grafično oblikovanje): A. Šmid, B. Borčič, M. Gržinič; september 1982, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 9: uredila: B. Razkolnikof (B. Bitenc) - pesmi, D. (ušan) M. (andič) - fragment pisem in likovna oprema; oktober 1982, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 10: v celoti uredil (fotografije, kseroksi): Jane Štravs; januar 1983, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 11: v celoti uredil: Brane Zorman; izšla ob izdaji kasete št. 2 skupine O! KULT v produkciji založbe Galerija ŠKUC izdaja; februar 1983, naklada: 300 izvodov; ponatis: marec 1983, naklada: 200 izvodov

P. GŠI št. 12: v celoti uredila: Tanja Lakovnik; februar 1983, naklada: 30 izvodov

P. GŠI št. 13: v celoti uredila: Tanja Lakovnik; februar 1983, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 14: z naslovom 122 DNI SVOBODE – v celoti uredil: Davorin Marc, april 1983, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 15: pesmi skupine Via ofenziva (E. Babačiča-Carja, I. Frančiča); grafično oblikovanje: M. Gržinič (zamisel), D. Mandič (izvedba); april 1983, naklada: 200 izvodov; ponatis: september 1983, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 15/a: pesmi skupine Čao pičke (Jani); grafično oblikovanje: Marsa, Jani; april 1983, naklada: 200 izvodov; ponatis: september 1983, naklada: 100 izvodov

(Številki 15 in 15/a sta izšli ob izdaji kasete št. 3 skupin Via ofenziva in Čao pičke v produkciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja)

P. GŠI št. 16: pesmi Esada Babičiča-Carja; grafično oblikovanje: Marina Gržinič (zamisel), Dušan Mandič (izvedba); april 1983, naklada: 150 izvodov

P. GŠI št. 17: INSTRUMENTALNOST DRŽAVNEGA STROJA - v celoti uredili skupini Laibach in Last Few Days (London); izšla ob izdaji kasete št. 4 skupin Laibach in Last Few Days v produkciji založbe Galerija ŠKUC izdaja; april 1983, naklada: 400 izvodov, ponatis: oktober 1983, naklada: 200 izvodov

P. GŠI št. 18: v celoti uredil disko FV – ŠKD Forum (fotografije: J. Štravs, S. Lopojde, B. Dolenc, M. Džumhura); maj 1983, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 19: v celoti uredila skupina BORGHESIA; izšla ob izdaji kasete št. 6 skupine Borghesia v produk-

* Vse publikacije so tiskane v kseroks tehniki; številki 34 in 35 pa v kombinaciji kseroks tehnike in ofsettiska (naslovnica).

ciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja; maj 1983, naklada: 100 izvodov; ponatis: september 1983, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 20: z naslovom **MANIFESTACIJA DELOVANJA** - v celoti uredila skupina **Abbildungen Variete Maribor**; izšla ob izdaji kasete št. 8 skupine **Abbildungen Variete** v produkciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja; oktober 1983; naklada: 230 izvodov

P. GŠI št. 21: v celoti uredile skupine **STRES D. A., U. B. R.** in **ODPADKI CIVILIZACIJE**; izšla ob izdaji kasete št. 9 skupin **STRES D. A., U. B. R.** in **Odpadki civilizacije** v produkciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja; november 1983, naklada: 200 izvodov

P. GŠI št. 21/a: **BACK TO THE USA** - uredila skupina **Rosse Irwin Selavy**; april 1984, naklada: 200 izvodov, ponatis: april 1984, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 22: v celoti uredile Linije Sile; december 1983; naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 22/a: uredila: **Lupo** in **A. Dolinar**; izšla ob izdaji kasete št. 10 **Mišice** in **kite (KELLER)** v produkciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja; april 1984, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 23: **OVER THE EUROPE (OCCUPIED EUROPE TOUR)** - v celoti uredila skupina **LAIBACH**; izšla ob izdaji kasete št. 12 z naslovom **Vstajenje v Berlinu** skupine **LAIBACH** v produkciji založbe Galerija ŠKUC Izdaja; maj 1984, naklada: 500 izvodov

P. GŠI št. 24: v celoti uredila skupina **AUTOPSIJA (Ruma)**; maj 1984, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 25: v celoti uredila skupina **KOLAPS**; maj 1984, naklada: 30 izvodov

P. GŠI št. 26: v celoti uredila skupina **S. P. U. Š.**; maj 1984, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 27: **ZAKAJ MOŠKI NIMAJO MENSTRUACIJE** - besedilo **Tatjane Capuder** in **Nine Jerkič**; grafično oblikovanje: **D. Mandič**; maj 1984, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 29: **OTROCI SOCIALIZMA** - pesmi **Braneta Bitenca**; likovna oprema: **D. Mandič**; maj 1984, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 30: katalog ob razstavi **graffiti slik Dušana Mandiča** **Morilec brez trupla, ljubimec brez objekta, truplo brez morilca**; besedilo **Marine Gržinič** **Graffizmi, graffiti slikarstvo, zidni graffiti ljubljanske subkulture scene** kot **subverzija slovenskega kulturnega prostora** in besedilo **D. Mandiča** o **lastnem delu**; likovna oprema: **D. Mandič**; december 1984, naklada: 100 izvodov

P. GŠI št. 30/a: katalog ob razstavi **Novoletna prodajna razstava**; izvedba: **Iztok Švab**; december 1984, naklada: 50 izvodov

P. GŠI št. 31: **LEPE KARTAŽANKE** - besedilo **Petra Mlakarja**; grafično oblikovanje: **studio za oblikovanje Neue Kunsthandlung** - pozneje **Novi kolektivizem**; april 1985, naklada: 200 izvodov

P. GŠI št. 32: katalog/avtorska mapa ob razstavi **Bojana Gorenc** **Nič ni enako**, v celoti uredil (originalni linorezi, ročni tisk): **B. Gorenc**; september 1985, naklada: 112 izvodov

P. GŠI št. 33: prevod besedila **De pictura** **Marcelina Pleyneta**, objavljenega v **Kritika-teorija-umetnost**, št. 4, **Pariz**, 1975; v celoti uredil (prevajanje, grafično oblikovanje) **B. Gorenc**; oktober 1985, naklada: 200 izvodov

P. GŠI št. 34: prevod besedila **Kazimira S. Maleviča** z naslovom **Bog ni zapustil prestola. Umetnost. Cerkev. Tovarna (Vitebsk, 1922)** ter prevoda iz knjige **Emmauela Martineuja Malevič in filozofija. Vprašanje abstraktnega slikarstva**, (**Lausanne, 1977**), z naslovom **Malevičeva pot (IV. pogl., III. del) in Metoda (I. pogl., II. del)**; v celoti uredil (prevod, uvod, likovna oprema): **B. Gorenc**; maj 1986, naklada: 300 izvodov

P. GŠI št. 35: **SVOBODA PA KAR HODI** - pesmi **Esada Babadžića**; grafično oblikovanje: **L. B. Babadžić**; maj 1986, naklada: 300 izvodov

b) Glasbene kasete

kaseta št. 1: **OTROCI SOCIALIZMA (Lj.)** - 1. stran **A. Š.** in **B. B. (Lj.)** - 2. stran oktober 1982, naklada: 230 k.; ponatis: marec 1983, naklada: 200 k.

kaseta št. 2: **O! KULT (Lj.)** februar 1983, naklada: 330 k.; ponatis: marec 1983, naklada: 200 k.

kaseta št. 3: **ČAO PIČKE (Lj.)** - 1. stran **VIA OFENZIVA (Lj.)** - 2. stran marec 1983, naklada: 230 k.; ponatis: september 1983, naklada: 150 k.

kaseta št. 4: **LAIBACH (Lj. - Trbovlje)** - 1. stran **LAST FEW DAYS (London)** - 2. stran april 1983, naklada: 430 k.; ponatis: oktober 1983, naklada: 200 k.

kaseta št. 5: **KELLER (Lj.)** april 1983, naklada: 100 k.

kaseta št. 6: **BORGHESIA (Lj.)** maj 1983, naklada: 100 k.; ponatis: september 1983, naklada: 110 k.

kaseta št. 7: **MRTVI KANAL (Reka)** - 1. stran **GRČ (Reka)** - 2. stran junij 1983, naklada: 200 k.

kaseta št. 8: **ABBILDUNGEN VARIETÉ (Maribor)** november 1983, naklada: 230 k.

kaseta št. 9: **U. B. R. (Lj.)** - 1. stran **STRES D. A. (Lj.)** - 1. in 2. stran

ODPADKI CIVILIZACIJE (Lj.) - 2. stran november 1983, naklada: 200 k.

kaseta št. 10: **KELLER (Lj.)** z naslovom **MIŠICE IN KITE** april 1984, naklada: 50 k.

kaseta št. 11: **KELLER (Lj.)** z naslovom **PARTY MIX** april 1984, naklada: 50 k.

kaseta št. 12: **LAIBACH (Lj. - Trbovlje)** z naslovom **VSTAJENJE V BERLINU** maj 1984, naklada: 500 k.

kaseta št. 13: **NIET (Lj.)** z naslovom **SREČNA MLA-DINA** september 1984, naklada: 200 k.

kaseta št. 14: **BORGHESIA (Lj.)** z naslovom **CLONES** - glasba za video oktober 1984, naklada: 500 k.

c) Druge izdajateljske in soizdajateljske dejavnosti Galerije ŠKUC

Druge izdajateljske dejavnosti

Izdajanje:

- razglednic kot vabil ob razstavah/projektih ali kot avtorskih projektov

- plakativ

- katalogov

(tiskano, občasno tudi v kseroks tehniki; natančen pregled izdaj je naveden v seznamu razstav/projektov, predstavljenih v Galeriji ŠKUC in zunaj nje)

Soizdajateljske dejavnosti

1. Izdajanje **ŠKUC-Forumovega** glasila **VIKS** (v sodelovanju z vsemi sekcijami/redakcijami **ŠKUC-a** ali samostojno):

- **VIKS št. 1: NASILJE IN REPREZENTACIJA**; številko uredila **Marina Gržinič**; grafično oblikovanje **Dušan Mandič**; november 1983, naklada: 600 izvodov; kseroks; izdajatelj: **ŠKUC-Forum**

- **VIKS št. 2: HOMOSEKSUALNOST IN KULTURA**; grafično oblikovanje **D. Mandič** in **Aldo Ivančić**; april 1984, naklada: 600 izvodov; kseroks in ofset; izdajatelj: **ŠKUC-Forum**

- **VIKS št. 3: številko uredila Marina Gržinič**; grafično oblikovanje: **R. IRWIN S**; februar 1985, naklada: 600 izvodov; kseroks in ofset; izdajatelj: **Galerija ŠKUC** (v sodelovanju z **RK ZSMS**)

- **VIKS št. 4: LJUDJE BODETE KOT TRNI**; številko uredil: **Brane Bitenc**; grafično oblikovanje **IRVWIN (D. Mandič)**; december 1985, naklada: 600 izvodov; kseroks in ofset; izdajatelj: **ŠKUC-Forum**

2. Predstavljanje in sofinanciranje **ŠKUC-Forum** video-produkcije:

- dokumentarnih videoprojektov

- avtorskih videoprojektov

(natančen pregled je naveden v seznamu razstav/projektov, predstavljenih v Galeriji ŠKUC in zunaj nje)

III. IZBRANA BIBLIOGRAFIJA O DEJAVNOSTI GALERIJE ŠKUC IN ŠKUC-FORUMA

- **Tomaž Brejc**, besedilo ob razstavi **Matjaža Počivavška** v Galeriji ŠKUC, **Teleks**, dec. 1979, Ljubljana

- **Tomaž Brejc**, besedilo ob razstavi **Tuga Šušnika** v Galeriji ŠKUC, **Teleks**, nov. 1980, Ljubljana

- **Franc Zalar**, **Slikarski duo** (zapis ob razstavi **I. Skubin** in **J. Muhoviča**), **Dnevnik**, jan. 1981, Ljubljana

- **Dušan Mandič**, **Dragoljub Raša Todosijević** v **ŠKUC-u**, **Tribuna**, feb. 1981, Ljubljana

- **Vesna Teržan**, besedilo ob razstavi **D. R. Todosijevića** v **ŠKUC-u**, **Tribuna**, feb. 1981, Ljubljana

- **Andrej Rozman**, **Razlika mišljenja** (zapis ob razstavi **D. Mandiča** v Galeriji ŠKUC), **Dnevnik**, marec 1981, Ljubljana

- **Dušan Mandič**, **Glasniki apokalipse** (zapis ob razstavi **G. Đorđevića** v **ŠKUC-u**), **Dnevnik**, marec 1981, Ljubljana

- **Dušan Mandič**, **Samo še danes na ogled dela Gorana Đorđevića**, **Delo**, marec 1981, Ljubljana

- **Branka Stipančič**, **ŠKUC, ŠKUC, Studentski list**, št. 784, april 1981, Zagreb

- **Dušan Mandič**, **Umetnost drugega zornega kota** (ob razstavi **RZU** iz Zagreba v Galeriji ŠKUC), **Dnevnik**, sept. 1981, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **Preverjanje umetnosti**, **Dnevnik**, nov. 1981, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Aina Šmid**, **Odgovor na članek Kdo riše kljukaste križe**, **Nedeljski dnevnik**, 1981, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Aina Šmid**, **Fanzin**, objavljeno na radiu **Študent**, 1981, Ljubljana, **Punk Problemi**, št. 7, 1982, Ljubljana

- **Lev Menaše**, **Iztok Šmajš** v **ljubljskem ŠKUC-u**, **Naši razgledi**, jan. 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **Aina Šmid**, **Odnos vladajoče ideologije do subkulture**, objavljeno v **pub. Galerija ŠKUC Izdaja št. 3**, 1981, Ljubljana; **Punk Problemi**, št. 7, 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **Aina Šmid**, **Izid druge številke Punk Problemov ali manipulacija znotraj marginalnega rezervata**, objavljeno v **pub. Galerija ŠKUC Izdaja**, št. 8, 1982, Ljubljana; **radio Študent** 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Dušan Mandič**, **A woman is just a woman, but a good cigar is a smoke**, objavljeno na radiu **Študent**, 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **Likovna produkcija v ŠKUC-u**, **Tribuna**, št. 15, 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **ŠKUC in njegova likovna produkcija**, **Tribuna**, št. 0, 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Dokumenta 7 v Kasslu**, **Tribuna**, št. 1, oktober 1982, Ljubljana; **radio Študent**, 1982, Ljubljana

- **Tomislav Vignjevič**, **Kako slike prihajajo**, **Tribuna**, št. 1-2, okt. 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **Bojan Gorenc** razstavlja v **Galeriji ŠKUC**, **Tribuna**, št. 1, oktober 1982; **radio Študent**, 1982, Ljubljana

- **Dušan Mandič**, **Kako slike prihajajo**, **Dnevnik**, sept. 1982, Ljubljana

- **Brane Kovič**, **Kako slike prihajajo**, **Odgovor je v umetnosti**, **Delo**, okt. 1982, Ljubljana

- **Aleksander Bassin**, **Uvodna jesenska bera** v **Ljubljani**, **Naši razgledi**, okt. 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **Nov projekt v Galeriji ŠKUC**, **Tribuna**, št. 2, nov. 1982, Ljubljana, **radio Študent**, 1982, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Goli**, **uniformirani in mrtvi - II. del**, objavljeno na radiu **Študent**, marec 1983, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Goli uniformirani in mrtvi**, objavljeno na radiu **Študent**, okt. 1983, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Barbara Borčič**, **Galerija ŠKUC**, objavljeno na radiu **Študent**, 1983, Ljubljana

- **Marina Gržinič**, **Zemira Alajbegović**, **Koncert skupin U. B. R., Stress D. A.** in **bolonjska hard-core-punk scena**, objavljeno na radiu **Študent**, 1983, Ljubljana

- **Dušan Mandič**, **Umetnost ni zgolj mesto užitka, temveč je tudi mesto resnice**, **radio Študent**, 1983, Ljubljana

- **Goran Lisica**, **Linije sile**, **Val**, marec 1983, **Reka**

- **Tomislav Wruss**, **Pop rezime** (o kasetah založbe **GŠI**), **Polet**, št. 237/238, maj 1983, Zagreb

- **Milko Poštrak**, **Fenomen neodvisnih kaset pri nas**, **Katedra**, št. 5, maj 1983, **Maribor**

- **Goran Lisica**, **Paljevina primitivca** (o kasetah založbe **GŠI**), **Val**, 1983, **Reka**

- **Goran Lisica**, **Alternativna rock produkcija** (o kasetah založbe **GŠI**), **Val**, 1983, **Reka**

- **Fabrizio de Marinis** **Protagonista il video in attesa dei Kids**, **La Repubblica**, sept. 1983, **Italija**

- **Goran Lisica**, **Škuc produkcija** (o kasetah založbe **GŠI**), **Mladost**, nov. 1983, **Beograd**

- **VIKS št. 1 - Nasilje in reprezentacija**, **ŠKUC-Forum**, nov. 1983, Ljubljana

- **Vincenc Filipčič**, **Onstran videza ni stvar na sebi, pač pa pogled** (razgovor z **D. Mandičem**, **dobitnikom priznanja Zlata ptica** 1983, **Mladina**, dec. 1983, Ljubljana

A.B.C. II. Reprodukcije

1. PLAKATI – kseroks
  - a), b), c) – plakati; kseroks, 1981/82, oblikovali M. Gržinič in B. Borčič
2. PUBLIKACIJA GALERIJA ŠKUC IZDAJA št. 0
  - a), b) – posamezne strani
3. PUBLIKACIJA GALERIJA ŠKUC IZDAJA št. 1
  - stran iz publikacije
4. PUBLIKACIJA GALERIJA ŠKUC IZDAJA št. 3
  - stran iz publikacije
5. PUBLIKACIJA GALERIJA ŠKUC IZDAJA št. 4
  - a), b) – posamezne strani
6. PUBLIKACIJA GALERIJA ŠKUC IZDAJA št. 31
  - naslovnica
7. Katalog
  - a), b) – strani iz kataloga ob razstavi Davorina Marca, kseroks, 1982, oblikoval D. Marc

- Marina Gržinič, Zemira Alajbegović, Ljubljanska subkulturalna scena, Punk Problemi, št. 10/11, 1983, Ljubljana
- Marina Gržinič, serija 20–30 besedil o programu in dogajanjih v Galeriji ŠKUC, objavljeni v oddaji ŠKUC-ova vitrina na radiu Študent, jesen 1983–pomlad 1984, Ljubljana
- Marina Gržinič, Ob razstavi slik (pogovor s Tanjo Špenko, dobitnico priznanja Zlata ptica 1984), Mladina, 1984, Ljubljana
- Marina Gržinič, Graffizmi, graffiti slikarstvo, zidni graffiti ljubljanske subkulture scene kot subverzija slovenskega kulturnega prostora, Mladina, št. 16, 1984, Ljubljana
- Marina Gržinič, Fotografije spornosti, dvomljivosti, problematičnosti, Mladina, št. 12, 1984, Ljubljana
- Marina Gržinič, Zemira Alajbegović, Ljubljanska subkulturalna scena še enkrat, besedilo in oddaja, predvajana na radiu Študent, 1984, Ljubljana
- Goran Lisica, Podzemna scena (ob izdaji 1. številke ŠKUC-Forumovega glasila VIKS), Polet, št. 250, februar 1984, Zagreb

- Ivan Molek, Abbildungen varieté (ob izdaji kasete št. 8 skupine ADBILDUNGEN VARIETÉ založbe GŠI), Polet, št. 255, marec 1984, Zagreb
- Slavenka Drakulić-Ilić, Fašizam na alternativnoj sceni, Start, 1984, Zagreb
- Casopis studenata istorije umetnosti (3 + 4f), besedila D. Mandiča, Z. Alajbegoviča, M. Kovačiča, B. Borčič in M. Gržinič o ljubljanski subkulturni produkciji, 1984, Beograd
- A. Janjatovic, Retrovizor (zapis ob projektu Back to the USA v Galeriji ŠKUC), Polet, št. 261, april 1984, Zagreb
- Vedrana Grisogono, Vapaj za rezervatom (o projektu Magnus 1984), Svijet, maj 1984, Zagreb
- Ivan Molek, ROCK! Migaj, migaj! (ob izdaji kaset št. 10 in 11 KELLER založbe GŠI), Polet, št. 266, maj 1984, Zagreb
- PBC (Peter Barbarič), Ljubljanska hardcore kasete (ob izdaji kasete št. 9 skupin STRES D.A., U.B.R., Odpadki civilizacije založbe GŠI), Mladina, št. 7, maj

1a

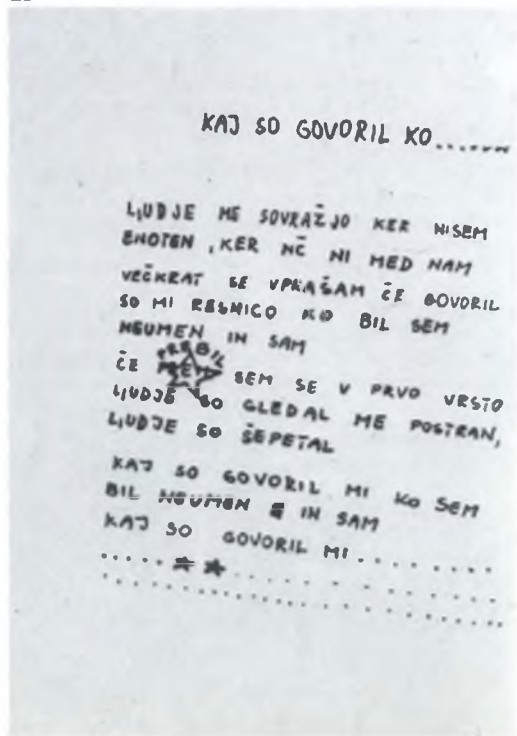
2a

1b

2b

1c

3

1984, Ljubljana

- Pluženje v senci (OM), Dnevnik, junij 1984, Ljubljana
- Neven Čulibrk, Pleši, Pleši (ob izdaji kaset št. 10 in 11 KELLERJA založbe GŠI), Naši dani, 1984, Sarajevo
- Ivan Molek, Kuča izlazečeg pop-sunca (o kasetah založbe GŠI), Polet, št. 281, oktober 1984, Zagreb
- Ivan Molek, Ludo spontano (ob izdaji kasete št. 13, skupine NIET založbe GŠI), Polet, št. 283, okt. 1984, Zagreb
- Marina Gržinić: Nove tendence v umetnosti in množični kulturi, Mladina, marec 1985, Ljubljana
- Marina Gržinić: Fashion in Fashion, Mladina, marec 1985, Ljubljana
- Marina Gržinić: Bizarne Perfekcije, Mladina, marec 1985, Ljubljana
- Marina Gržinić: Dušan Gerlica razstavlja v ŠKUC, Mladina, april 1985, Ljubljana
- Marina Gržinić: Prizori moderne umetnosti, Mladina, april 1985, Ljubljana
- Marina Gržinić, Was ist Kunst, Ekran, št. 3/4, 1985, Ljubljana

- Rastko Močnik, Postmodernizem in alternativa (I. in II. del), EKCRAN, št. 5/6 in 7/8, 1985, Ljubljana
- ŠKUC-ove tiskovine odlikuje vitalnost grafičnega oblikovanja (ARHI-plakat, grafično delo meseca nov. 1984), Delo, januar 1985, Ljubljana
- VIKS št. 3 (serija besedil o postmodernizmu in retronacu, dokumentacija delovanja skupin Laibach, IRWIN, Scipion Nasice), Galerija ŠKUC in RK ZSMS, februar 1985, Ljubljana
- Jadran Sterle, prispevek o projektu Nove tendence v umetnosti in množični kulturi '80 za oddajo Integrali, RTV Ljubljana, marec 1985, Ljubljana
- Vlatko Fras, Potrošači tendencija, Danas, št. 164, april 1985, Zagreb
- **Punk pod Slovenci**, zbornik, KRT, UK ZSMS, 1985, Ljubljana
- **Republika** (besedila o postmodernizmu), št. 10, 11, 12, 1985, Zagreb
- Marina Gržinić, Slikati eno, da bi se odslikalo drugo (besedilo v katalogu ob razstavi Umetnost-kritika sredi '80), katalog izdal Umetniški paviljon Collegium artisti-

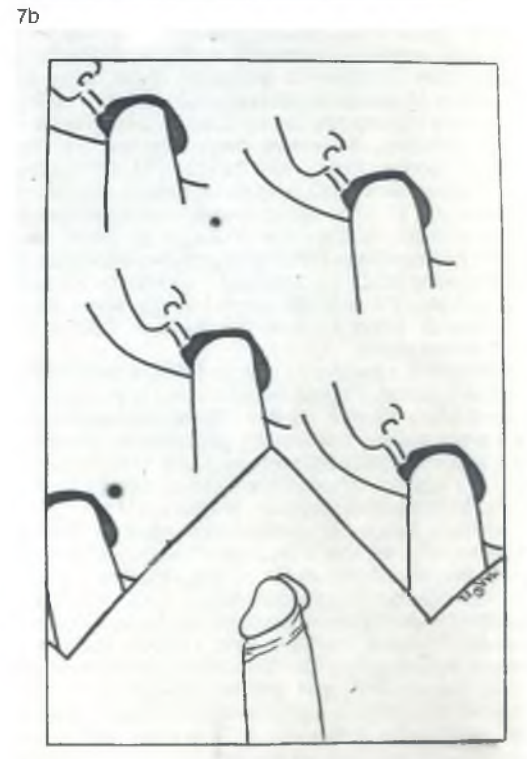
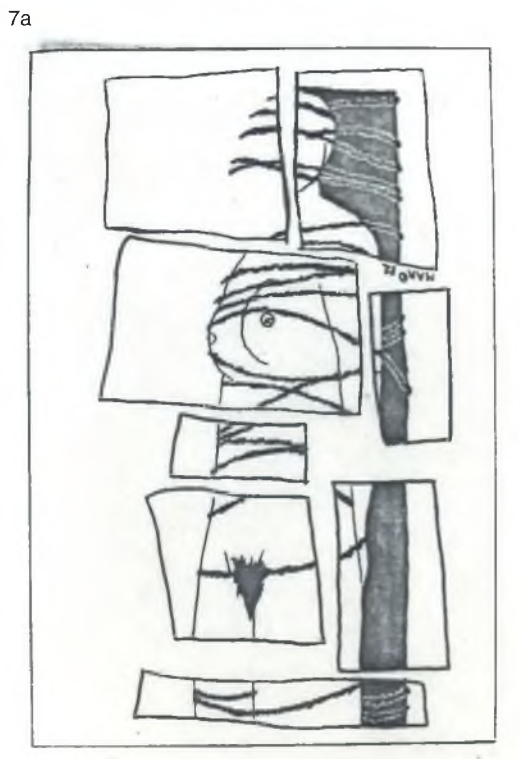
- cum, februar 1986, Sarajevo
- Marina Gržinić, Arheologija molka (ob projektu z naslovom Veš slikar svoj dolg v Galeriji ŠKUC), Delo, marec 1986, Ljubljana
- Mirjana Križman, Naj bo alternativa (razgovor z urednico Galerije ŠKUC, M. Gržinić), Mladost, št. 15, april 1986, Beograd
- Marina Gržinić, Zadnja futuristična razstava, Delo, maj 1986, Ljubljana
- Marjan Ogrinc, zapis o Bienalu v Solunu, Delo, december 1986, Ljubljana
- Marina Gržinić, Alternativna psihiatrija (ob prireditvi Psihiatrična ustanova in občan), Delo, dec. 1986, Ljubljana
- Marina Gržinić, Solunski art semenj (zapis ob gostovanju ljubljanskih ustvarjalcev na Bienalu kulturnih produkcij mladih mediteranskih držav), Start, januar 1987, Zagreb
- Marina Gržinić, Bienale v Solunu, Naši razgledi, februar 1987, Ljubljana

4

5a

PROLETAR	Ljubi iskati hrano
hje si jdatj proleter	zakaj pa ti streljaš na
hje je jdatj tvoja puška	mamo bređa
hje so jdatj tvoje roke	
proleter	na drugi strani so
	otroci shanbirali
mi jdatj boigamo jastrave	stencam sveta: bređa
v čast tvoje borbe	je vojak
vobi nas jdatj ti proleter	bređa je vojak
	bređa je vojak
nič ne bo nam jal krvi	
nič ne bo nam jal jioljenj	zakaj po ti jijaš na
naše mitali babo s tabo	mojo miko
proleter	
proleter proleter	še jdnjji brečeh je ostal
jbatj v kamen vklesan	na ulici pred hišami
si proleter	in ožkljal: bređa je
BREĐA JE VOJAK	vojak
kos je j ognjemetom	bređa je vojak
prešel v napab	bređa je vojak
njegovi mlabiči so v glasovih	bređa ni moja sestra

Marina Gržinić, Ljubljana

Galerija ŠKUC Ljubljana 1978–1987

Tekst pokušava **konstituirati** historijat devetogodišnje djelatnosti Galerije studentskog kulturnog i umjetničkog centra (ŠKUC) u Ljubljani od 1978 godine, to jest od zaposjedanja stalnih galerijskih prostora na Starom trgu broj 21 u Ljubljani, do 1987 godine. Namjera nam je konstituirati historijat djelatnosti galerije ŠKUC tako da označimo neke vrlo realne etape historijata i sadašnjosti umjetničke i kulturne produkcije te društvenog događanja. Otud i uvodni akcent u tekstu kojim se želi saopćiti da, naime, ne govorimo o onome čega više nema već o onome što je bilo.

Taj je historijat moguće konstituirati jedino na način manjeviše uspješnih interpretacija; stoga se autorica i poduhvaća tog historijata oblikovanjem posebne **mape** najproduktivnijih događaja/prezentacija i njihovih koncepta. Ubrzo postaje jasnim da to nije mapa događanja samo na umjetničkom području već da se takvim postupkom razotkrivaju društvene i političke koordinate u koje se smješta ta umjetnička produkcija.

Zaposjedanje stalnih prostora na Starom trgu 21 u Ljubljani značilo je odlučujući preokret u cjelokupnoj djelatnosti ŠKUC-a. Omogućilo je predstavljanje i izvedbu programa većine sekcija i redakcija ŠKUC-a; usprkos zasićenosti likovnim, kazališnim, plesnim i sl. programima u zajedničkom prostoru i nemalih organizacionih i prostornih zapleta u izvedbi planiranog programa, ta je **koncentracija** ŠKUC-ovih programa na kraju sedamdesetih i početkom osamdesetih godina usudno označila ekspanziju i smještanje ŠKUC-ovih djelatnosti unutar slovenskog kulturnog prostora. V razdoblju 1983/1984, nakon preseljenja ostalih redakcija i uprave ŠKUC-a u Center za interesne dejavnosti mladih (CIDM) u Ljubljani, ti su prostori započeli živjeti punim plućima, posebno kao izložbeni prostori ŠKUC-a. To je omogućilo da se djelatnosti likovne redakcije konačno imenuju zvučnijim i medijski prodornijim nazivom – galerija ŠKUC.

Toj uvodnoj kronologiji trebalo bi još dodati i slijedeće podatke: od 1978 do 1987 bile su realizirane 152 izložbe/projekti, od toga 23 zajedničkih izložbi; u preostalim projektima predstavilo se više od 225 autora i 23 autorskih grupa. Od ukupnog broja izložbi/projekata, 22 su bile medjurepubličkog karaktera (napose u razdoblju 1981–1987), 15 izložbi/projekata predstavila su autore i grupe iz inozemstva (razdoblje 1983–1987). Izlaganje započinje ocrtavanjem nikada neposredno eksplicirane pozadine te produkcije. Tako naprimjer prostorne i financijske taškoče pritištu ŠKUC u cjelini, od samog početka djelovanja. Galerija je bila nekoliko puta prinudjena da prekine svoju djelatnost za više mjeseci (godine: 1982, 1983, 1984); 1984 došlo je čak do zahtjeva da ŠKUC isprazni unajmljeni prostor na Starom trgu 21. Zahvaljujući prvenstveno brzom reagiranju Galerije do toga nije došlo pa se ŠKUC nije pridružio **dugačkom historijatu grobova alternativne omladinske kulture u Ljubljani** – diskoklubu Študent i diskoklubu FV u Študentskom naselju, klubu K4 u CIDM-u, dvoranama u Šentvidu, Mostama, Šiški, Viču, »Amerikancu« itd.

Uglavnom bi u djelovanju galerije ŠKUC-a mogli istaknuti dva poteza. Prvi određuju autori i grupe koje se predstavljaju slijedom **multimedijskih projekata** (sjedinjavaju likovnu umjetnost i glazbene te kazališne događaje) i **graffiti slikarstvom** i koje izlažu u galeriji ŠKUC, kao i u alternativnom klubu, diskoklubu FV (izložbe fotografija, kseroksa, graffiti i sl.).

Slikarstvo, fotografija, grafičko oblikovanje – likovna umjetnost, određena je tako cijelim nizom odlučujućih podrobnosti; značenjem što ga imaju različite tehnike, od fotokopiranja do upotrebe videa . . . , upotrebom dija-pozitiva, »tehničkim« momentima kao što su izdavanje kasete i fancina, imageom čak, »živom« scenom u klubu, pojavljivanjem različitih oblika seksualnosti koje su za glavninu društvene »normalnosti« devijantne, . . .

Upravo tim detaljima cijelo se vrijeme upozorava na to da su slikarstvo, fotografija, grafičko oblikovanje samo dio **vizualnog** koje je opredijeljeno globalnom ljubljan-

skom subkulturnom scenom. Za tako drsko imenovanje/smještanje produkcije pojedinih autora i grupa ljubljanske subkulturne scene nismo se odlučili zato što njihov rad ne bi bilo moguće predstaviti i drugačije – preko, naprimjer, klasičnih umjetničkih područja kao što su slikarstvo, fotografija . . . Naprotiv, upravo specifičnost njihove produkcije unutar slikarstva, fotografije, grafičkog oblikovanja, videa, filma . . . odupire se utečnome ubacivanju u ladice, parcijaliziranju.

Mogli bismo ustvrditi da su ti autori i produkcije predstavljali svojevrstu **apoteozu vizualnog** čiji je totalan (ako ne i totalitaran) vidik sadržan u svakoj kulturi; u slikarstvu, literaturi, kiparstvu, arhitekturi, glazbi, fotografiji, tipografiji, filmu, videu, modi i oblikovanju.

Unutar takvog konteksta trebalo bi razumjeti i oblikovanje posve novog oblika produkcije galerije ŠKUC – izdavaštva GALERIJE ŠKUC. Izdavačka djelatnost predstavlja i podupire one oblike vizualizacije koji su bili u podređenom položaju u odnosu spram ustaljenog načina likovnog izražavanja; pritom imamo na umu prije svega grafičko oblikovanje i izdavanje publikacija, plakata, autorskih razglednica i glazbenih kasete.

Drugu povezanost određuje sintagma »**izvornost je na strani ponavljanja**«; pritom mislimo na čitav niz izložbi beogradskog umjetnika Gorana Džordževića. Stvaranje kopija koje pretendiraju na autentičnost i autentičnih slika koje unutar konteksta ponavljanja i kopiranja djeluju kao kopija, potiskuje jednostavnu kontekstualnost i čitanje izložbe/projekta. Napokon, tu je i prosljedjivanje nove **strategije realizacije i reprezentacije** koju uvodi grupa IRWIN u slovenski likovni prostor te NEUE SLOWENISCHE KUNST (jedan od najproduktivnijih **kolektiva** u slovenskoj umjetnosti kojeg čine grupe Laibach, IRWIN i Sestre Scipio Nasice) u slovenski (jugoslavenski) kulturni i umjetnički prostor općenito.

»Umjetnost nije samo mjesto užitka već i mjesto istine«

Marina Gržinić, Ljubljana

The ŠKUC Gallery Ljubljana 1978–1987

The article is an attempt at constituting the history of the Gallery of the Students' Cultural and Art Centre (ŠKUC) in Ljubljana, covering its activities over a period of nine years, from 1978, when ŠKUC acquired the premises at Stari trg 21 in Ljubljana, until 1987. This history marks the crucial stages in the artistic and cultural production, and the social tide. The article thus does not deal with what there no longer is but with what there was.

The author's approach to constituting this history is a specially compiled register of the most productive presentations and their concepts which, as it soon becomes apparent, does not only identify events in the sphere of culture but also the social and political coordinates of the artistic production in question.

The acquisition of the premises at Stari trg 21 in Ljubljana represented a turning-point in the activities of ŠKUC. It enabled continuous presentations and realization of the programmes of the individual sections of ŠKUC. Visual arts, theatre, dance and other programmes were concentrated in one place and although this presented a number of problems as regards organization and space, it also secured ŠKUC a place within the Slovene cultural sphere. In 1983/84 the premises acquired a new function, they became the show-rooms of ŠKUC, since all the other sections and the administrative offices had moved to the Spare Time Activities Youth Centre (CIDM). The activities of the visual arts section acquired a much more eloquent and, mediawise, much more impressive name, the ŠKUC Gallery.

The following data should be added to the introductory chronology: in the period between 1978 and 1987, 152 exhibitions were held; 23 of them were group exhibitions and over 225 artists and 23 artists' groups took part in the other exhibition projects. 22 exhibitions held between 1981 and 1987 presented the work of Yugoslav artists, 15 exhibitions held between 1983 and 1987 featured individual artists and groups from abroad.

From the very beginning, the activities of ŠKUC were hampered by accommodation and financial problems. The Gallery was obliged, several times (in 1982, 1983, 1984), to discontinue its activities for some months. In 1984 it was even requested that ŠKUC should vacate the premises at Stari trg 21. Thanks to the prompt reaction of the ŠKUC Gallery the premises were not taken and thus did not add to the long record of graves of the alternative youth culture in Ljubljana – the discotheque Student, the discotheque FV, Club K4, the assemblyrooms at Sentvid, Moste, Šiška, Vič, etc.

In the strategy adopted by the ŠKUC Gallery two distinctive trends are manifest. The first is determined by the authors and groups involved in a number of multimedia projects (incorporating visual arts, music, theatre), the art of graffiti, with exhibitions at the ŠKUC Gallery, the Alternative Club, the FV discotheque (photography, xerography, the art of graffiti, etc.)

Visual arts – painting, photography, graphic design – are defined by a number of vital details: by the significance of different techniques, from xerography to video, by the use of slides, the techniques used in the production of cassettes and fanzines?!, even by tableaux vivants and different forms of sexuality regarded as deviant from the prevailing social norms.

It is through these details that attention is drawn to the fact that painting, photography, graphic design are only a part of the visual defined by the global subcultural scene in Ljubljana.

The decision to present the production of the individual authors and groups of the Ljubljana subcultural scene in such a bold way has not been made because it is impossible to place their work within the classic spheres of art, i.e. painting, photography, etc. On the contrary, it is the specific character of their production within painting, photography, graphic design, video, film that "escapes" safe pigeonholing.

These authors and productions represent some kind

of apotheosis of the visual, the total (if not totalitarian) view of which includes every aspect of culture: painting, literature, sculpture, architecture, music, photography, typography, film, video, fashion, and design.

Within such a context the establishment of an entirely new type of production to deal with publishing, "Galerija ŠKUC Izdaja", is understandable. This publishing section presents and supports those forms of visualization which have had a subordinate position with regard to the established forms of expression in visual arts, particularly graphic design, publications, posters, postcards and music cassettes.

The second trend is determined by the syntagma "originality sides with repetition". Here a series of exhibitions of the Belgrade artist Goran Đorđević are being referred to. The production of copies pretending to authenticity and of authentic pictures which, within the context of repetition and copying, produce the effect of copies, thwarts simple contextuality and interpretation of the exhibits.

A new strategy of realization and representation has further been introduced into the sphere of visual arts in Slovenia by the group IRWIN, while NEUE SLOWENISCHE KUNST (one of the most productive collectives in Slovene art, uniting the groups Laibach, IRWIN and Sisters Scipion Nasice) has done the same not only in Slovenia but within the broader Yugoslav cultural and artistic sphere.

*"Art is not Only a Sphere of Delight
it is Also a Sphere of Truth"*

Marina Gržinić
Galerija ŠKUC
Ljubljana 1978–1987

Dokumentacija
Marina Gržinić

Fotografije
Barbara Borčič
Janko Dermastja
Jana Štravs
Božidar Dolenc
Siniša Lapojda
Jože Suhadolnik
Dušan Gerlica
Joško Pajer

Katalog je izšel kot
dopolnjen separat
revije za likovno kulturo
Sinteza, 79, 80, 81, 82
Ljubljana
zanjo odgovarja
Stane Bernik

Oblikovalca
Ranko Novak
Peter Žebre

Tiskarna
Tone Tomšič, Ljubljana

Naklada
500 izvodov

Ljubljana, december 1988

S

*umetnost
ni zgolj
mesto
užitka,
temveč
je tudi
mesto
resnice*

K

U

C